

ELNÖK

Ügyiratszám: HF/25000-9/2012.

Tárgy: piacmeghatározás, a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosítása és kötelezettségek előírása (1. piac)

Ügyintéző: dr. Mádi István

Függelékek: *I. Függelék:* Indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma kötelezettség ellenőrzésére vonatkozó módszertan
II. Függelék: A vezetékes telefonszolgáltatás rugalmasságának vizsgálata a piacmeghatározás empirikus megalapozása céljából (tanulmány)

HATÁROZAT

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Elnöke (a továbbiakban: **Elnök**) a „Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” elnevezésű kiskereskedelmi piac azonosítására, az érintett piacokon fennálló verseny hatékonyságának elemzésére, az érintett piacokon jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosítására, illetve a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók számára jogszabályban meghatározott kötelezettségek előírására hivatalból indított eljárás során

m e g á l l a p í t o t t a ,

hogyan a fenti piacon három elkülönült érintett piac azonosítható:

1. Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára Magyarország területének az elektronikus hírközlő hálózatok azonosítóinak nemzeti felosztási tervéről szóló 3/2011. (IX.26.) NMHH rendelet 1. sz. mellékletének 2.1.3¹. pontja alapján meghatározott, 1, 22, 23, 26, 34, 35, 36, 37, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 56, 59, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 92, 93, 94, 96, 99 hívószámú számozási területein (továbbiakban: **1. számú érintett piac** vagy **1. számú piac**).

2. Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára Magyarország területének az ANFT 1. sz. mellékletének 2.1.3. pontja alapján meghatározott, 24, 25, 27, 28, 32, 33, 57, 62, 63, 66, 68, 88, 89, 95 hívószámú számozási területein (a továbbiakban: **2. számú érintett piac** vagy **2. számú piac**).

¹ A számozási körzethez tartozó települések listáját lásd a Hatóság www.nmhh.hu honlapján az „NMHH a szakmáért”, „Azonosítógazdálkodás”, „Nyilvántartások”, „Településlista körzetszám szerint” rovatban.

3. Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára Magyarország területének az ANFT 1. sz. mellékletének 2.1.3. pontja alapján meghatározott, 29 hívószámú számozási területén (a továbbiakban: **3. számú érintett piac** vagy **3. számú piac**).

Az Elnök ezen érintett piacokon a fennálló verseny hatékonyságát elemezte és jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóként azonosította az alábbi szolgáltatókat:

1. Az 1. számú érintett piacon a Magyar Telekom Távközlési Nyrt.-t (1013 Budapest, Krisztina krt. 55., cg: 01-10-041928, a továbbiakban: **Magyar Telekom** vagy **MT**);

2. A 2. számú érintett piacon az Invitel Távközlési Szolgáltató Zrt.-t (2040 Budaörs, Puskás T. u. 8-10., cg: 13-10-040575, a továbbiakban: **Invitel**);

3. A 3. számú érintett piacon a UPC Magyarország Telekommunikációs Kft.-t (1092 Budapest, Kinizsi u. 30-36., cg: 01-09-366290, a továbbiakban: **UPC**).

Az Elnök az elkülönült érintett piacokon jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóként azonosított Magyar Telekom, Invitel, valamint UPC (továbbiakban külön-külön „**Kötelezett Szolgáltató**”, vagy „**Kötelezett**” és együttesen „**Kötelezett Szolgáltatók**”) tekintetében a jelen határozatban (a továbbiakban „**jelen határozat**” vagy „**Határozat**”) az alábbi kötelezettségeket határozta meg:

I.

A) Az Elnök az 1., 2. és 3. számú érintett piacokon jelentős piaci erejüként azonosított szolgáltatókra a DH-8664-18/2010. számú határozatban kirótt, az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.) 109. § szerinti „Kiskereskedelmi szolgáltatásokra vonatkozó kötelezettségek” körében a 109. § (1) bekezdés a) pontjai szerinti „indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma” kötelezettség tartalmát az alábbiak szerint

módosítja

oly módon, hogy amennyiben a hozzáférési díjak emelkedése a megelőző egy éves időszakhoz viszonyítva (piaconként külön-külön, az aggregált árindexszel mérve) 2012-ben, illetve a további évek mindegyikében az éves fogyasztói árindex mértékét meghaladja, az indokolatlanul magas díjat jelent, ezért a fogyasztói árindex mértékét meghaladó díjnövelést megtiltja. A 2012-t követő évben jelen kötelezettséget naptári évenként kell teljesíteni.

Jelen kötelezettség teljesítését a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság (a továbbiakban: **Hatóság**) jelen határozat I. Függelékében foglalt módszertan alapján, a Központi Statisztikai Hivatal által a 2012. és a további évekre ténylegesen megadott (mért) fogyasztói árindexszel összevetve, hatósági ellenőrzési eljárás keretében fogja vizsgálni.

B) Az Elnök az 1., 2. és 3. számú érintett piacokon jelentős piaci erejüként azonosított szolgáltatókra a DH-8664-18/2010. számú határozatban kirótt, az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.) 109. § szerinti „Kiskereskedelmi szolgáltatásokra vonatkozó kötelezettségek” körében a 109. § (1) bekezdés c) pontja szerinti „egyes felhasználók, előfizetők indokolatlan megkülönböztetésének tilalma” kötelezettség alkalmazását a Határozat közlésének napjával

megszünteti.

C) Az Elnök az 1., 2. és 3. számú érintett piacokon jelentős piaci erejüként azonosított szolgáltatókra a DH-8664-18/2010. számú határozatban kirótt, az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (a továbbiakban: Eht.) 111. § szerinti „közvetítőválasztás” kötelezettség jelen piacra vonatkozóan történő alkalmazását a Határozat közlésének napjával változatlan tartalommal hatályában

fenntartja.

II.

Amennyiben jelen határozat jogerőre emelkedését követően bármely Kötelezett Szolgáltató tekintetében jogutódlás következik be, akkor a kieső ügyfél helyébe a polgári jog szerinti jogutódja(i) lép(nek), és a jogelődre jelen határozatban megállapított kötelezettségek e jogutódo(ka)t terhelik.

Egyetemes (általános) jogutódlás esetén a jogelődot jelen határozat alapján terhelő valamennyi kötelezettség annak a jelen határozatban meghatározott céljához, jellegéhez és tartalmához igazodva terheli a jogutódlással létrejött szolgáltató(ka)t.

Amennyiben jelen határozatban jelentős piaci erejüként azonosított szolgáltató a tevékenysége végzésének feltételeit a felek akaratelhatározása alapján harmadik személy szolgáltató(k)ra átruházza (ügyleti vagy egyedi jogutódlás), úgy e harmadik szolgáltató(k) a korábbi jelentős piaci erejű szolgáltató jogutódjának minősül(nek), és terhelik a jogelőd jelentős piaci erejű szolgáltatót terhelő valamennyi kötelezettség, a jelen határozatban meghatározott tartalommal.

A Határozat ellen fellebbezésnek helye nincs. A Határozat felülvizsgálatát a határozat kézbesítésétől számított 30 napon belül – az Elnökhöz három példányban benyújtott – keresettel a Fővárosi Törvényszéktől lehet kérni. A keresetlevélben nyilatkozni kell arról, hogy kérik-e tárgyalás tartását.

A keresetlevél benyújtásának a határozat végrehajtására nincs halasztó hatálya, a Határozat végrehajtásának felfüggesztése a Fővárosi Törvényszéktől kérhető.

Indokolás

Az Eht. 10. § (2) bekezdése alapján, az Eht. 10. § (1) bekezdésének 5. pontjában foglalt hatáskörben eljárva ismételten lefolytattam az Eht. 62-65. §-ának rendelkezései szerinti, a piacmeghatározásra, a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató azonosítására és kötelezettségek előírására, hatályban tartására, valamint módosítására irányuló eljárást (a továbbiakban: **piacelemzési eljárás**).

A piacelemzési eljárás során az Eht., az Eht. 62. § (2) bekezdésében foglaltakra is figyelemmel az Eht. 24. § (2) bekezdésével figyelembe venni előírt, az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások közös keretszabályozásáról szóló 2002. március 7-i 2002/21/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban: **Keretirányelv**) 19. cikkének (1) bekezdése alapján kiadott bizottsági ajánlások, így különösen a 2007/879/EK számú, előzetes szabályozás alá vonható érintett elektronikus hírközlési ágazatbeli termék- és szolgáltatáspiaccokról szóló 2007. december 17-i bizottsági ajánlás (a továbbiakban: **Ajánlás**), valamint az Európai Unió Bizottsága által kiadott bizottsági iránymutatások (így különösen a 2002/C 165/03. számú Iránymutatás, a továbbiakban: **Iránymutatás**) által a piacmeghatározás és a piacelemzés körében meghatározott jogalkalmazói elvek és szempontok, valamint az ott rögzített módszertan, eljárásjogi intézmények, eszközök, fogalmak, meghatározások alapján, a versenyjog vonatkozó szabályai szerint, a korábbi piacelemzési eljárások során kialakult jogalkalmazói gyakorlat és a magyar elektronikus hírközlési piac sajátosságainak figyelembevételével jártam el.

A piacelemzési eljárás indokoltságának megítélése és a piacelemzési eljárás megalapozása érdekében az Eht. 47. § (1) bekezdése alapján, a 2011. november 14-én kelt HF/29436-1/2012., HF/29436-2/2012. és HF/29436-3/2012. számú felhívásokkal, 30 napos határidő tűzésével adatszolgáltatásra hívtam fel a Hatóság által nyilvántartott aktív, helyhez kötött telefonszolgáltatást nyújtó szolgáltatókat (a továbbiakban **Szolgáltatók**). A felhívások nem, vagy nem megfelelő teljesítése függvényében az Eht. 47. § (2) bekezdésében foglaltak szerint a HF/678/2012., HF/14229/2012., HF/15772/2012., HF/17001/2012., valamint a HF/20875/2012. számú eljárásokban meghozott határozatokkal köteleztem adatszolgáltatásra a Szolgáltatókat, szükség szerint az Eht. 47. § (9) bekezdésében foglalt jogkövetkezmények alkalmazásával.

Az adatszolgáltatás és a beérkezett adatok feldolgozása egy olyan, a piacelemzési hatáskörrel kapcsolatos hatósági feladatok ellátásához szükséges adatok összegyűjtésére és megismerésére irányuló eljárás és folyamat, amelynek célja a *„Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára”* megnevezésű kiskereskedelmi piac tekintetében az adott piaccal összefüggő eljárási jogviszony tárgyának és a konkrét ügyfelek körének, azaz az egyes hatósági eljárások alanyainak meghatározása volt. A beérkezett adatok feldolgozásának eredményeként tisztáztam a jelen eljárásban ügyfélnek minősülők körét, és megállapítottam, hogy a jelen eljárásban azok a szolgáltatók minősülnek ügyfélnek, akik az adott piacon ténylegesen szolgáltatást nyújtanak.

Az adatszolgáltatási kötelezettség keretében benyújtott adatok mennyisége és minősége tekintetében megállapítottam, hogy a vonatkozó piacokon a Hatóság hivatalos tudomása alapján az összes, a releváns piacok szempontjából figyelembe vehető szolgáltató teljesítette adatszolgáltatási kötelezettségét. Az adatszolgáltatás eredményeként összesítettem és rendszerbe foglaltam a Szolgáltatóktól beérkezett adatokat, és a

piacelemzési eljárásban a tényállás tisztázása körében az ekként előállított adattáblákat alkalmaztam az eljárás eredményeként meghozott döntések és az ott foglalt megállapítások kellő megalapozásához (a jelen bekezdésben ismertetett és a korábbi évek adatszolgáltatásaiból származó adatok a továbbiakban: **NMHH piacelemzési adatbekérés adatai**, vagy **NMHH piacelemzési adatbekérés**).

Az adatszolgáltatás körében megismert adatokon túlmenően vizsgálatra kerültek a „*Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára*” megnevezésű kiskereskedelmi piac elemzése szempontjából releváns, nyilvánosan (pl. a Szolgáltatók honlapján, statisztikákban) hozzáférhető adatok, a társhatóságok által nyilvánosságra hozott információk, a szabályozói szervezetek nyilvánosan elérhető honlapjain foglaltak, valamint a Hatóság saját nyilvántartásainak adatai.

Az adatszolgáltatás eredményeként összesített adatokon túl a piacelemzési eljárásában felhasználtam az Ariosz Kft. és a Bellresearch Kft. által végzett piackutatások (a továbbiakban a két kutatás együtt: **piackutatások**) eredményeit. Az Ariosz Kft. a Hatóság megbízásából „Távközlési szolgáltatások használata a lakossági felhasználók körében 2011” címmel 2011. novemberében-decemberében végzett többlépcsős, arányosan rétegzett, valószínűségi mintavételi eljáráson alapuló személyes megkérdezésen alapuló piackutatást (a továbbiakban: **lakossági piackutatás**) 2017 háztartásból álló háztartási mintán. A Bellresearch 2011. szeptember-novemberben végzett régió szerint arányosan, létszám, gazdálkodási forma és LTO-terület szerint nem arányosan rétegzett, az egyes alszegmenseken belül egyszerű véletlen mintavételi eljáráson alapuló személyes megkérdezésen alapuló piackutatást „Távközlési szolgáltatások használata az üzleti felhasználók körében 2011” címmel (a továbbiakban: **nem lakossági piackutatás**, vagy **üzleti piackutatás**). A piacelemzési eljárásban mindkét kutatás eredményei felhasználásra kerültek.

Az ekként rendelkezésére álló adatokat és információkat összességében értékeltem és megállapítottam, hogy az előző piacelemzési eljáráshoz hasonlóan továbbra is indokolt az Ajánlás melléklete szerinti piacok közül az 1. számú, a „*Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára*” megnevezésű kiskereskedelmi piac elemzését elvégezni.

A piacelemzési eljárás egy több, egymásra épülő szakaszból álló közigazgatási eljárás. Az Eht. 62. § (1) bekezdése alapján az Elnök azonosítja az érintett piacokat; elemzi az érintett piacokon fennálló versenyt, valamint annak hatékonyságát, és amennyiben azokon a verseny nem hatékony, azonosítja az érintett piacokon a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatót, szolgáltatókat, valamint a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóra, szolgáltatókra az Eht. XI-XIV. fejezetében foglalt kötelezettségek közül a piacelemzés alapján feltárt versenyt korlátozó akadályok által indokolt, azokkal arányos, legalább egy kötelezettséget ír elő, vagy a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóra korábban, a piacelemzés első elvégzését megelőzően jogszabályban, vagy azt követően a határozatában megállapított legalább egy kötelezettséget fenntart, illetve módosítja azt.

A piacelemzési eljárás indokoltságának megítélése és a piacelemzési eljárás megalapozása érdekében, az azt megelőzően lefolytatott adatszolgáltatási eljárás keretében megszerezett és feldolgozott adatok és információk értékelése alapján, az Eht. 65. § (1) bekezdésében foglalt, a piacelemzés ismételt lefolytatására irányuló törvényi kötelezettségének eleget téve indítottam meg a „*Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem*

lakossági felhasználók számára” megnevezésű kiskereskedelmi piac vonatkozásában a piacelemzési eljárást. Az eljárás megindításáról a 2012. szeptember 17-én kelt, HF/25000-1/2012. számú végzéssel értesítettem az ügyfélnek minősülő Szolgáltatókat.

Az eljárás első lépéseként az Ajánlás mellékletében meghatározott 1. számú, a *„Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára*” megnevezésű kiskereskedelmi piac vizsgálatából kiindulva meghatároztam az érintett piacokat, és megállapítottam, hogy a fenti szolgáltatási piacon belül meghatározható, három elkülönült piac érintett piacnak minősül.

Az érintett piac meghatározását követő szakaszokban került sor – az indokolásban foglaltak szerint – az érintett piacokon fennálló verseny, illetve a verseny hatékonyságának elemzésére, a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók kijelölésére, valamint a szolgáltatókra az Eht.-ban meghatározott körben kötelezettségek előírására.

A piacelemzési eljárást lezáró jelen határozat jogi, közgazdasági és műszaki összetettsége speciális határozati struktúrát igényel.

Ennek megfelelően jelen határozat rendelkező részéhez kapcsolódik a Határozatban fenntartott „indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma” kötelezettség ellenőrzésének módszertanát leíró I. Függelék és a fix-mobil helyettesítés kapcsán elvégzett vizsgálatokat ismertető II. Függelék.

A Határozat indokolása is magán hordozza a piacelemzési döntés tárgyának sajátosságából fakadó jellemzőket, melyek szerint a jelen határozat indokolásában meghatározásra, valamint részletesen bemutatásra kerül a piacmeghatározás, a piacelemzés, a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosításának, valamint a jelen határozat rendelkező részében meghatározott kötelezettségek értékelésének mikéntje, folyamata, amely a jelen határozat rendelkező részében előírt egyes kötelezettségek részletes indokolásával zárul.

A jelen határozatban foglalt hatósági döntés indokolása azon túl, hogy magában foglalja a hatósági eljárás egészének folyamatát, együttesen, összefüggésében tartalmazza a ténybeli, azaz a feltárt releváns közgazdasági és műszaki tényállási elemeket, a tényállás tisztázásának rendszerét, a tények, bizonyítékok hatósági jogalkalmazáshoz szükséges értékelését, és a tényekből az egyedi ügyre levonható következtetéseket, valamint a jogi indokolást is, amelynek keretében az érdemi döntéshez, jogérvényesítéshez vezető valamennyi eljárási és anyagi jogi normát tételesen és részletezően megjelöltem és azok egyedi ügyre vonatkozó alkalmazása, értelmezése, tartalma és jelentősége is egyértelműen szerepel a Határozatban. Ezen túlmenően a jelen határozat indokolásában részletesen és külön kitértem a jelen határozat meghozatala során alkalmazott összetett mérlegelési szempontrendszerre, a mérlegelést megalapozó tényállási elemekre, a mérlegelési jogkört biztosító jogszabályi keretekre, valamint az egyedi ügy tényállásán és a vonatkozó jogi normákon alapuló jogalkalmazói érdemi mérlegelés, értékelés bemutatására is.

A tárgybani eljárásban a döntés meghozatala érdekében elvégzett részletes elemzést az Indokolás „A” fejezete tartalmazza, az alábbiak szerint:

- I. Piacmeghatározás,
- II. Piacelemzés, jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosítása,
- III. Kötelezettségek megállapítása.

Jelen határozat indokolása „A” fejezetének II. része szerint lefolytatott vizsgálatok alapján a jelentős piaci erejüként azonosított szolgáltatókra az Eht.-nak a „*Jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók egyéb kötelezettsége*” című XIII. fejezetében meghatározott, és azok közül a DH/8664-18/2010. számú határozatban kirótt kötelezettségek közül jelen határozattal az „indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma” kötelezettség tartalmát módosítottam, az „egyes felhasználók, előfizetők indokolatlan megkülönböztetésének tilalma” kötelezettséget megszüntettem, a „közvetítőválasztás” kötelezettséget fenntartottam.

Az „indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma” kötelezettség pontos tartalmát és az annak alkalmazására vonatkozó részletes szabályokat a jelen határozat rendelkező részének I. A) pontja tartalmazza.

Az Eht. 20. § (1) bekezdés a)-c) pontjai alapján a Hatóság és a versenyhatóság az elektronikus hírközlési piaci versenyt érintő kérdésekben a verseny védelmének következetes érvényre juttatása, illetve az egységes jogalkalmazás előmozdítása érdekében szorosan együttműködik, így különösen az elektronikus hírközlési piac érintett piacainak meghatározásával, az érintett piacon fennálló verseny elemzésével, a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosításával és a rájuk vonatkozó kötelezettségek előírásával kapcsolatos eljárásokban. A Hatóság e kötelezettségének megfelelően a tárgybani eljárás során megvalósult a Gazdasági Versenyhivatallal (a továbbiakban: **GVH**) történő együttműködés, egyeztetés, ennek során a versenyhatóság szakmai álláspontját megismertem. Az együttműködés részletei a Határozat Indokolásának „B” fejezetében kerülnek kifejtésre.

Jelen határozat tervezetét HF/25000-9/2012. számon 2012. október 4-én, az Eht. 40. § (1) bekezdés a) pontjának megfelelően, az érdekeltekkel folytatott egyeztetés érdekében közzétettem. Az érdekeltek számára a határozattervezetnek a Hatóság internetes oldalán történő közzétételétől számítva 20 nap állt rendelkezésre az észrevételeik megtételére. Az érdekeltekkel folytatott egyeztetés során, az Eht. 40. § (2) és (4) keretében beérkezett észrevételek feldolgozását, a figyelembe vett, illetve a figyelembe nem vett észrevételeket, valamint azok figyelmen kívül hagyásának indokait a Határozat Indokolásának „C” fejezete tartalmazza.

Az érdekeltekkel történő egyeztetés lefolytatását követően, az Eht. 71. § (1) bekezdése alapján jelen határozat tervezete részletes indokolással együtt HF/25000-.../2012. számon 2012. ...-án megküldésre került az Európai Bizottságnak, az Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testületének (a továbbiakban: **BEREC**) és a tagállami elektronikus hírközlési szabályozó hatóságoknak, mivel a határozattervezetben foglaltak hatással lehetnek a tagállamok közötti kereskedelemre. A Keretirányelv (38) szakasza alapján a tagállamok közötti kereskedelmet érintő intézkedések olyan intézkedések, amelyek közvetlen, vagy közvetett, tényleges vagy potenciális befolyást gyakorolhatnak a tagállamok közötti kereskedelem áramlására oly módon, amely az egységes piac akadályát képezheti. Ezek közé olyan intézkedések tartoznak, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a más tagállamokban található üzemeltetőkre, vagy felhasználókra, így például amelyek a más tagállamok felhasználóira érvényes árakat érintik.

Jelen határozatot az Európai Bizottság, a BEREC és a tagállami elektronikus hírközlési szabályozó hatóságok által a tervezetre tett észrevételek, kifogások figyelembevételével hoztam meg.

Az Eht. 24. § (2) bekezdése alapján a részletes indokolásra, illetve a megküldésre az Európai Bizottságnak az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési

szolgáltatások közös keretszabályozásáról szóló 2002/21/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 7. cikke szerinti bejelentésekről, határidőkről és konzultációkról szóló, 2008. október 15-én kiadott ajánlása [C(2008) 5925 végleges] megfelelően irányadó. Ezen eljárás részletei az Indokolás „D” fejezetében kerülnek kifejtésre.

A piacelemzési eljárás során eljárási költség nem merült fel, így annak megállapításáról, illetve viseléséről nem rendelkezttem.

A Hatóság az Eht. 43. § (2) bekezdésének a) pontja alapján a Határozatot internetes honlapján közzéteszi.

A Határozatot az Eht. 23. §-a szerint alkalmazandó, a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: **Ket.**) 71. § (1) bekezdésével összhangban hoztam meg.

A jogorvoslati tájékoztatás az Eht. 45. § (1)-(3) bekezdésén, a Ket. 72. § (1) bekezdésének da) pontján, valamint a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 338. § (1)-(2) bekezdésén alapul.

A. fejezet

I. PIACMEGHATÁROZÁS

I.1. A piacmeghatározás menete

A piacmeghatározás során az Ajánlás mellékletében szereplő „Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” megnevezésű piac tartalmát határoztam meg.

A piacmeghatározás első lépéseként a piacmeghatározás kiindulópontját képező szolgáltatások azonosítását, ezek pontos tartalmának meghatározását végeztem el, a jogszabályokban meghatározott fogalmakat alapul véve.

Ezt követően került sor keresleti, illetve kínálati helyettesítési elemzéssel annak vizsgálatára, hogy a piacmeghatározás első lépésében azonosított, a piacmeghatározás kiindulópontját jelentő szolgáltatásnak vannak-e helyettesítő szolgáltatásai, amelyek a vizsgált szolgáltatási piac határait hatást gyakorolhatnak.

A szolgáltatási piac meghatározása után a piac földrajzi határait határoztam meg.

A piac meghatározását követően pedig megvizsgáltam, hogy a piac az ex ante szabályozás szempontjából érintett piacnak tekinthető-e a Magyarország területén.

I.2. Fogalommeghatározások

A „Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” elnevezésű kiskereskedelmi piac vizsgálatához a kiindulási alapot az Eht. 188. §-ában szabályozott fogalmak közül a 2., 7., 9., 10., 11., 13., 14., 15., 16., 18., 19., 22., 23., 24., 25., 26., 28., 30., 34., 35., 36., 37., 41., 42., 45., 46., 56., 57.b), 61.a), 63., 67., 68., 69., 71., 72., 85., 86., 87., 88., 97., 99., 109., 110. pontokban szereplő meghatározások jelentették.

I.3. Kiinduló szolgáltatás és releváns jellemzőinek vizsgálata

A szolgáltatási piac meghatározása során a kiinduló szolgáltatás azonosításánál az Ajánlás mellékletében szereplő „Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” elnevezésű kiskereskedelmi piacból indultam ki.

Az Ajánláshoz kapcsolódó Explanatory Note-ban található általános megfogalmazás szerint a kiskereskedelmi piac tartalma a következőképpen határozható meg: nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz való hozzáférés biztosítása, hívások indítása és/vagy fogadása, valamint ehhez kapcsolódó szolgáltatások igénybevétele céljából.²

² Explanatory Note (C(2007)5406) 4.2.1. pontjának "Retail Markets" alcímét követő első bekezdés első mondata. [The retail market at a general level can be described as the provision of a connection or access (at a fixed location or address) to the public telephone network for the purpose of making and/or receiving telephone calls and related services.]

Az Eht. egyértelmű megfeleltetést teremt a helyhez kötött telefonhálózathoz való hozzáférés és a helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés között: "*Helyhez kötött telefonhálózat: helyhez kötött telefonszolgáltatás igénybevételét lehetővé tevő nyilvános telefonhálózat.*" (188.§ 42.) A helyhez kötött telefonszolgáltatás meghatározó jellemzője az Eht. 188 § 41., illetve ehhez kapcsolódóan a 188. § 86. alapján, hogy belföldi vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószám vagy hívószámok segítségével teszi lehetővé belföldi vagy belföldi és nemzetközi hívások kezdeményezését és fogadását.

Az Ajánláshoz kapcsolódó Explanatory Note³, valamint az Eht. fentiekben idézett pontjai alapján a szolgáltatási piac tartalma technológiasemleges, nem korlátozódik valamely hozzáférési technológiára.

Tekintettel a piac megnevezésére, valamint kiskereskedelmi jellegére a piachoz tartozó szolgáltatások lényeges jellemzője, hogy megfelelnek az „előfizetői szolgáltatás” jogszabályi fogalmának (Eht. 188. § 25. fogalom), valamint a lakossági felhasználókat az „egyéni előfizető” jogszabályi fogalmának (Eht. 188. § 10. fogalom) megfelelő felhasználók, míg a nem lakossági felhasználókat az „egyéni előfizető” fogalmának nem megfelelő felhasználók jelentik.

A piacmeghatározás alapját képező kiinduló szolgáltatás főbb jellemzői a fent leírtak alapján az alábbiakban határozhatók meg:

- helyhez kötött nyilvános telefonhálózat⁴ elérésének biztosítása lakossági és nem lakossági felhasználók számára előfizetői szolgáltatásként, amely lehetővé teszi:
 - helyhez kötött telefonszolgáltatások⁵ igénybevételét,
 - egyéb, a helyhez kötött hozzáféréseken nyújtott előfizetői szolgáltatások igénybevételét.

A kiinduló szolgáltatás igénybevétele elsődlegesen arra irányul, hogy a felhasználók ezáltal helyhez kötött telefonszolgáltatásokat vehessenek igénybe, tehát a kiinduló szolgáltatás lényegét a helyhez kötött hívások belföldi vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószám vagy hívószámok segítségével történő indításának és fogadásának képessége jelenti. A szolgáltatók a helyhez kötött telefonszolgáltatásokon felül rendszerint egyéb, kiegészítő jellegű, illetve a telefonszolgáltatás igénybevételéhez szükséges szolgáltatásokat is nyújtanak a felhasználók számára (pl. előfizetői hozzáférési pont létesítése és üzembe helyezése, hozzáférés fenntartása és hibaelhárítás), ezek azonban szolgáltatóként és előfizetőként is eltérhetnek egymástól és nem befolyásolják az előzőekben tett, a szolgáltatás lényegére vonatkozó megállapítást.

Miközben a szolgáltatási piac a fentiekben leírtaknak megfelelően technológia-semleges, a gyakorlatban a kiinduló szolgáltatás nyújtása többféle hozzáférési technológiával valósítható meg és a technológiai fejlődésnek köszönhetően a hozzáférési lehetőségek folyamatosan bővülnek. Ezért a piacba tartozó szolgáltatások körének meghatározásához szükséges annak vizsgálata, hogy a különböző technológiákkal biztosított szolgáltatások egymással

³ Explanatory Note 4.2.1. pontjának "Retail Markets" alcímét követő második bekezdés első mondata ["Access (to the public telephone network at a fixed location) and related publicly available telephone services may be supplied by several possible means in respect of the undertaking providing the service and the technology that is used."]

⁴ Eht. 188. § 42. alapján

⁵ Eht. 188 § 41., illetve ehhez kapcsolódóan Eht. 188. § 86.

helyettesítési kapcsolatban vannak-e, vagyis egy szolgáltatási piacba tartoznak-e.⁶ Ezért szükséges a kiinduló szolgáltatás egy szűkebb körének meghatározása, amely a többi hozzáférési módra kiterjedő helyettesítési vizsgálatok kiindulópontja lehet.

A helyettesítési vizsgálatokhoz kiinduló szolgáltatásként a nyilvános helyhez kötött telefonhálózat elérését biztosító keskenysávú⁷ hozzáférési szolgáltatásokat (a továbbiakban: helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatások) azonosítottam. A helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatások közé a réz érpáron nyújtott analóg (PSTN) és ISDN hozzáférések tartoznak. Az analóg hozzáférések magukban foglalják a rádiós hurokkal (RLL)⁸ megvalósított hozzáféréseket is.

A kiinduló szolgáltatás meghatározásánál figyelembe vettem, hogy az Ajánláshoz kapcsolódó Explanatory Note a keskenysávú hozzáférési szolgáltatásokat tekinti a helyettesítési vizsgálatok kiindulópontjául, amikor azt vizsgálja, hogy az egyéb hozzáférési módok (például szélessávú hozzáférések) a szolgáltatási piac részét képezik-e.⁹

I. 4. Helyettesítés vizsgálata

A vizsgált piac meghatározása során olyan helyettesítési lehetőségeket kerestem, amelyek módosíthatják a vizsgált piac határait. A helyettesítési vizsgálatoknál kiinduló szolgáltatásként a fentiekkel összhangban, a helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatásokat azonosítottam.

Annak ellenére, hogy a piac megnevezésében telefonhálózathoz való hozzáférés szerepel, a helyettesítési vizsgálat alapja nem a telefonhálózathoz, hanem a telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés. Ez a következő megfontolásokon alapul:

1. Az Eht. 188.§ 42. pontja közvetlenül megfelelteti a helyhez kötött telefonhálózatot a helyhez kötött telefonszolgáltatásnak: "*Helyhez kötött telefonhálózat: helyhez kötött telefonszolgáltatás igénybevételét lehetővé tevő nyilvános telefonhálózat.*" Az Eht. definíciót behelyettesítve, a szolgáltatási piac tartalma a következő: "hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára".
2. Az Explanatory Note 4.2.1. pontja is kiemeli, hogy a helyhez kötött telefonszolgáltatások tekintetében a technológiák fejlődésével a hálózat helyett a szolgáltatásra kell helyezni a hangsúlyt.¹⁰

⁶ Explanatory Note 4.2.1: "As a result of the evolution in the forms of access at fixed locations, and also the different ways of making voice calls, it will be necessary to decide whether or not such services constitute the same access market, or the same calls market, depending on whether or not they sufficiently constrain the ability to raise prices within the markets concerned."

⁷ A keskenysáv felső határa 144 kbit/s, az EU tagállamok általános szabályozási gyakorlatával összhangban.

⁸ Rádiós RLL (rádiós helyi hurok): olyan vezeték nélküli elérésű analóg telefonhálózati hozzáférés, amelyet a vezetékes hálózat meghosszabbításaként alkalmazva nyújtható helyhez kötött telefon szolgáltatás. (forrás: Adatbekérés Kitöltési útmutató)

⁹ Explanatory Note 4.2.1 pont "Retail markets" alcímet követő 3-5. bekezdés

¹⁰ As networks are upgraded (see section 3.3 on next generation networks) the traffic associated with dedicated or managed telephone or voice services will be merged with other forms of traffic (such as data), although the existing numbering schemes for telephone services will be maintained. For this reason, under the revision of the regulatory framework, it is proposed to delete the definition of the "public telephone network" and retain but modify the definition of "publicly available telephone service".

3. A hozzáférési szolgáltatások helyettesítési kapcsolatai szempontjából feltételezhetően nem a hálózat (a fizikai infrastruktúra és a kapcsolódó szélessávú technológia), hanem az azon nyújtott szolgáltatás jellemzői a meghatározóak, hiszen a helyettesítés szempontjából releváns jellemzők (funkcionalitás, minőség, ár) alapvetően nem a hozzáférési hálózat fizikai jellemzőihez, hanem a hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatáshoz kapcsolódnak.

I.4.1. Keresleti helyettesítés

A keresleti helyettesítés vizsgálata annak a kérdésnek a megválaszolását jelenti, hogy vannak-e olyan szolgáltatások, amelyek a felhasználók számára helyettesíthetik a piacmeghatározás kiindulópontját képező szolgáltatások igénybevételét.

A piacelemzés előretekintő időtávján belül előreláthatólag igénybe vehető hozzáférési módokat figyelembe véve a következő helyettesítési lehetőségek merülhetnek fel:

1. hozzáférés nyilvánosan elérhető IP alapú hangszolgáltatásokhoz (VoIP hozzáférés)
2. hozzáférés Home Zone (HZ) szolgáltatáshoz,
3. hozzáférés mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz.

I.4.1.1. Hozzáférés nyilvánosan elérhető IP alapú hangszolgáltatásokhoz (VoIP)

Az IP alapú hangszolgáltatás (Voice over Internet Protocol – VoIP) hang és egyéb szolgáltatások továbbítását jelenti teljesen, vagy részben Internet protokoll (IP) alapú hálózatokon keresztül. A szolgáltatásban részt vevő IP alapú hálózati szakaszok lehetnek a nyilvános internet hálózat szakaszai, vagy a nyilvános internet részét nem képező IP alapú hálózatok részei.

A VoIP szolgáltatásokhoz való hozzáférés többféle szélessávú hozzáférési típus, ezen belül technológia felhasználásával valósulhat meg. Magyarországon a DSL, a kábelmodemes, az FTTH (Fiber to the Home: fényvezető szál a lakásig), az FTTB/FTTCab (Fiber to the Building/Cabinet: fényvezető szál az épületig/kabinetig) hálózaton megvalósított Ethernet LAN, valamint a vezeték nélküli szélessávú hozzáférési típusok használata jellemző.

A funkcionális és igénybevételi feltételek különbözőségei alapján a keresleti helyettesítési vizsgálatokhoz a nyilvánosan elérhető VoIP szolgáltatások következő két típusa különböztethető meg:

- menedzselt IP alapú telefonszolgáltatások,
- nem menedzselt VoIP szolgáltatások.

A menedzselt IP alapú telefonszolgáltatások jellemzője, hogy a telefonszolgáltatást a szélessávú kiskereskedelmi hozzáférést nyújtó szolgáltató biztosítja saját hálózatán, vagy nagykereskedelmi hozzáférési szolgáltatás igénybevételével. A menedzselt VoIP telefonszolgáltatás meghatározó jellemzője, hogy lehetővé teszi belföldi vagy nemzetközi számozási terv szerinti hívások indítását és fogadását, valamint a telefonszolgáltatást nyújtó szolgáltató vállalja meghatározott minőségi paraméterek biztosítását.¹¹

¹¹ A nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatás Eht. 188.§ 86. szerinti definíciója alapján

A nem menedzselt VoIP szolgáltatások jellemzően a nyilvános interneten keresztül megvalósuló hangszolgáltatások. A nem menedzselt VoIP szolgáltatások meghatározó jellemzője, hogy a szolgáltatást nyújtó szolgáltató nem rendelkezik olyan befolyással a hozzáférési hálózat felett, hogy a minőségi szint vállalása nélküli (best effort alapú) teljesítéstől eltérő minőségi paramétereket tudjon biztosítani a hangszolgáltatásra vonatkozóan.

Tekintettel arra, hogy a fentiek alapján a menedzselt IP alapú telefonszolgáltatások és a nem menedzselt VoIP szolgáltatások funkcionális jellemzői és igénybevételi feltételei is lényegesen eltérnek egymástól, a továbbiakban külön vizsgálat tárgyát képezi az ehhez a két VoIP szolgáltatás típushoz való hozzáférés.

I.4.1.1.1. Hozzáférés menedzselt IP alapú nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatásokhoz

A keresleti helyettesítés vizsgálata ebben az esetben annak a kérdésnek a megválaszolását jelenti, hogy a hozzáférés menedzselt IP alapú nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatásokhoz (**a továbbiakban: menedzselt VoIP hozzáférés**) helyettesítheti-e a felhasználók számára a piacmeghatározás kiindulópontját jelentő helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatások igénybevételét. A keresleti helyettesítés szempontjából releváns jellemzőknek az ár, funkcionalitás, minőség, elérhetőség, piaci tendenciák, helyettesítési akadályok tekinthetők.

I.4.1.1.1.1. Árak

A helyhez kötött keskenysávú hozzáférések és a menedzselt VoIP hozzáférések díjainak részletes vizsgálata az öt legnagyobb piaci részesedéssel bíró szolgáltató díjcsomagjainak elemzése alapján történt. Ezek a szolgáltatók a helyhez kötött telefonszolgáltatás összes előfizetőjének 96%-ával rendelkeztek 2010-ben, illetve 2011 első félévében.¹²

A három inkumbens¹³ szolgáltató (Invitel, Magyar Telekom, UPC) mindegyike nyújt helyhez kötött keskenysávú és menedzselt VoIP hozzáférési szolgáltatásokat is. A Magyar Telekom és az Invitel esetében a helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatás dominál, a UPC-nél a jogelőd szolgáltató volt koncessziós területén kívül, kábelhálózaton nyújtott menedzselt VoIP hozzáférés a meghatározó (2011. 1. félév végén a hozzáférések **Üzleti titok**%-a). A Digi és a Tarr Kft. nem nyújt keskenysávú telefonszolgáltatást.

Havi díjak

Az alábbi táblázat összehasonlítja az öt legnagyobb piaci részesedéssel rendelkező szolgáltató helyhez kötött analóg keskenysávú hozzáféréseinek és menedzselt VoIP hozzáféréseinek havi díjait. A Magyar Telekom és az Invitel esetében a legnépszerűbb díjcsomagok díjai képezik az összehasonlítás alapját.¹⁴

Szolgáltató	Lakossági előfizetők		Nem lakossági előfizetők	
	Keskenysávú hozzáférések	Menedzselt VoIP hozzáférések	Keskenysávú hozzáférések	Menedzselt VoIP hozzáférések

¹² 2011. első félév végén: **Üzleti titok** Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

¹³ „Inkumbens, inkumbens szolgáltató: a korábban koncessziós jogokat élvező szolgáltató vagy annak jogutóda; jelen határozatban a Magyar Telekom, az Invitel és a UPC.”

¹⁴ Legnépszerűbb díjcsomagok körének meghatározása az előfizetési hónapok száma alapján. Magyar Telekom lakossági díjcsomagok: Felező, Favorit Extra, Hoppá, Alap, Biztonság/Minimál (egyetemes díjcsomag); Magyar Telekom nem lakossági díjcsomagok: Bázis, Grátis, Üzleti Ráció, Üzleti Ráció Mobil; Invitel lakossági díjcsomagok: Komfort, Otthon 60, Alaphang, 008; Invitel nem lakossági díjcsomagok: Alaphang, Összhang, Ötlet, Alapcsomag, Alap+

Digi	–	157-394	–	157
Invitel	2.876-4.088	2.825-3.658	4.420-6.355	2.825-3.658
Magyar Telekom	2.520 – 3.929		3.750-6.150	2.900-6.150
Tarr	–	1.600	–	1.600
UPC	2.000-5.200	2.084-5.760	3.390-8.000	4.000-7.000

1. táblázat: Helyhez kötött analóg keskenysávú hozzáférések és menedzselt VoIP hozzáférések jellemző havi díjai, 2012. június (listaárak, nettó Ft)

Forrás: Szolgáltatók ÁSZF-jei

A legtöbb előfizetővel rendelkező Magyar Telekom a lakossági díjsomagok esetében nem tesz különbséget az analóg és a menedzselt VoIP hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatások havi díjai között.

A vizsgált szolgáltatók a listaárakhoz képest jellemzően kedvezményes áron kínálják a telefonszolgáltatáshoz való hozzáférést, jellemzően több szolgáltatás (például helyhez kötött telefonszolgáltatás mellett internet és/vagy televízió) egyidejű igénybevétele esetén. Ez alól kivétel a Digi, amelynek listaárai is rendkívül alacsonyok.

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a helyhez kötött keskenysávú (analóg) és a menedzselt VoIP hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatások havi díjai hasonló mértékűek, illetve a menedzselt VoIP hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatás ára több esetben alacsonyabb, mint a keskenysávú hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatás ára.

Egyszeri díjak

Bár a helyhez kötött telefonszolgáltatás bekapcsolásának egyszeri díja a szolgáltatók általános szerződési feltételei szerint általában 0 Ft-nál magasabb, a gyakorlatban a szolgáltatók jellemzően nem számítanak fel egyszeri díjat sem a keskenysávú, sem a menedzselt VoIP telefonszolgáltatás esetében. A vizsgált öt szolgáltatót tekintve az egy előfizetőre jutó átlagos egyszeri díj gyakorlatilag **Üzleti titok** Ft (a UPC-nél **Üzleti titok** Ft alatti, a többi szolgáltatónál **Üzleti titok** Ft). Az összes szolgáltatót tekintve, az előfizetők mindössze 0,2-0,3%-a tartozik olyan szolgáltatóhoz, amely nullától eltérő átlagos egyszeri díjat számított fel 2010-ben és 2011. első félévében.

A vizsgált szolgáltatók közül a Magyar Telekom és az Invitel nem kábeltelevíziós hálózaton nyújtott menedzselt VoIP telefonszolgáltatásai csak más szolgáltatással együtt (televízió és/vagy internet) együtt érhetőek el. A Magyar Telekom és az Invitel kábeltelevíziós hálózaton nyújtott telefonszolgáltatásai, valamint a Digi, a UPC és a Tarr Kft. menedzselt VoIP telefonszolgáltatásai önállóan is elérhetőek.

A csak más szolgáltatással együtt igénybe vehető menedzselt VoIP szolgáltatások esetében ez a kötöttség a helyettesítést korlátozhatja. Ennek jelentőségét azonban csökkentik a következő tényezők:

- a Magyar Telekom és az Invitel nem kábeltelevíziós hálózaton megvalósított menedzselt VoIP hozzáféréseinek aránya az összes menedzselt VoIP hozzáférés mindössze 15%-át tette ki 2012. első félévének végén.¹⁵
- A lakossági piackutatás adatai alapján a helyhez kötött telefonszolgáltatással rendelkező háztartások döntő hányada (2011-ben 94%) rendelkezik internet szolgáltatással és/vagy fizetős televízió szolgáltatással is, ezért önmagában az a

¹⁵ NMHH Vezetékes gyorsjelentés adatai

tény, hogy bizonyos menedzselt VoIP telefonszolgáltatások csak internet és/vagy fizetős televízió szolgáltatással együtt érhetőek el, a felhasználók jelentős része számára nem jelent a helyettesítést kizáró okot, mert váltás esetén nem kényszeríti korábban nem használt szolgáltatás igénybevételére.

- A helyettesítési kapcsolatok értékelésénél az inkubens szolgáltatók keskenysávú szolgáltatásairól az alternatív szolgáltatók menedzselt VoIP szolgáltatásaira való váltás lehetősége bír elsődleges jelentőséggel, tekintettel arra, hogy az NMHH piacelemzési adatbekérés adatai alapján az inkubens szolgáltatók rendelkeztek a keskenysávú hozzáférések 97%-ával 2011. első félév végén. Az inkubensek keskenysávú szolgáltatásainak árképzését nyilvánvalóan nem a saját menedzselt VoIP telefonszolgáltatásaik árai, hanem az alternatív szolgáltatók menedzselt VoIP szolgáltatásainak árai korlátozhatják. Mivel a jelentős alternatív szolgáltatók menedzselt VoIP szolgáltatásai esetében – ide értve a UPC menedzselt VoIP szolgáltatását is, amelyet alapvetően a másik két inkubens szolgáltató volt koncessziós területén nyújt – a telefonszolgáltatás igénybevétele nem kötött más szolgáltatás igénybevételéhez, ezért az a tény, hogy a Magyar Telekom és az Invitel nem kábeltelvíziós hálózaton nyújtott menedzselt VoIP telefonszolgáltatásainak igénybevétele más szolgáltatás igénybevételéhez kötött, a helyettesítési kapcsolatot érdemben nem korlátozza.

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a havi díjak hasonlósága, valamint az egyszeri díjak hiánya a helyhez kötött keskenysávú telefon hozzáférés és a menedzselt IP alapú telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés közötti helyettesítés lehetőségét támasztja alá.

1.4.1.1.1.2. Funkcionalitás

A menedzselt VoIP hozzáférés olyan kapcsolatot biztosít, amely lehetővé teszi belföldi vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószám vagy hívószámok segítségével belföldi és nemzetközi hívások kezdeményezését és fogadását, vagyis biztosítja az 1.3 pontban meghatározott kiinduló szolgáltatás lényegi funkcionálisát.

A menedzselt VoIP hozzáférés esetében a felhasználó a hagyományos (analóg) telefonszolgáltatásnál alkalmazott telefonkészüléket használhatja, a telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés (hívások indítása és fogadása) a keskenysávú telefonszolgáltatások esetében megszokott módon történik.

A menedzselt VoIP hozzáférés állandó kapcsolatot biztosít a nyilvános helyhez kötött telefonhálózattal, a telefonszolgáltatás igénybevételéhez nem szükséges számítógép bekapcsolása és az internetre való csatlakozás.

A keskenysávú és a menedzselt VoIP hozzáférések között ugyanakkor több, a funkcionálisást érintő eltérés azonosítható:

- A menedzselt VoIP hozzáféréseken nem lehetséges dial-up internet hívások indítása. Mivel azonban a dial-up internet hívások iránti kereslet jelenleg is igen alacsony¹⁶ és folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, ez érdemben nem befolyásolja a helyettesíthetőséget.

¹⁶ Magyarországon az internet célú hívások jelentősége az elmúlt években folyamatosan csökkent és 2010-ben összes indított hívásforgalomnak már csupán kevesebb mint fél százalékát tette ki. (Forrás: számviteli szétválasztási beadványok)

- A menedzselt VoIP hozzáférés esetében a távtáplálás hiánya miatt áramkimaradás esetén nem biztosított a telefonszolgáltatás. Tekintettel arra, hogy az áramkimaradás csak esetlegesen és igen kis mértékben befolyásolja a telefonszolgáltatás rendelkezésre állását, a menedzselt VoIP hozzáférések ezen jellemzője érdemben nem befolyásolja a helyettesíthetőséget. Megjegyzendő továbbá, hogy a helyhez kötött keskenysávú (távtáplált) hozzáférések esetén is elterjedt a vezeték nélküli telefonkészülékek használata, amelyek érzékenyek az áramkimaradásra, ami szintén arra utal, hogy a helyettesítés szempontjából a távtáplálás meglétének csekély a jelentősége.
- Szolgáltatónként változó, hogy telefax szolgáltatás igénybevétele menedzselt VoIP hozzáféréseken is biztosított-e. A telefax szolgáltatás jelentősége és igénybevétele azonban a szélessávú hozzáférések és az egyéb elektronikus kapcsolattartási formák (e-mail) terjedésével csökkent, ezért a telefax szolgáltatás megléte a helyettesítés lehetőségét érdemben nem befolyásolja.
- A kiegészítő telefonszolgáltatások (kényelmi szolgáltatások, például hívó szám kijelzése, hívásvárakoztatás) köre eltérhet a helyhez kötött keskenysávú és a menedzselt VoIP hozzáférések esetében. Egyes, a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréseken nyújtott kiegészítő telefonszolgáltatások menedzselt VoIP hozzáféréseken nem biztosítottak. Ugyanakkor a menedzselt VoIP hozzáféréseken is számos kiegészítő szolgáltatás elérhető, továbbá az elérhető szolgáltatások köre szolgáltatónként is változik.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy az alapvető, a helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés lényegét érintő funkcionális jellemzők tekintetében a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés és a menedzselt VoIP hozzáférés egymás helyettesítőjének tekinthető. A funkcionalitásban meglévő kisebb különbségek nem tekinthetők olyan súlyúnak, hogy a helyettesítés lehetőségét érdemben befolyásolják.

I.4.1.1.1.3. Minőség

A menedzselt VoIP hozzáférés esetében – a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréshez hasonlóan – a szolgáltatás nyújtója meghatározott minőségi paraméterek biztosítását vállalja.

A fentiekben vizsgált öt jelentős szolgáltató közül a Magyar Telekom és a UPC határoz meg vállalt minőségi paramétereket a helyhez kötött keskenysávú és a menedzselt VoIP hozzáférésre vonatkozóan is. Ezt a két szolgáltatót tekintve, a két szolgáltatástípusra vonatkozóan vállalt minőségi paraméterek megegyeznek, kivéve a UPC esetében a szolgáltatás rendelkezésre állását, amely a menedzselt VoIP hozzáférésen nyújtott szolgáltatás esetében valamivel alacsonyabb, mint a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés esetében.¹⁷ A Digi menedzselt VoIP szolgáltatásra vonatkozóan vállalt, hozzáférési technológiától függő minőségi paraméterei megegyeznek a UPC által a menedzselt VoIP szolgáltatásra vállalt paraméterekkel.

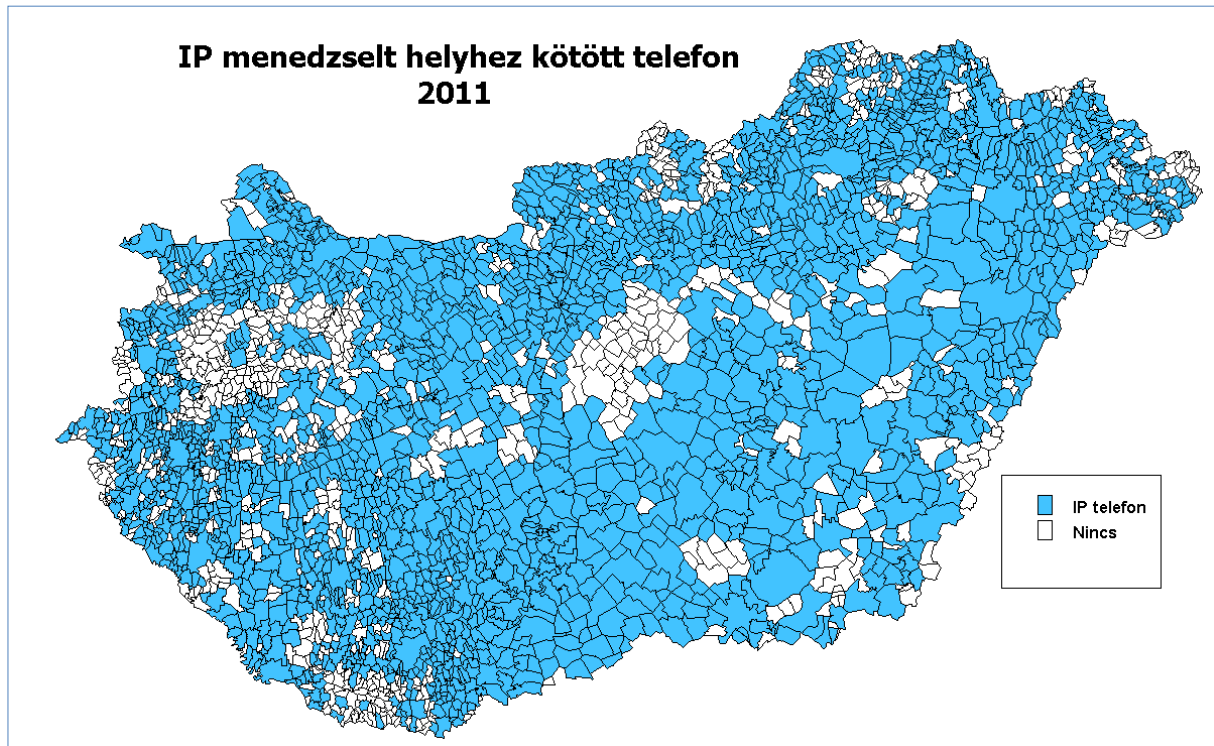
A fentiek alapján megállapítottam, hogy a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés és a menedzselt VoIP hozzáférés, illetve az ezen hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatások vállalt minőségi paraméterei a legnagyobb piaci súlyú szolgáltatók esetében megegyeznek, illetve hasonlóak, ami a helyettesítés lehetőségét alátámasztja.

¹⁷UPC analóg telefon: 99,95%, VoIP: 98%. Forrás: a szolgáltató ÁSZF-jei.

I.4.1.1.1.4. Elérhetőség

A menedzselte VoIP hozzáférések (beszédcsatornák) száma 2011. első félév végén 825 ezer darab volt, ami a helyhez kötött keskenysávú hozzáférések számához viszonyítva 37%-os arányt jelent.¹⁸ A menedzselte VoIP hozzáférések száma és helyhez kötött keskenysávú hozzáférésekhez viszonyított aránya folyamatosan emelkedik (ld. a piaci tendenciák c. pontot).

2011. első félév végén a települések 73%-ában (2010 végén 71%-ában) nyújtottak menedzselte VoIP hozzáférést.¹⁹ Ezekben a településeken él a népesség 94%-a. A menedzselte VoIP szolgáltatások földrajzi elérhetőségét a következő térkép mutatja be.

1. ábra: Menedzselte VoIP szolgáltatások elérhetősége

(Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés)

A fenti adatok alapján megállapítottam, hogy a menedzselte VoIP hozzáférés a potenciális felhasználók jelentős része számára elérhető, vagyis az elérhetőség nem képezi a helyettesítés akadályát.

I.4.1.1.1.5. Helyettesítés akadályai

A menedzselte VoIP hozzáférés általi helyettesíthetőség feltárásához a funkcionalitáson, a minőségen, az elérhetőségen és az árakon kívül a váltási költségek vizsgálata is szükséges.

A menedzselte VoIP hozzáférés esetében a hagyományos (analóg) telefonszolgáltatásnál is alkalmazott telefonkészülékek használhatóak, a szolgáltatások közötti váltás nem igényli az előfizetői végberendezés cseréjét.

A menedzselte VoIP hozzáférés előfizetői hozzáférési pontjának kialakításához szükséges, az előfizetőnél elhelyezett eszközöket (például optikai végberendezés, kábelmodem) a szolgáltatók biztosítják, ezek az eszközök a szolgáltató tulajdonában maradnak.

¹⁸ NMHH piacelemzési adatbekérés

¹⁹ NMHH piacelemzési adatbekérés

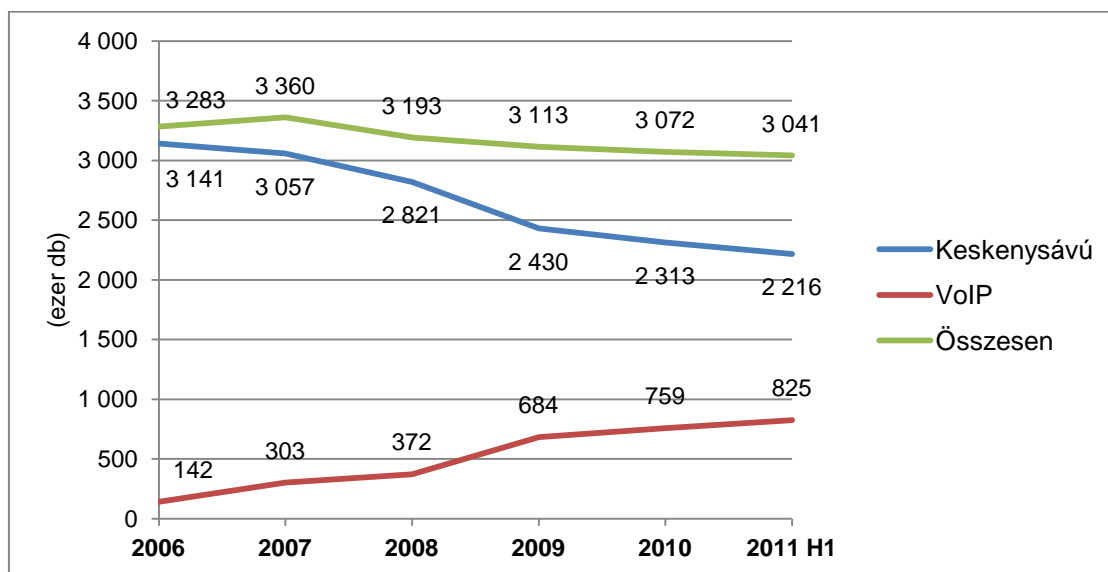
Amint az árakkal kapcsolatos vizsgálatnál megállapításra került, a gyakorlatban a szolgáltatók jellemzően nem számítanak fel egyszeri díjat sem a helyhez kötött keskenysávú, sem a menedzselt VoIP hozzáférés létesítése esetében, így ilyen költség nem merül fel a szolgáltatások közötti váltáskor.

A piaci gyakorlat szerint a szolgáltatók határozott idejű szerződés megkötése esetén kedvezményes áron nyújtják a hozzáférési szolgáltatást. A határozott idejű szerződés lejárt előtti felmondása esetén az előfizető többletköltséggel szembesülhet, azonban az Eht. alapján²⁰ ez nem haladhatja meg az előfizető által a határozott időtartamú előfizetői szerződéssel kapcsolatban igénybe vett kedvezmények mértékét. Ennek a költségnek a felmerülése nem szükségszerű, továbbá a költség felmerülése nem kifejezetten a különböző technológiával megvalósított telefonszolgáltatások közötti váltáshoz, hanem a szolgáltatók közötti váltáshoz – akár azonos technológián belüli szolgáltatóváltáshoz – kapcsolódik.

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a helyhez kötött keskenysávú hozzáférésekről a menedzselt VoIP hozzáférésre való áttérés során felmerülő akadályok, váltási költségek nem számottevőek, illetve nem olyan mértékűek, amely az előfizetők többsége számára megnehezítené, vagy megakadályozná a szolgáltatások közötti váltást, ezért nincsenek olyan helyettesítési akadályok, amelyek a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés és a menedzselt VoIP hozzáférés közötti helyettesítést érdemben akadályoznák.

I.4.1.1.1.6. Piaci tendenciák

Miközben a helyhez kötött keskenysávú hozzáférések száma az elmúlt években folyamatosan és jelentősen csökkent, a menedzselt VoIP hozzáférések száma ehhez közelítő mértékben emelkedett. 2011. első félév végén a menedzselt VoIP hozzáférések (beszédcsatornák) száma 825 ezer darab volt, ami a helyhez kötött keskenysávú hozzáférések számának 37%-át tette ki. 2006-hoz képest 2011. első félév végére a helyhez kötött keskenysávú hozzáférések száma 925 ezer darabbal (29%-kal) csökkent, ezzel szemben a menedzselt VoIP hozzáférések száma 684 ezer darabbal (4,83-szorosára) növekedett. A tendenciát az alábbi ábra (hozzáférések száma, ezer darab) mutatja:

2. ábra: A helyhez kötött keskenysávú és menedzselt VoIP hozzáférések számának alakulása, 2006-2011. első félév.

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekerés

²⁰ 134. § (15)

A menedzselt VoIP hozzáférések további növekedési potenciálját jelzi a szélessávú hozzáférések számának alakulása.

A vezetékes szélessávú hozzáférések száma 2011 első félév végén 1.982 ezer darab volt, ami 12%-kal haladja meg a 2009 végi értéket.²¹ A vezetékes szélessávú hozzáférések száma tehát lényegesen meghaladja a menedzselt VoIP hozzáférések számát és bővülést mutat, vagyis a szélessávú penetráció teret nyújt a menedzselt VoIP hozzáférések további bővülésének. A vezetékes szélessávú hozzáférések növekvő hányadát nem réz érpáras hálózaton nyújtják: 2009 végén a vezetékes szélessávú hozzáférések 46%-át, 2011 első félév végén már csak 41%-át nyújtották DSL technológiával²². Ez csökkenti a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés és a szélessávú hozzáférés együttes, kiegészítő jellegű igénybevételének lehetőségét.

A leírtak alapján megállapítható, hogy a helyhez kötött telefonszolgáltatások összességében zsugorodó piacon a menedzselt VoIP hozzáférések részesedése folyamatosan nő és ez a tendencia a piacelemzés előretekintő időtávján belül várhatóan fennmarad.

I.4.1.1.1.7. Keresleti helyettesítési vizsgálatok eredménye

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy Magyarországon a menedzselt VoIP hozzáférés a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés helyettesítőjének tekinthető az árak, a funkcionalitás, a minőség, az elérhetőség szempontjából, a piaci tendenciák a menedzselt VoIP hozzáférések számának további növekedését vetítik előre, továbbá nem azonosíthatók a helyettesítést jelentősen akadályozó tényezők.

A fentiek alapján a menedzselt IP alapú nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatásokhoz való hozzáférést (menedzselt VoIP hozzáférést) a helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatások helyettesítőjeként azonosítottam és megállapítottam, hogy a menedzselt VoIP hozzáférés a szolgáltatási piac részét képezi.

I.4.1.1.2. Hozzáférés nem menedzselt VoIP szolgáltatáshoz

A keresleti helyettesítés vizsgálata ebben az esetben annak a kérdésnek a megválaszolását jelenti, hogy a hozzáférés nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz helyettesítheti-e a felhasználók számára a piacmeghatározás kiindulópontját jelentő helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatások igénybevételét. A keresleti helyettesítés szempontjából releváns jellemzőknek az ár, funkcionalitás, minőség, elérhetőség, felhasználói magatartás és a helyettesítési akadályok tekinthetők.

I.4.1.1.2.1. Funkcionalitás és minőség

A nem menedzselt VoIP szolgáltatások jellemzően a nyilvános interneten keresztül elérhető hangszolgáltatások, melyeknek a hozzáférés szempontjából két esete különböztethető meg:

- nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz való hozzáférés számítógépre, illetve mobiltelefonra telepített alkalmazás segítségével (**a továbbiakban: számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférés**),
- nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz való hozzáférés számítógépes alkalmazás használata nélkül, az előfizetői végponton elhelyezett port-adapter alkalmazásával (**a továbbiakban: számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférés**).

²¹ NMHH Vezetékes gyorsjelentés

²² NMHH Vezetékes gyorsjelentés

A számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférés a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréssel ellentétben nem biztosít állandó, felhasználói beavatkozás nélküli hozzáférést a hangszolgáltatáshoz. A hívás indításához és fogadásához szükséges a végberendezés (számítógép, mobiltelefon) bekapcsolása és az internet hálózathoz való csatlakoztatása. A hangszolgáltatás elérése, hívások indítása és fogadása jellemzően nem a helyhez kötött keskenysávú telefon hozzáférés esetében megszokott módon, hanem az internetes alkalmazás felületén keresztül lehetséges.

A számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférés esetében az előfizetői végponton elhelyezett port-adapter teljes körűen ellátja az IP alapú beszédkapcsolat felépítését, a VoIP szolgáltatáshoz való hozzáféréshez nincs szükség számítógép használatára. A hozzáférés megvalósulhat a port-adapterhez csatlakoztatott hagyományos, analóg telefonkészülék segítségével, vagy IP telefonkészülékkel (ebben az esetben a port-adapter és a telefonkészülék egy egységet képez). A telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés az említett telefonkészülékekkel a hagyományos módon történik: a felhasználó hívásokat a telefonkészüléken található számok tárcsázásával indíthat, bejövő hívásokat telefonkagyló felemelésével fogadhat.

A számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférés a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréshez hasonló módon, felhasználói beavatkozás nélküli állandó hozzáférést biztosít a hangszolgáltatáshoz, amennyiben a szélessávú internetkapcsolat működik.

A számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében jellemzően nem biztosított belföldi vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószámok segítségével belföldi, vagy belföldi és nemzetközi hívások indítása és fogadása, vagyis nem biztosított az 1.3 pontban meghatározott kiinduló szolgáltatás lényegi funkcionalitása. Egyes internetes VoIP szolgáltatók külön díjazás ellenében lehetővé teszik a számozási terv szerinti hívásokat, illetve hívhatóságot, azonban ennek igénybevétele a számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében marginális (ld. a Felhasználói magatartás pontban). A számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférés tehát jellemzően egy korlátozott felhasználói körön belüli hívásindítás és hívásfogadás lehetőségét biztosítja, ellentétben a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréssel, amely a nyilvánosan elérhető, vagyis szélesebb felhasználói kör számára rendelkezésre álló telefonszolgáltatáshoz nyújt hozzáférést.

A számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférések esetében lehetséges a számozási terv szerinti hívások indítása, továbbá – a felhasználó igényétől és az adott szolgáltató által nyújtott szolgáltatásoktól függően – a hozzáféréshez rendelhető számozási terv szerinti hívószám, ami lehetővé teszi a számozási terv szerinti hívások fogadását is. A számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférések tehát megfelelnek a helyhez kötött telefonszolgáltatás Eht. 188.§ 41. és 86. pontjában meghatározott funkcionális követelményének, amennyiben lehetővé teszik a belföldi vagy nemzetközi számozási tervben szereplő hívószám vagy hívószámok segítségével belföldi vagy belföldi és nemzetközi hívások kezdeményezését és fogadását. A nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz való hozzáférés esetében a helyhez kötött keskenysávú hozzáférésekkel ellentétben lehetséges a nomadikus, illetve mobil használat. Amennyiben a hozzáféréshez földrajzi hívószám tartozik, jogszabály tiltja a nomadikus használatot. A földrajzi hívószámmal rendelkező hozzáférések tehát helyhez kötött hozzáférésnek tekintendők.

A számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében a hangszolgáltatás a nyilvános interneten keresztül történik, ezért a helyhez kötött keskenysávú

telefonszolgáltatástól eltérően a szolgáltatás nyújtója nem tudja garantálni a keskenysávú telefonszolgáltatásra jellemző minőségi paraméterek teljesülését.

A számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférések esetében a hangszolgáltatást nyújtó szolgáltató a saját hálózati szakaszán képes lehet biztosítani a keskenysávú telefonszolgáltatásra jellemző minőségi paramétereket, azonban a szélessávú internet hozzáférést nyújtó szolgáltató hálózati szakaszán a hangátvitel minősége nem biztosított, tekintettel az internet célú adatátvitel minőségi szint vállalása nélküli (best effort) jellegére. Továbbá, tekintettel arra, hogy a hangszolgáltatás alapját képező internet hozzáférést nem a hangszolgáltatást nyújtó szolgáltató biztosítja, ezért a hozzáféréshez kapcsolódó minőségi paramétereket (például éves rendelkezésre állás, hibaelhárítási idő) sem képes biztosítani.

A számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében a funkcionalitásban és minőségben meglévő alapvető különbségek arra utalnak, hogy ezek a szolgáltatások nem tekinthetők a helyhez kötött keskenysávú hozzáférések helyettesítőjének.

A számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférések esetében a funkcionalitás tekintetében nem tapasztalható jelentős különbség a helyhez kötött keskenysávú hozzáférésekhez képest, a minőség szempontjából viszont jelentős különbség lehet, ami a csökkenti a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáféréssel való helyettesítésének lehetőségét.

I.4.1.1.2.2. Árak

A nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz külön hozzáférési díj jellemzően nem kapcsolódik, mivel ezeknek a szolgáltatásoknak az igénybevétele döntően az internet hozzáféréseken keresztül történik. A felhasználó az internet hozzáférés díja ellenében hozzáférhet a nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz. Egyes VoIP szolgáltatók esetében a hozzáféréshez igényelt, számozási terv szerinti hívószámoknak nincs havi díja, más szolgáltatók esetében van havi díj, de ennek mértéke mind a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés, mind az internet hozzáférés havi díjához képest csekély. A fentiek értelmében megállapítottam, hogy az ár önmagában nem akadályozza a helyettesítést.

I.4.1.1.2.3. Elérhetőség

A nem menedzselt VoIP szolgáltatások elérhetősége szempontjából meghatározó az internet hozzáférések száma. Piackutatási adatok szerint a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréssel rendelkező háztartások 46,5 %-a rendelkezik vezetékes vagy mobilinternet hozzáféréssel. A fenti adat alapján megállapítható, hogy az internet szolgáltatás elérhetősége jelentős potenciális felhasználói kör számára lehetővé teszi a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés nem menedzselt VoIP szolgáltatáshoz való hozzáféréssel történő helyettesítését, az elérhetőség tehát önmagában nem akadályozza a helyettesítést.

I.4.1.1.2.4. Felhasználói magatartás

Lakossági piackutatási adatok szerint 2011-ben a lakosság 19,1%-a vett igénybe számítógépes alkalmazáson keresztül hozzáférhető VoIP szolgáltatásokat beszélgetés, telefonálás céljából. A helyettesítés szempontjából releváns, tehát keskenysávú helyhez kötött telefon hozzáféréssel rendelkező háztartások 16,1 %-a vett igénybe számítógépen hozzáférhető VoIP szolgáltatásokat.

A lakossági felhasználók mindössze 1%-a vett igénybe olyan fizetős szolgáltatást, ami lehetővé teszi, hogy hagyományos, számozási terv szerinti telefonszámokat is tudjon hívni a számítógépes alkalmazás segítségével.

A felhasználói magatartásra vonatkozó adatok alapján megállapítottam, hogy a számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáféréseket a felhasználók viszonylag széles köre használja, azonban a helyhez kötött keskenysávú telefonszolgáltatásoktól eltérő felhasználási céllal. Ezt elsősorban az mutatja, hogy a felhasználók 99%-a nem igényli a számozási terv szerinti hívások indításának és fogadásának lehetőségét, vagyis a nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatáshoz képest egy szűkebb felhasználói csoporton belüli elérhetőség biztosítására használják a szolgáltatást.

Lakossági piackutatási adatok szerint 2011-ben a helyhez kötött telefonszolgáltatás 10%-os havidíj emelésének hatására a lakossági előfizetők 16%-a mondta volna le az előfizetését és a potenciális lemondók 25%-a használt volna helyette számítógépes alkalmazáson keresztül hozzáférhető VoIP szolgáltatást. Vagyis 10%-os havi díj emelés hatására az összes helyhez kötött telefon előfizető 4%-a váltott volna interneten keresztül elérhető VoIP hozzáférésre. Ez az arány nem tekinthető olyan mértékűnek, amely a nem menedzselte VoIP szolgáltatáshoz való hozzáférés és a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés közötti helyettesítést alátámasztaná, figyelembe véve azt is, hogy a ténylegesen váltó előfizetők aránya valószínűleg alacsonyabb lenne, mint a váltási szándékot kinyilvánítók aránya.

Lakossági piackutatási adatok szerint a számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférések piaci súlya marginális, ebben a helyettesítést befolyásoló változás a piacelemzés előretekintő időtávja alatt nem várható.

A fenti tényezők alapján megállapítottam, hogy a felhasználói magatartásra vonatkozó információk nem támaszták alá a helyhez kötött keskenysávú hozzáférések és a nem menedzselte VoIP szolgáltatáshoz való hozzáférések közötti helyettesítést.

I.4.1.1.2.5. Helyettesítés akadályai

Az internet szolgáltatás igénybevételének költségei (az internet hozzáférési szolgáltatás díjai, továbbá az internet hozzáféréshez szükséges eszközök beszerzésének költsége) olyan jelentős kiadást jelentenek, amely az internet kapcsolattal nem rendelkezők számára a helyhez kötött keskenysávú hozzáféréseken megvalósuló telefonszolgáltatások nem menedzselte VoIP szolgáltatással való helyettesítésének akadályai lehet. Továbbá, a számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében a lakosság jelentős része számára az internet és a számítógépes alkalmazások használatához szükséges ismeretek hiánya is akadályozhatja a helyettesítést. Ez a helyettesítés akadályai lehet azon háztartások esetében is, amelyek rendelkeznek internet hozzáféréssel, de a háztartás egyes tagjai nem használják az internetet. Lakossági piackutatási adatok szerint a 15 évesnél idősebb lakosság 41%-a egyáltalán nem használ internetet.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés nem menedzselte VoIP hozzáféréssel való helyettesítése – elsősorban a számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében – számottevő felhasználói kör esetében jelentős akadályokba ütközik, ami a két szolgáltatás közötti helyettesítés lehetőségét csökkenti.

I.4.1.1.2.6. Keresleti helyettesítési vizsgálatok eredménye

A számítógépes alkalmazással megvalósuló hozzáférések esetében a funkcionalitás, a minőség, a felhasználói magatartás, valamint a helyettesítési akadályok, a számítógépes alkalmazás nélkül megvalósuló hozzáférések esetében a minőség, a felhasználói magatartás és a helyettesítési akadályok vizsgálata során azonosított eltérések miatt nem állapítható meg helyettesítési kapcsolat a nem menedzselt VoIP szolgáltatáshoz való hozzáférés és a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés között.

A fenti tényezők alapján a nem menedzselt VoIP szolgáltatásokhoz való hozzáférést nem azonosítottam a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés helyettesítőjeként és megállapítottam, hogy a nem menedzselt VoIP hozzáférés nem képezi a szolgáltatási piac részét.

I.4.1.2. Home Zone szolgáltatást nyújtó hálózathoz való hozzáférés

A keresleti helyettesítés vizsgálata ebben az esetben annak a kérdésnek a megválaszolását jelenti, hogy a Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférés helyettesítheti-e a felhasználók számára a piacmeghatározás kiindulópontját jelentő helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatások igénybevételét.

A Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférés esetében a helyettesítési vizsgálatok során a funkcionalitást, a minőséget, az árakat és váltási költségeket, valamint az elérhetőséget vizsgáltam.

I.4.1.2.1. Funkcionalitás és minőség

A mobil rádiótelefon hálózaton, mobil végberendezés használatával nyújtott Home Zone szolgáltatás lehetővé teszi, hogy az előfizető abban a mobil rádiótelefon hálózati cellában, amely az állandó tartózkodási helyén (lakásában, irodájában) a mobil rádiótelefon szolgáltatás nyújtására szolgál, helyhez kötött hívószám választásával telefonáljon a helyhez kötött hálózat előfizetői felé helyhez kötött tarifákhoz közeli díjért. A szolgáltatás használata minden esetben az előfizető által megadott címhez kötődik. Az előfizető kizárólag a zónából tud kedvezményes díjszabású hívást indítani, hívást fogadni azonban tud a zónán kívül is, mind a mobil, mind a mobilszolgáltató által biztosított vezetékes számán. Magyarországon csak a Vodafone nyújt ilyen szolgáltatást. A Home Zone szolgáltatás esetében a hívások indítása minden esetben kizárólag mobil számról történik, míg a beérkező hívások esetén az előfizetőt hívó felek vezetékes számot hívnak és a vezetékes szolgáltató (Magyarországon az Invitel Zrt.) hálózatába irányuló hívás díjával egyező összeget fizetnek a hívó fél tarifacsomagja szerint. A Home Zone szolgáltatás fontos korlátja, hogy azon egyes, a keskeny sávú telefonon keresztül elérhető szolgáltatások nem vehetők igénybe, így például nem alkalmas közvetítőválasztásra, fax üzenetek küldésére és fogadására, vagy betárcsázós internet hívására. Kisebb funkcionális különbségek tehát felfedezhetők ugyan, de az alapvető, a helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés lényegét érintő funkcionális jellemzők tekintetében a helyettesíthetőségét ez nem befolyásolja, mivel a dial-up internet iránti kereslet már jelenleg is igen alacsony és várható, hogy a jelen piacelemzés előrettekintő időtávján belül teljesen megszűnik, továbbá a fax szolgáltatások iránti igény is jelentősen visszaesett az szélessávú internetszolgáltatások térnyerésével párhuzamosan.

A Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférési szolgáltatás funkcionálisan magában foglalja hozzáférés meghatározott földrajzi helyen történő létesítését és üzembe helyezését, telefonhívások indítását és fogadását a belföldi és nemzetközi nyilvános telefonhálózatok előfizetőitől a hozzáférés ANFT-ben meghatározott hívószáma alapján, tehát a lényegi

funkcionális szempontokat tekintve egyenértékű a helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatásokkal. (A Home Zone szolgáltatás csak magánszemélyek által vehető igénybe, de ez nem befolyásolja érdemben a helyettesítést.)

A helyhez kötött keskenysávú telefon szolgáltatáshoz hasonlóan a Home Zone szolgáltatás nyújtója is vállalja meghatározott minőségi paraméterek biztosítását, a két szolgáltatástípusra vonatkozóan vállalt minőségi paraméterek között nincs jelentős, a fogyasztói döntéseket érdemben befolyásoló különbség.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy az alapvető, a helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés lényegét érintő funkcionális és minőségi jellemzők tekintetében a Home Zone szolgáltatást nyújtó hálózathoz való hozzáférés a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés helyettesítőjének tekinthető.

I.4.1.2.2. Elérhetőség

Magyarországon egyedüli szolgáltatóként a Vodafone nyújt Home Zone szolgáltatást, ez a tény azonban nem jelent korlátozó tényezőt a szolgáltatás elérhetőségét illetően, mivel a Vodafone hangszolgáltatás biztosításához szükséges hálózati lefedettsége az ország területének 97,2 %-a, ami egyben 99,5%-os lakossági lefedettséget jelent.

A Vodafone szolgáltatási területéből adódóan a Home Zone szolgáltatás országosan igénybe vehető, ezért az elérhetőség nem képezi a helyettesítés akadályát.

I.4.1.2.3. Árak és váltási költségek

A Vodafone két csomagot kínál, melyek közül a Vodafone Otthon Classic előfizetési díja (2012 júliusában 2460 Ft) csak a hozzáférésre vonatkozik, nem tartalmaz forgalmi szolgáltatást, ezzel szemben a Vodafone Otthon Classic Plusz előfizetési díja (2012 júliusában 4370 Ft) már 1000 lebeszélhető percet is magában foglal.

A szolgáltatásváltás legfontosabb költségelemét a mobil végberendezés beszerzésével kapcsolatos kiadások képezik, amelyek – tekintettel a mobil végberendezések árában az utóbbi években bekövetkezett jelentős árcsökkenésre, valamint arra a tényre, hogy a háztartások döntő része rendelkezik mobil végberendezéssel²³ – nem jelentenek számottevő pótlólagos terhet a fogyasztók számára.

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a keresleti helyettesíthetőség az árak és a váltási költségek tekintetében sem korlátozott.

I.4.1.2.4. Keresleti helyettesítési vizsgálatok eredménye

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy a Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférési szolgáltatás a helyhez kötött keskenysávú telefon szolgáltatás teljes értékű helyettesítője funkcionalitás és minőség szempontjából, továbbá az árak és a váltási költségek sem képezik akadályát a helyettesítésnek. A szolgáltatás a lakosság 99,5%-a számára elérhető, így a váltás teljes mértékben reális alternatívát jelent a fogyasztóknak.

A fenti tényezők alapján a Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférési szolgáltatást a helyhez kötött keskenysávú hozzáférés helyettesítőjeként azonosítottam, és

²³ 2011-ben a háztartások 88%-a rendelkezett mobil telefon hozzáféréssel. Forrás: Lakossági piackutatás adatai

megállapítottam, hogy a Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférés a szolgáltatási piac részét képezi.

I.4.1.3. Hozzáférés mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz

A keresleti helyettesítés vizsgálata ebben az esetben annak a kérdésnek a megválaszolását jelenti, hogy a hozzáférés mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz a felhasználók számára helyettesítheti-e a helyhez kötött hozzáférési szolgáltatások igénybevételét.

A mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz való hozzáférés esetében a helyettesítési vizsgálatok során a funkcionalitást, a minőséget, az elérhetőséget, a piaci tendenciákat, az árakat, a helyettesítés akadályait, valamint a felhasználói magatartást vizsgáltam, továbbá az árrugalmasságra vonatkozó számításokat is végeztem.

I.4.1.3.1. Funkcionalitás és minőség

A mobiltelefon szolgáltatás esetében a telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés (hívások indítása és fogadása) funkcionálisan egyenértékű a helyhez kötött telefonszolgáltatásokkal, jóllehet kisebb funkcionális különbségek azonosíthatók. (Pl. mobil hozzáférésről nem lehet faxhívásokat indítani, ennek jelentőségét azonban csökkenti az a tény, hogy a szélessávú internet szolgáltatás térnyerésével párhuzamosan visszaesett a fax szolgáltatások iránti igény.)

A mobiltelefon a mobilitás és a személyhez kötöttség révén többletfunkciókat nyújt, azonban a helyhez kötött hozzáférés is rendelkezik néhány olyan a mobiltól eltérő termékjellemzővel, amely bizonyos fogyasztók számára kiemelten fontos lehet. Ezek közé tartozik a jobb hangminőség, az egyszerűbb használat, valamint az, hogy a helyhez kötött hozzáférés nem személyhez, hanem háztartáshoz, illetve intézményhez kapcsolódik, továbbá, hogy csak a helyhez kötött hozzáférés teszi lehetővé egyes kiegészítő szolgáltatások igénybevételét (pl. távfelügyelet, zöld szám).

A fogyasztói igények oldaláról fontosabb minőségi paraméterek tekintetében a két szolgáltatás között nincs érdemi különbség abban a tekintetben, hogy a helyhez kötött telefon szolgáltatáshoz hasonlóan a szolgáltatás nyújtója a mobil rádiótelefon hálózaton keresztül nyújtott telefon szolgáltatás esetében is vállalja meghatározott minőségi paraméterek biztosítását.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy a helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés lényegét érintő funkcionális és minőségi jellemzők tekintetében a keresleti helyettesítés nem korlátozott.

I.4.1.3.2. Elérhetőség

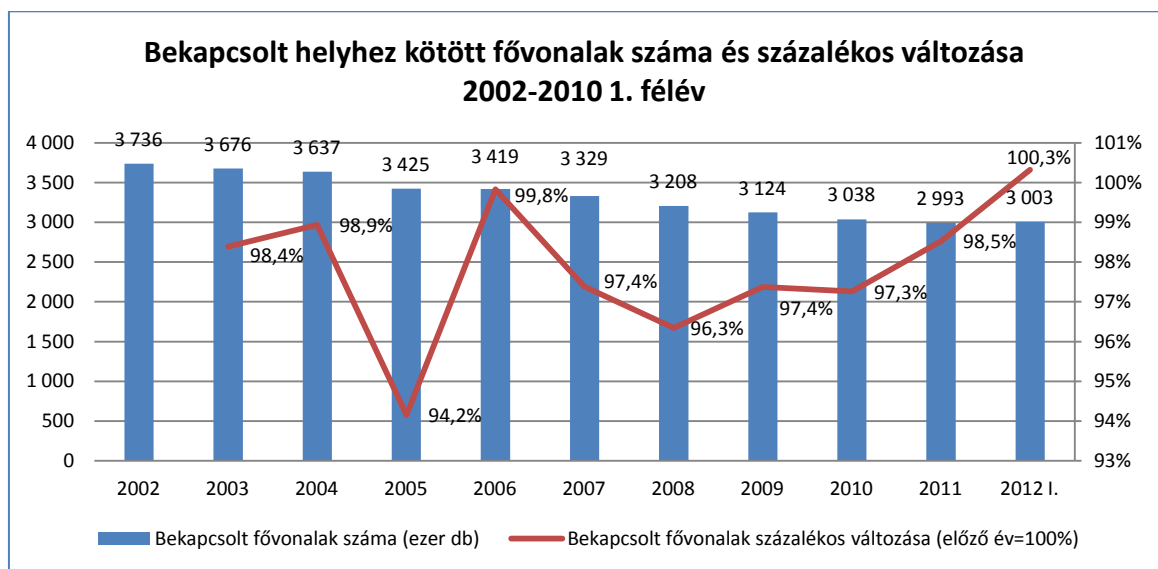
A 2010. december 31-re és 2011. június 30-ra vonatkozó lefedettségi adatok vizsgálata alapján megállapítható, hogy a három magyarországi mobiltelefon hálózat mindegyikének a hangszolgáltatás biztosításához szükséges területi lefedettsége több mint 97,2%-os, ami 99,5%-os lakossági lefedettséget jelent. A mobil rádiótelefon hálózaton keresztül nyújtott hozzáférési szolgáltatás tehát országosan igénybe vehető, ezért az elérhetőség nem képezi a helyettesítés akadályát.

I.4.1.3.3. Piaci tendenciák

A magyarországi elektronikus hírközlési piacon az elmúlt években a helyhez kötött telefon szolgáltatás előfizetőszámának folyamatos csökkenése volt megfigyelhető. Az előfizetőszám a 2002. évi 3,623 milliőról 2005-re 3,424, 2008-ra 3,208 millióra esett vissza. 2010-ben már csak 3,038 millió helyhez kötött előfizető volt jelen a piacon. Ezt követően mérséklődött a helyhez kötött előfizetések számának csökkenése, a 2008 és 2010 közötti időszakban bekövetkezett 170 ezres visszaesést követően 2011-ben mindössze 45 ezerrel kevesebb előfizetőt regisztráltak. 2012 első félévében a csökkenés megállt, és – elenyésző, ezrelékes nagyságrendben - emelkedett a helyhez kötött telefon szolgáltatás előfizetőinek száma.

Éves szinten a helyhez kötött telefon szolgáltatás előfizetőszámának csökkenése csak 2005-ben haladta meg az évi 5%-ot, 2006-ban viszont gyakorlatilag nem változott az előfizetők száma. 2005-től és 2008-tól eltekintve az előfizetőszám csökkenése jellemzően évi 2-3%-os tartományban mozgott.

A következő ábra a helyhez kötött előfizetőszámok év végi alakulását és az előfizetőszámok előző évhez viszonyított százalékos változását mutatja a 2002 és 2012 I. féléve közötti időszakban:

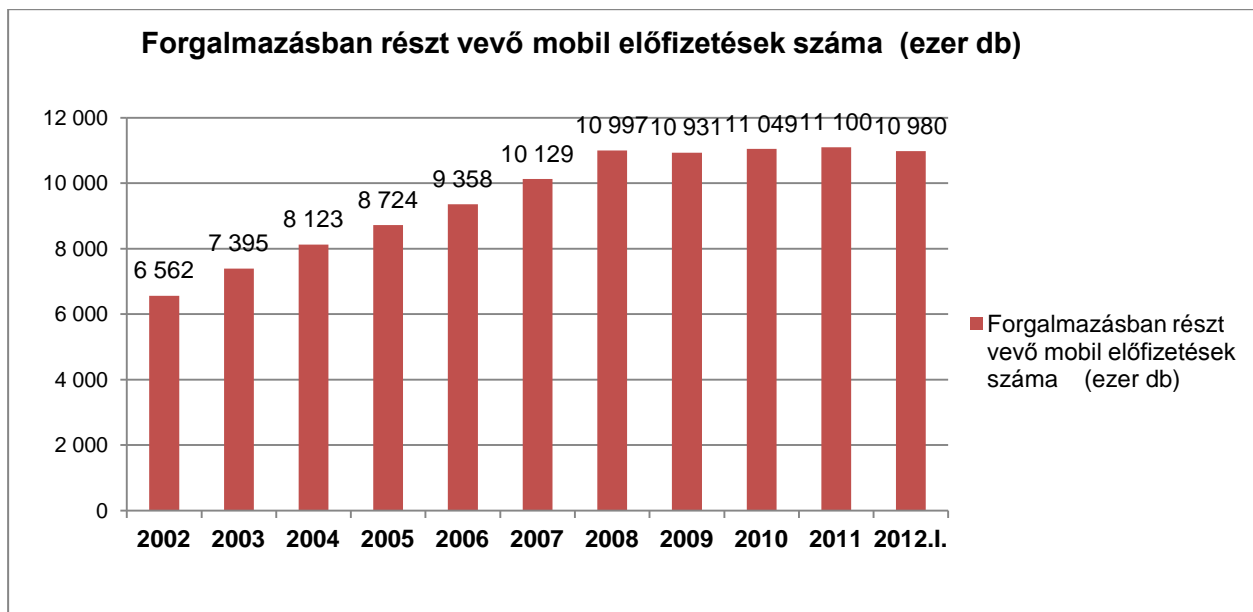

3. ábra: Bekapcsolt fővonalak száma és változása a 2002. és 2012. I. félév közötti időszakban

Forrás: NMHH Vezetékes gyorsjelentés

A helyhez kötött telefon szolgáltatás előfizetőszámával ellentétben 2008 végéig évről-évre folyamatosan emelkedett a mobil előfizetések száma. A növekedés üteme 2003-ban 12,7 %-ot, 2005-ben 7,4%-ot, 2007-ben 10,7%-ot, 2008-ban 10,8%-ot ért el. 2009-ben azonban megtorpant a növekedés és az előző évhez képest közel 66 ezerrel csökkent a forgalmazásban részt vevő mobil előfizetések száma. Ezután gyakorlatilag stagnálás következett be, mivel a 2010. évi nem egészen 1,1%-os növekedést követően 2011-ben mindössze 55 ezerrel nőtt a mobil előfizetések száma, 2012 első félévében pedig közel 120 ezres előfizetőszám-csökkenést lehetett regisztrálni. Az adatokból tehát az látszik, hogy a magyarországi mobiltelefon piac az elérhető előfizetőszám tekintetében – a mindenkori konjunkturális helyzettől függetlenül - mindinkább a telítődés jeleit mutatja.

A következő 4. ábra a forgalmazásban részt vevő mobil előfizetések számának alakulását mutatja a 2002 és 2012 I. féléve közötti időszakban:

4. ábra: A forgalmazásban részt vevő mobil előfizetések száma a 2002 és 2012 I. féléve közötti időszakban

Forrás: NMHH Mobil gyorsjelentés

Az utóbbi egy évben a korábbi tendenciákkal ellentétes folyamatok jelentkeztek a magyar piacon. A helyhez kötött és mobil szolgáltatások magyarországi történetében először fordult elő, hogy az előfizető (vonal) számok alakulása a korábbi trendekkel ellentétes képet mutat: míg az utóbbi egy évben a mobil előfizetők száma csökkent, a vezetékes vonalszám a 2012. februári mélypontot követően emelkedésnek indult. (A helyhez kötött telefon szolgáltatás előfizetőszámának növekedése alapvetően a több szolgáltatást együtt nyújtó csomag ajánlatoknak tulajdonítható, amelyek kedvezményesen kínálják a helyhez kötött hozzáférést.)

A volumenek mozgásából csak akkor lehet a piacdefiníció szempontjából figyelembe vehető helyettesítésre következtetni, ha igazolható, hogy a volumenek változását a relatív árak változása váltotta ki, s nem egy az ártól független trendhatásról (például a technológia vagy a fogyasztói szokások változásairól) van szó, valamint ha a relatív árváltozás következtében fellépő volumenváltozás mértéke a hipotetikus monopolista szolgáltató nyereségszintje szempontjából kritikus mértékűnek tekinthető. A fenti adatokból önmagukban – figyelembe véve különösen a korábbi évekre jellemző tendencia lassulását, visszafordulását –nem lehet a helyettesítésre vonatkozó megalapozott megállapítást tenni.

I.4.1.3.4. Árak

A helyhez kötött keskenysávú hozzáférések és a mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz való hozzáférés díjainak részletes összehasonlító vizsgálata a három legnagyobb piaci részesedéssel bíró (2010-ben, illetve 2011 első félévében a helyhez kötött telefonszolgáltatás összes előfizetőjének 85%-ával rendelkező) vezetékes szolgáltató, a Magyar Telekom, az Invitel és a UPC, valamint a magyar piacon működő három, saját hálózattal rendelkező mobil szolgáltató, a Magyar Telekom, a Telenor és a Vodafone díjcsomagjainak²⁴ elemzése alapján történt.

²⁴ A vezetékes szolgáltatók díjcsomagjait illetően lásd a 14. sz. lábjegyzetben található hivatkozást. Mobil szolgáltatók post-paid díjcsomagjai: Magyar Telekom: Eco, Relax 100, Mediamania S, Mediamania M, Mediamania L, Mediamania XL, Telenor: Pannon 60, Pannon 120, Pannon 180, Üzleti Alap, Üzleti Pro 1

A következő táblázat a három legnagyobb piaci részesedéssel bíró vezetékes szolgáltató és a három mobil szolgáltató által 2011-ben alkalmazott havi díjait hasonlítja össze:

Vezetékes szolgáltató	Lakossági előfizetők	Nem lakossági előfizetők	Mobil szolgáltató	Lakossági előfizetők	Nem lakossági előfizetők
Magyar Telekom	2.520-3.929	3.750-6.150	Magyar Telekom	1.890-7.990	4.990-15.900
Invitel	2.876-4.088	4.420-6.355	Telenor*	1.590-2.220	1.237-4.362
UPC	2.000-5.200	3.390-8.000	Vodafone	1.900-8.600	5.400-15.900

*A Telenor üzletpolitikájában alacsony havi díjat és magasabb hívásdíjakat alkalmaz.

2. táblázat: A helyhez kötött hozzáférések és a mobil hozzáférések havi díjai (Ft/hónap)

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés, szolgáltatók ÁSZF-jei

A vezetékes és a mobil díjak összehasonlítása azonban korántsem problémamentes, tekintettel arra, hogy a szolgáltatók nagymértékben eltérő árazási konstrukciókat használnak a két termék piacán. A mobil piac igen jelentős részét képező pre-paid csomagoknál nincs havi előfizetési díj, azaz a hozzáférésnek nincs külön ára. Ennek következtében a vezetékes hozzáférési árak csak a post-paid csomagok havidíjaival hasonlíthatók össze.

A hozzáférés árának meghatározása szempontjából további nem elhanyagolható nehézségek forrása az, hogy a gyakorlatban nehezen oldható meg a hozzáférési és forgalmi díjak különválasztása. Az előfizetési, vagy havidíj ugyanis egyre gyakrabban nemcsak a hozzáférés árát tartalmazza, hanem bizonyos forgalom mennyiségig a forgalmi szolgáltatások ellenértékét is, részben lebeszélhető előfizetési díjak, vagy a havidíj ellenében bizonyos időszakokban, illetve hívásirányokban ingyenes hívásokat lehetővé tevő (flat rate) tarifakonstrukciók formájában. Ezzel egyidejűleg olyan szolgáltatói gyakorlat is létezik, amely az alacsonyan tartott hozzáférési díjakat magasabb forgalmi díjakkal kompenzálja.

A fogyasztónak a hozzáférésre vonatkozó döntéseit tehát nem önmagában a hozzáférés ára határozza meg. A hozzáférés iránti kereslet alapvetően származtatott kereslet, így a hozzáférés fenntartásával kapcsolatos felhasználói döntést a hozzáférési és a forgalmi díjak mértéke együttesen befolyásolja. Ezért az árak összehasonlításánál az egy percre eső összes kiadást, a hozzáférési és forgalmi díjak összegének és az összes percforgalomnak a hányadosát célszerű figyelembe venni.

A hozzáférési díjak figyelembevételével a helyhez kötött telefon hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatások esetében az egy percre jutó belföldi hangbevétel gyakorlatilag nem változott a 2006. és 2010. közötti időszakban. (2006-ban 22,4 Ft, 2010-ben 23,0 Ft). Ezzel szemben az egy percre jutó bevétel a mobil hozzáféréseken nyújtott telefonszolgáltatások esetében 25,1 Ft-ról 19,2 Ft-ra csökkent ugyanebben az időszakban. Hangsúlyozni kell, hogy a mobil relatíve alacsony ára alapvetően a post-paid áraknak tulajdonítható, amelyek közel 30%-kal csökkentek. (A pre-paid szolgáltatások percdíja összességében magasabb, mint az átlagos vezetékes ár, és különösen magasabb, mint a lakossági helyhez kötött telefon előfizetők által fizetett átlagár.)

A hozzáférés díjának összehasonlításával kapcsolatos módszertani nehézségek ellenére az megállapítható, hogy a mobil szolgáltatók által kínált díjcsomagok, mind a percdíjak, mind a hozzáférési díjak tekintetében tényleges alternatívát nyújtanak mind a lakossági, mind a nem lakossági előfizetők számára. A szolgáltatók árképzési politikájából származó eltérések miatti módszertani problémákat kiküszöbölő fajlagos árbevétel értékek vizsgálata is azt mutatja, hogy a helyhez kötött keskenysávú és a mobil hozzáféréseken nyújtott

Vodafone: Vodafone 50 Plus, Vodafone 100 Plus, Vodafone 200 Plus, Vodafone 400 Plus, Gold Plus, Üzleti Fix 15900,

telefonszolgáltatások díjai között nincs olyan mértékű különbség, amely a helyettesítés akadályát képezné.

I.4.1.3.5. Helyettesítés akadályai

A helyhez kötött telefon hozzáférés mobil telefon hozzáféréssel való helyettesítését a váltási költségek, a fogyasztási szokásokra jellemző eltérések is nehezíthetik.

A mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz való hozzáférés igénybevételekor nem használhatóak a hagyományos (analóg) telefonszolgáltatásnál is alkalmazott telefonkészülékek, a szolgáltatások közötti váltás az előfizetői végberendezés cseréjét igényelheti, ami pótlólagos terhet jelenthet a felhasználónak. A mobil hozzáférés tehát mobiltelefon készülék vásárlását teszi szükségessé, ami váltási költséget okozhat az előfizetőnek. Figyelembe véve a jelentős mobil penetrációt, a végberendezések árában bekövetkezett jelentős csökkenést, illetve a mobil szolgáltatók által alkalmazott kedvezményes készülékvásárlási konstrukciókat, a váltás tényleges költsége nem olyan mértékű, ami a helyettesítést az előfizetők döntő többsége számára akadályozná.

A helyettesítés lehetőségét korlátozó tényező, hogy a helyhez kötött hozzáférés több olyan, a mobil hozzáféréstől eltérő jellemzővel is rendelkezik, melyek kiemelten fontosak lehetnek bizonyos fogyasztók számára. Nyilvánvaló, hogy az a fogyasztó, akinek jelentős értéket képviselnek a helyhez kötött hozzáférés sajátos jellemzői (folyamatos és biztonságos elérhetőség, könnyű kezelhetőség), még a helyhez kötött és a mobil árak közeledése vagy akár alacsonyabb mobil árak esetén sem fogja helyhez kötött hozzáférést mobilal helyettesíteni. Mindez fokozottan érvényes az idősebb korosztály jelentős részére, amely a megszokott telefonálási lehetőséget preferálja, és nem szívesen szakad el attól. Az ország lakosságában a 60 éven felüli népesség aránya a 2000. évi 19,7%-ról 2007-re 21,6%-ra nőtt, 2011-ben pedig már 23,6%-ot ért el, ez a fogyasztói réteg tehát nem elhanyagolható, ugyanakkor nagysága a helyettesítés szempontjából nem tekinthető kritikussá.

A helyettesítést az internet, valamint az üzleti szolgáltatások helyhez kötött hozzáféréshez kötődése is fékezi. Az internet használat több szempontból is hozzájárul a helyhez kötött telefonhoz való hozzáférés megtartásához. Lényeges, a helyettesítés lehetőségét gyengítő tényező a komplex helyhez kötött díjcsomagok kedvező árukapcsolása. A több szolgáltatást együtt nyújtó komplex díjcsomagok, melyek gyakran kedvezményesen kínálják a helyhez kötött hozzáférést (pl. kábelszolgáltatók kedvezményes csomag ajánlatai) jelentős, és egyre növekvő szerepet játszanak a helyhez kötött hozzáférések további csökkenésének lassításában.

A helyettesítés ellenében hat a hűség szerződések visszatartó ereje. Az ezzel kapcsolatos időbeli veszteségek, kötbérek nyilvánvalóan nem képesek megakadályozni az esetleges helyhez kötött – mobil váltást, de együttes hatásuk megnehezítheti azt.

A helyettesítés további akadályát képezheti, hogy az eltérő számozási rendszer és egyéb okok miatt a hívószám hordozása egyelőre nem valósítható meg a helyhez kötött és a mobil telefon hozzáférés között, ezért a szolgáltatást váltó felhasználó az azonosíthatóság és a megszokottság nyújtotta előnyökről való lemondásra kényszerül.

Végül a helyettesítés lehetőségeit illetően feltétlenül utalni kell arra, hogy még a helyettesítésről nyilatkozó háztartások esetében sem biztos, hogy az adott háztartás minden tagja képes a helyhez kötött hozzáférések kiváltására (pl. nincs mobiltelefonja). Ezért a

tényleges helyettesítés mértéke a gyakorlatban sokkal kisebb lehet, mint ami a piackutatás során feltett kérdésekre adott válaszokból következne.

A helyettesítési akadályok vizsgálatának eredményeként nem azonosítottam olyan akadályt, amely a helyettesítést a felhasználók döntő többsége számára megakadályozná.

I.4.1.3.6. Felhasználói magatartás

Lakossági piackutatási adatok szerint a mobiltelefon előfizetéssel rendelkező háztartások aránya folyamatosan növekszik, 2011-ben 88% volt az ilyen háztartások aránya. A mobiltelefon előfizetéssel rendelkező, de helyhez kötött telefon hozzáféréssel nem rendelkező háztartások aránya szintén növekedést mutat, 2011-ben az összes háztartás 47%-a ebbe a csoportba tartozott. A mobiltelefon hozzáférések térnyerése azonban nem jár a helyhez kötött telefon hozzáférések lemondásával: a helyhez kötött telefon hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya évekre visszamenőleg folyamatosan 50% körüli értéket mutat. A helyhez kötött, illetve mobiltelefon hozzáférések számára vonatkozó adatok tehát nem utalnak a helyhez kötött hozzáférés mobiltelefon hozzáféréssel való helyettesítésére.

A piackutatások kiterjedtek a lakossági és nem lakossági felhasználók helyhez kötött telefon hozzáféréssel kapcsolatos terveire. A helyhez kötött telefontal rendelkező, mobiltelefonnal nem rendelkező lakossági felhasználók (a háztartások 8,4%-a) döntő többsége (97%) nem tervezi a helyhez kötött előfizetés lemondását az elkövetkezendő egy évben. A helyhez kötött és mobiltelefonnal is rendelkezők (a háztartások 41%-a) közül kevesebb, mint 5% tervezi a következő egy évben a helyhez kötött előfizetés lemondását. A lemondók 75%-a mobiltelefonnal helyettesítené. A nem lakossági felhasználók 10%-a vélte úgy, hogy számukra a mobiltelefon helyettesíteni tudja a helyhez kötött telefont. Az elvi lehetőség megfontolása után azonban mindössze 3%-uk mondta azt, hogy teljes mértékben elképzelhetőnek tartja azt, hogy a helyhez kötött szolgáltatást teljes egészében mobilra váltsák. A nem lakossági piackutatás eredményei alapján tehát a nem lakossági felhasználók körében még mindig általános az idegenkedés attól, hogy a helyhez kötött hozzáféréseket mobilra váltsák. A helyhez kötött telefon hozzáférés mobilra váltásának elutasítása háttérben leggyakrabban az áll, hogy a nem lakossági felhasználók az irodai munkában nélkülözhetetlennek tartják a helyhez kötött telefont (pl. a fax miatt). Emellett nagy arányban hivatkoznak még az ügyfelek igényeire, illetve a mobilszolgáltatás magasabbnak vélt költségeire is, amikor elutasítják a helyhez kötött hozzáférések mobilra váltását.

A felhasználói magatartásra vonatkozó piackutatási információk nem támasztják alá, hogy a mobil hozzáférést a helyettesítés szempontjából kritikus méretű felhasználói kör a helyhez kötött hozzáférés helyettesítőjének tekintené.

I.4.1.3.7. Helyhez kötött telefon hozzáférés helyettesítésének vizsgálata az árrugalmasságra vonatkozó számítások felhasználásával

A helyhez kötött és mobil hozzáférések számának időbeli alakulását vizsgálva megállapítottam, hogy – elsősorban a 2000-es évek elején - a mobil hozzáférések számának rohamos növekedése a helyhez kötött hozzáférések számának folyamatos, egyenletes csökkenésével párosult. Az elmúlt néhány évben a csökkenés üteme lelassult és 2012. első félévében már stagnálás, illetve emelkedés fedezhető fel a helyhez kötött hozzáférések tekintetében. A volumenek ellentétes irányú mozgása azonban csak akkor utal a piacdefiníció szempontjából figyelembe vehető helyettesítésre, ha igazolható, hogy a volumenek változását a relatív árak változása váltotta ki, s nem egy az ártól független trendhatásról (például a technológia vagy a fogyasztói szokások változásairól) van szó. A

helyettesítés megítéléséhez tehát a volumenek és az árak párhuzamos vizsgálatára is szükség van.

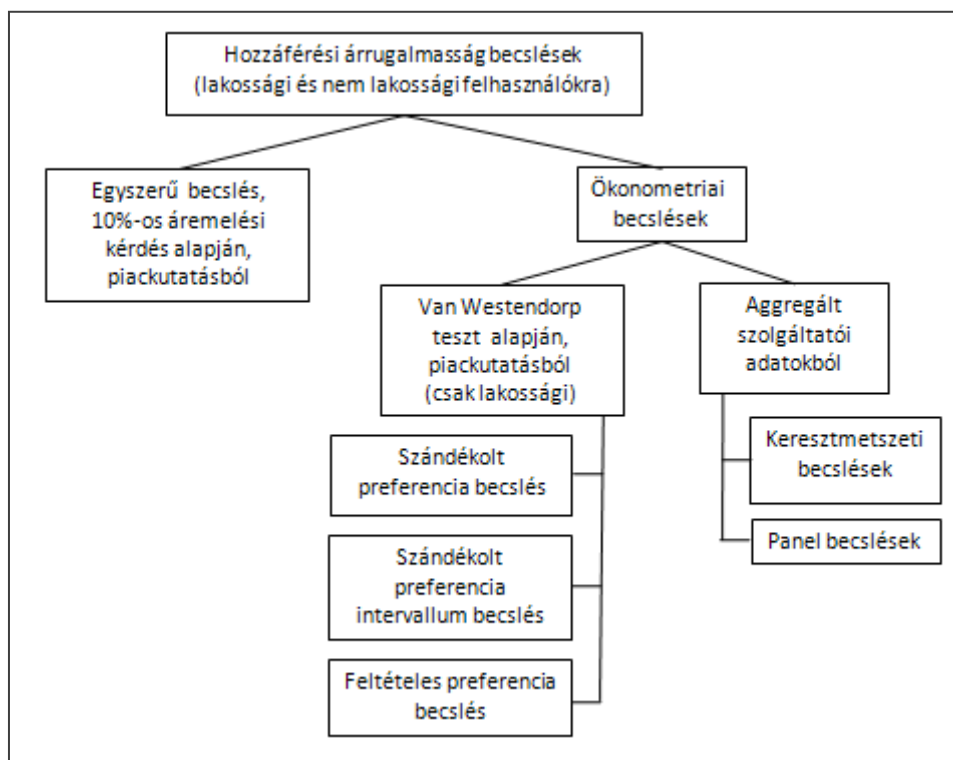
Az árak és a volumenek változása közötti kapcsolat az árrugalmasság értékén keresztül ragadható meg. A megfelelő árrugalmasság érték ismerete segítséget nyújt a hipotetikus monopolista teszt alapkérdésének az eldöntésében, tehát a saját-árrugalmasság ismeretében megállapítható, hogy a helyhez kötött hozzáférés árának kismértékű (5-10%-os), de tartós emelkedése esetén fellépő helyettesítési hatás (ami a mobil helyettesítés hatását is magában foglalja) elég erős-e ahhoz, hogy veszteségessé tegye a hipotetikus monopolista számára az áremelést.

Az árrugalmasság pontos értékének meghatározása érdekében a Hatóság külső tanácsadó igénybevételével - a piackutatásokból, illetve az NMHH piacelemzési adatbekérésből származó adatok felhasználásával - a helyhez kötött telefonszolgáltatás helyettesítésére vonatkozó empirikus vizsgálatot folytatott le.

A vizsgálat a következő főbb területekre terjedt ki:

- saját-árrugalmasság becslése a Hatóság piackutatásaiból származó adatok alapján,
- saját-árrugalmasság becslése a Hatóság által a piacelemzés során gyűjtött forgalmi és bevételi adatokból,
- a becslések eredményeként kapott árrugalmasság értékek és a kritikus árrugalmasság²⁵ összevetése.

Az árrugalmasság értékek meghatározása a következő számítások elkészítését tette szükségessé:

²⁵ A kritikus árrugalmasság értéke egy olyan kitüntetett árrugalmasság érték, amely azt mutatja meg, hogy mekkora az a saját-árrugalmasság, aminél még érdemes a hipotetikus monopolistának árat emelnie, mert így az áremelésből adódó bevétel-növekedés és költségmegtakarítás ellensúlyozza a csökkenő keresett mennyiségből adódó veszteségeit.

5. ábra: A helyhez kötött telefonhozzáférés saját árrugalmasságának becslésére alkalmazott számítások

A számítások a következő eredményeket hozták (a számítások részletes ismertetését a Határozat II. számú Függeléke tartalmazza):

Egyszerű becslés piackutatás alapján

A lakossági piackutatási adatok szerint 2011-ben a helyhez kötött telefonszolgáltatás 10%-os havidíj emelésének hatására a lakossági előfizetők 16%-a mondta volna le az előfizetését. Az ebből számított -1,82 értékű saját-árrugalmasság meghaladja a kritikus saját-árrugalmasság értékét (-1,31).²⁶ A nem lakossági piackutatásból a nem lakossági felhasználók esetében ugyanerre a kérdésre adott válaszként a szándékolt lemondás aránya 10%, az ebből számított saját-árrugalmasság értéke -1,11. A lakossági felhasználók esetében a 10%-os áremelésre adott szándékolt reakció kritikus mértékű helyettesítésre utal. A nem lakossági felhasználók esetében a kritikus értéknél alacsonyabb rugalmassági érték adódott.

Nagyon fontos megemlíteni a felhasználók válaszain alapuló becsléssel kapcsolatban, hogy a felhasználói szándék és a tényleges magatartás nem feltétlenül esik egybe, a gyakorlatban a lemondással, váltással kapcsolatban kifejezett szándék lényegesen meghaladhatja a az áremelés esetén ténylegesen bekövetkező lemondás, váltás mértékét. Ezért a kinyilvánított szándék alapján becsült árrugalmasságok felülbecslik a tényleges árrugalmasság mértékét.

Ökonometriai vizsgálat a Van Westendorp teszt alapján (csak lakossági szegmensre)

A lakossági piackutatás keretében a lakossági felhasználók esetében sor került a következő kérdések vizsgálatára is (Van Westendorp teszt): mennyit fizet most a háztartás a helyhez kötött szolgáltatásért, mennyit lenne biztosan hajlandó fizetni ezért a szolgáltatásért és mi az az összeg, amelyet már semmiképp nem fizetne ki a helyhez kötött telefonért. A válaszok alapján végzett ökonometriai elemzés keretében a saját-árrugalmasság becslése három különböző módszerrel történt. A szándékolt preferencia becslés alapján -0,5, a szándékolt preferencia intervallum becslés alapján -0,63, a feltételes preferencia becslés alapján pedig -1,2 értékű saját-árrugalmasság adódott. Mindhárom érték alacsonyabb, mint a kritikus saját-árrugalmasság.

Az egyszerű becslésen alapuló módszerhez képest a piackutatási adatokon végzett ökonometriai elemzések pontosabb eredményt adnak, azonban ez a vizsgálati módszer sem képes teljes mértékben kiküszöbölni a szándékolt preferenciák és a tényleges cselekvés közötti különbséget.

Ökonometriai vizsgálat a szolgáltatók bevételadatai alapján

A piackutatásból származó adatokon túlmenően a saját-árrugalmasság becslésére sor került a piacelemzési adatbekérésből származó bevételadatok ökonometriai elemzése alapján is. Az ennek keretében elvégzett ún. keresztmetszeti elemzés nem szolgáltatott olyan megbízhatóságú eredményt, amely a helyettesítésre vonatkozó következtetést megalapozhat. Az ún. panel elemzés szerint azonban mind a lakossági, mind nem lakossági felhasználók esetében jelentősen elmarad a saját-árrugalmasság értéke (0 közeli, illetve -0,25 alatti érték) a kritikus értéktől.

A vizsgálatok számszerű eredményét mutatja be a következő táblázat:

²⁶ 25%-os változó költség/ár arány feltételezése mellett számított érték. A változó költség/ár arány nemzetközi példán (az osztrák hatóság által végzett fix-mobil helyettesítési vizsgálat) alapul.

Vizsgálat neve		Felhasználói szegmens	Árrugalmasság értéke 10%-os feltételezett áremelés esetén
Egyszerű becslés 10%-os áremelési kérdés alapján, piacelemzésből		Lakossági	-1,82
		Nem lakossági	-1,1
Ökonometriai becslések			
Van Westendorp teszt alapján, piacelemzésből	Szándékolt preferencia becslés	Lakossági	-0,5
	Szándékolt preferencia intervallum-becslés	Lakossági	-0,63
	Feltételes preferencia becslés	Lakossági	-1,2
Szolgáltatói adatok alapján	Keresztmetszeti elemzés	Lakossági	-
		Nem lakossági	-
	Panel elemzés	Lakossági	0
		Nem lakossági	0 és -0,25 között
Kritikus árrugalmasság (25%-os változó költség arány mellett)			-1,31

3. táblázat: Helyhez kötött telefon hozzáférés saját-árrugalmasság számítások becsléseinek eredményei

A becsült árrugalmasság értékeket a kritikus árrugalmassággal összevetve megállapítható, hogy a becsült árrugalmasság csak egyetlen esetben - az egyszerű statisztikai vizsgálattal becsült árrugalmasság esetében – haladta meg a kritikus árrugalmasság értékét.

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy a helyhez kötött hozzáférés árrugalmassága nem elég magas ahhoz, hogy ez a piac mobil hozzáféréssel való kibővítését megalapozottan indokolhatná. Ez azt jelenti, hogy a felhasználók reakciója, s ennek részeként a mobil helyettesítés egy hipotetikus monopolista magatartását egy 10%-os áremelés esetén nem lenne képes korlátozni. Ennek megfelelően az árrugalmasság értékek vizsgálata a helyhez kötött telefon hozzáférés piacának elkülönült kezelésének szükségességét támasztja alá.

I.4.1.3.7. Keresleti helyettesítési vizsgálatok eredménye

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy a helyhez kötött telefonszolgáltatáshoz való hozzáférés mobil hozzáféréssel való helyettesítése a szolgáltatás lényegét érintő funkcionális és minőségi jellemzők tekintetében nem korlátozott. A szolgáltatások havi díjai között sincs olyan mértékű különbség, amely a helyettesítés akadályát képezné. A felhasználói magatartással kapcsolatos ökonometriai vizsgálatok azonban nem tárták fel a helyettesítés olyan kritikus mértékét, amelyek a helyhez kötött hozzáférési szolgáltatások piacának mobil hozzáférési szolgáltatásokkal való kibővítését indokolnák.

A leírtak alapján a hozzáférést mobil rádiótelefon szolgáltatáshoz nem azonosítottam a helyhez kötött telefon hozzáférési szolgáltatások helyettesítőjeként.

I.4.1.4. Keresleti helyettesítésre vonatkozó vizsgálatok eredménye

A keresleti helyettesítésre vonatkozóan elvégzett vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy a keskenysávú hozzáférési szolgáltatások mellett kizárólag a menedzselt IP alapú nyilvánosan elérhető helyhez kötött telefonszolgáltatásokhoz való hozzáférés és

a Home Zone szolgáltatáshoz való hozzáférés képezik az azonosított kiskereskedelmi piac részét.

I.4.2. Kínálati helyettesítés vizsgálata

A kínálati helyettesítés vizsgálatának kiindulópontját a keresleti helyettesítés vizsgálatához hasonlóan a nyilvános helyhez kötött telefonhálózat elérését biztosító keskenysávú hozzáférési szolgáltatások valamint ennek a keresleti helyettesítési vizsgálat során az I.4.1. pontban azonosított helyettesítő szolgáltatásai képezik.

A kínálati helyettesítés vizsgálata során a keresleti helyettesítés kapcsán nem vizsgált helyettesítési lehetőségek kerülnek számbavételre.

A lehetséges kínálati helyettesítési kapcsolatok feltérképezéséhez – a hipotetikus monopolista teszt logikájának megfelelően – annak a feltételezett esetnek a vizsgálata nyújt támpontot, amikor a helyhez kötött telefon hozzáférési szolgáltatás áraiban 5-10%-os mértékű, tartós áremelkedés következik be. Amennyiben ez maga után vonja azt, hogy a szolgáltatást az eddigiekben nem nyújtó vállalkozás rövid távon (1 év) belép a piacra és megkezdi a szolgáltatás nyújtását, akkor beszélhetünk kínálati helyettesítésről.

A kínálati helyettesíthetőség feltétele, hogy a szolgáltatás nyújtásának megkezdése rövid időn belül lehetséges legyen és a szolgáltatás nyújtásával kapcsolatban ne merüljön fel jelentős költség és kockázat a szolgáltató részéről. A kínálati helyettesítés vizsgálata tehát szükségessé teszi mind a belépési korlátok, mind a potenciális belépők várható magatartásának vizsgálatát.

Megvizsgáltam a szóba jöhető vállalkozásokat, melyeknek meglévő hálózata alapvetően alkalmas e szolgáltatások nyújtására. Megállapítottam, hogy két ilyen lehetséges vállalkozástípus létezik, melyek részben alkalmas infrastruktúrával rendelkeznek, s ezek az alábbiak:

- a nem nyilvános (magánhálózattal rendelkező) helyhez kötött telefon tevékenységet végző vállalkozások;
- az áramszolgáltató vállalatok.

A belépési korlátoknak alapvetően két fajtája van, ezek a strukturális és a jogi-adminisztratív korlátok. Strukturális korlátok abban az esetben léteznek, ha a fennálló keresleti szint és az alkalmazott technológia jellemzői, valamint a kapcsolódó költségviszonyok alapján a piacra lépés szempontjából egyenlőtlen feltételekkel szembesül a korábban piacra lépő (és ott jelentős pozíciókat szerző vállalat) és egy később piacra lépő cég. Jogi és adminisztratív korlátok akkor érvényesülnek, amikor a belépőre vagy belépni szándékozóra nézve hátrányos feltétel forrása nem gazdasági jellegű, hanem a piacon érvényesülő jogszabályi, adminisztratív vagy egyéb állami szabályozás következménye.

A vizsgált piacon nem azonosíthatók jelentős jogi-adminisztratív piacra lépési korlátok. A helyhez kötött telefon szolgáltatások esetében a szolgáltatás bejelentése után a szolgáltatás nyújtása azonnal megkezdhető.²⁷

A strukturális korlátok vizsgálata során megállapítottam, hogy a piacralépés a meglévő infrastruktúrán túlmenően jelentős hálózati beruházásokat igényel és a kiskereskedelmi

²⁷ Eht. 77. § (1) bekezdése

szolgáltatás megkezdése is jelentős kezdeti befektetést igényel. Az új belépő többek között a következő azonnali költségekkel szembesül:

- magánhálózattal rendelkező vállalkozás telefonhálózata esetén az előfizetői nyilvános hálózat kiépítése, összekapcsolás a telefonhálózattal, a számlázó rendszer kiépítése;
- áramszolgáltató hálózat esetén a vivőfrekvenciás áthidaló hálózat kiépítése, az előfizetői hozzáférés eszközei, összekapcsolás a nyilvános hálózattal;
- értékesítési hálózat kiépítése, megfelelő szakember-gárda szervezése és kiképzése a más jellegű fenntartási és ügyfélszolgálati feladatok ellátásához.

A kiskereskedelmi szolgáltatás nyújtása a leírtak alapján komoly további befektetéseket igényel és – az elsüllyedt költségek magas szintje, valamint a méretgazdaságossági hatások miatt is – jelentős kockázattal jár. A leírtak alapján nem valószínű, hogy a helyhez kötött keskenysávú hozzáférési szolgáltatás áraiban bekövetkező kismértékű (5-10%-os), tartós áremelkedés hatására áramszolgáltató, vagy más, magánhálózattal rendelkező vállalkozás rövid távon (1 éven belül) belépne a piacra és megkezdené a szolgáltatás nyújtását.

A kínálati helyettesítés vizsgálata során nem találtam olyan helyettesítési lehetőségeket, amelyek a vizsgált kiskereskedelmi piac kínálati oldalról való szélesítését indokolnák.

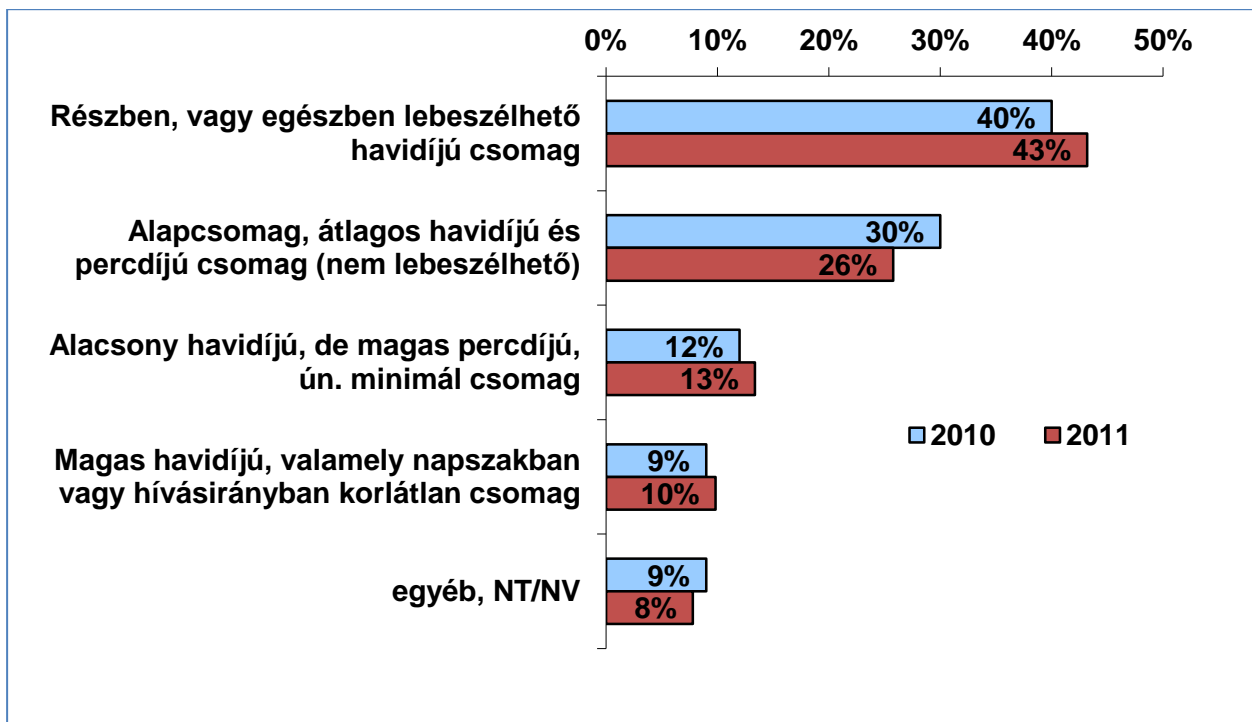
I.5. A tárgyi piactól való esetleges eltérés indokoltságának vizsgálata

A Keretirányelv 15. cikke lehetővé teszi a hatóság számára, hogy indokolt esetben a hatóság az Ajánlásban megadott termék- és szolgáltatási piacoktól eltérő piacokat határozzon meg. Megvizsgáltam, hogy vannak-e olyan, a nemzeti sajátosságok által indokolt esetek, amelyek miatt a meghatározott tárgyi piactól való eltérés válhat szükségessé. A tárgyban jelzett kiskereskedelmi piacokkal kapcsolatosan az alábbi, különböző elektronikus hírközlési piacok összevonására vonatkozó alapvető lehetőséget vizsgáltam.

I.5.1. A hozzáférési és a forgalmi szolgáltatások kiskereskedelmi piacainak összevonása

Az EU Bizottság 2003/311/EC ajánlása elkülönült kiskereskedelmi piacként jelölte meg a hozzáférési szolgáltatások piacát, amit az Ajánlásban is fenntartott. Az Ajánláshoz kapcsolódó Explanatory Note a kiskereskedelmi forgalmi piacokat elkülönült, ugyanakkor az ex-ante szabályozás szempontjából nem érintett piacként azonosítja. Az elmúlt időszak piaci fejleményei – ti. a havi díj ellenében hívások indítását biztosító díjcsomagok terjedése – alapján szükségesnek tartottam annak vizsgálatát, hogy az Európai Bizottság által kialakított elkülönült kezelés a hazai piacon is indokoltnak tekinthető-e. A vizsgálatok során a havi díj ellenében hívások indítását biztosító díjcsomagok tömegességét, a kiskereskedelmi hozzáférési és forgalmi szolgáltatások elkülönült igénybevételének lehetőségét vizsgáltam.

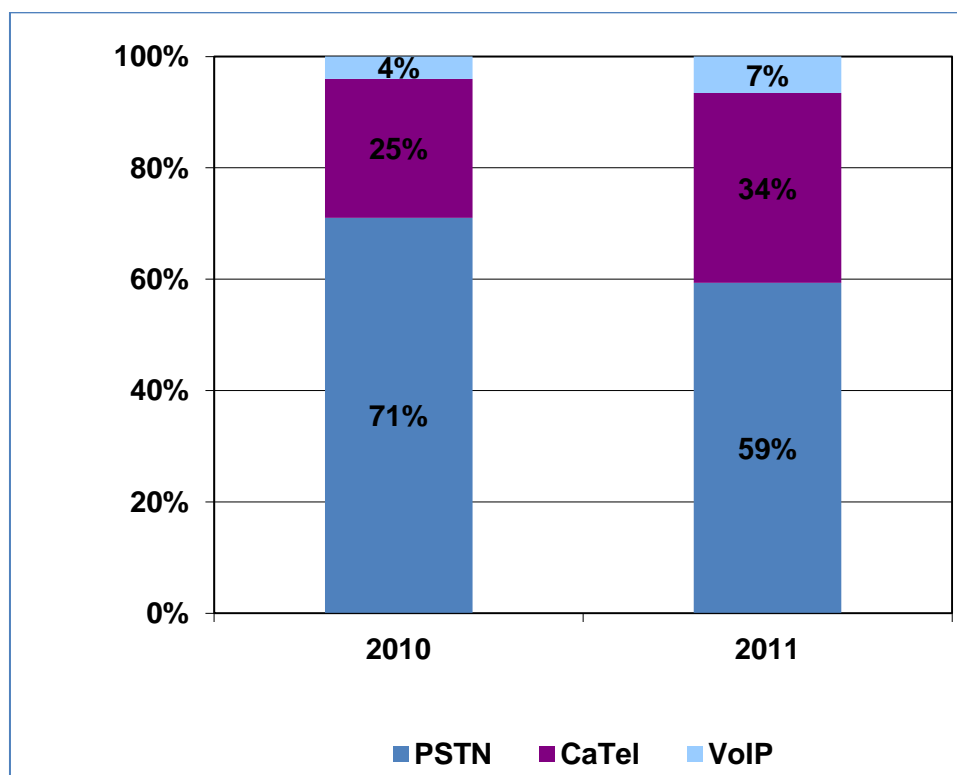
Piackutatási adatszolgáltatásból nyert adatok alapján megállapítható, hogy a lakossági piacon az előfizetők kicsivel több, mint fele fizet elő olyan díjcsomagra, amely a havi díj ellenében lehetővé teszi hívások indítását.

6. ábra: Lakossági díjcsomagok megoszlása

Forrás: Lakossági piackutatás

A platformok közötti versenyben még súllyal bíró menedzselt VoIP szolgáltatást (pl. VoIP, CaTel) a szolgáltatók többsége nem csomagoltan nyújtja, azaz forgalmi szolgáltatást jellemzően nem tartalmaz az előfizetési díj. Amely szolgáltatónál megjelenik az egybe csomagolás, ott is megtalálható a forgalmi szolgáltatásokat az előfizetési díjtól elkülönülten kezelő csomagajánlat.

7. ábra: A platformok közötti verseny alakulása

Forrás: Lakossági piackutatás

A piackutatási adatok tehát azt mutatják, hogy bár a havi díj ellenében hívások indítását biztosító díjcsomagok egyre jelentősebb szeletet hasítanak ki a piacból, az előfizetők nagy része továbbra is „hagyományos”, a hozzáférési és forgalmi szolgáltatásokat elkülönülten kezelő csomagra fizet elő.

A közvetítőválasztás és a behívókártyás szolgáltatások jelenléte is a szolgáltatások elkülönülő jellegére utalnak, hiszen lehetővé teszik az előfizetők számára, hogy a hozzáférési és a forgalmi szolgáltatásokat más-más szolgáltatótól vegyék igénybe (ez igaz a havi díj ellenében hívások indítását biztosító díjcsomagok esetén is).

Az Explanatory Note a kiskereskedelmi hozzáférési és forgalmi piacok elkülönült kezelése melletti érvként hozza fel, hogy a közvetítőválasztás igénybevételével kiskereskedelmi forgalmi szolgáltatást nyújtó szolgáltatók részéről nem valószínűsíthető, hogy a kiskereskedelmi hozzáférési díjak 5-10%-os emelkedésére válaszul tömegesen belépnének ezen piacra, míg a forgalmi díjak hasonló emelkedése a közvetítőválasztásnak köszönhetően gyors piacra lépést válthat ki²⁸. Ez a hozzáférési szolgáltatások nyújtásához kapcsolódó magasabb fix költségekkel van összefüggésben, amelyek egy 5-10%-os áremelkedés esetén még nem idéz elő tömeges belépést. Ez a megállapítás a hazai piacon is érvényes, ami szintén a hozzáférési és forgalmi piacok elkülönült kezelésének szükségességét támasztja alá.

Az elvégzett vizsgálatok során megállapítottam, hogy bár a havi díj ellenében hívások indítását biztosító díjcsomagok piaci jelentősége a helyhez kötött hang szolgáltatások esetében folyamatosan nő, az ilyen csomagok igénybevétele nem érte el azt a kritikus szintet, ami a hozzáférési és forgalmi piacok összevonásának szükségességét felvetné. A közvetítőválasztásos és behívókártyás ajánlatok és így a forgalmi szolgáltatások piacán zajló elkülönült verseny szintén az elkülönült kezelés indokoltságát támasztják alá.

A leírtak alapján a hozzáférési és a forgalmi szolgáltatások piacainak összevonása – egyezően az Ajánlás mellékletében foglaltakkal – nem indokolt, ezeket a továbbiakban külön piacnak tekintem.

I.6. Kiskereskedelmi piacon belüli esetleges alpiacok vizsgálata

A kiskereskedelmi piac azonosítása után megvizsgáltam, hogy szükséges-e a kiskereskedelmi piacon belüli esetleges alpiacok azonosítása. Ennek során a lakossági és üzleti hozzáférési szolgáltatások kapcsolatát vizsgáltam.

I.6.1. Lakossági és a nem lakossági felhasználók számára nyújtott szolgáltatások vizsgálata

A vizsgálatok során áttekintettem a lakossági és nem lakossági felhasználók számára nyújtott ajánlatokat a piac jelentős szereplői esetében, az egyes piaci szegmensek szerkezetét, valamint vizsgáltam az egyes szegmensekben érvényesülő árszínvonalat.

²⁸ Explanatory Note p. 23. “Whilst undertakings that provide access compete on the market for outgoing calls, it does not appear to be the case that undertakings supplying outgoing calls via carrier selection or preselection would systematically enter the access market in response to a small but significant non-transitory increase in the price of access. Therefore, it is possible to identify separate retail markets for access and outgoing calls.”

A piac szerkezetének vizsgálata során megállapítást nyert, hogy mind az árbevétel, mind a hozzáférések számát, mind az előfizetők számát tekintve 99% körüli a mindkét szegmensben jelen lévő szolgáltatók aránya. A piacon meghatározó súlyú szolgáltatói kör tehát a lakossági és nem lakossági szegmensben is nyújt szolgáltatásokat, csak néhány kisebb szolgáltató szolgál ki kizárólag lakossági, vagy kizárólag nem lakossági előfizetőket. A piaci részesedéseket vizsgálva megállapítható, hogy mindkét piaci szegmensre az inkumbens szolgáltatók dominanciája jellemző. Mindhárom inkumbens szolgáltató hasonló piaci részesedésekkel rendelkezik a két piaci szegmens viszonylatában, a lakossági szegmensben valamivel alacsonyabbak a piaci részesedéseik. A domináns szolgáltatók piaci részesedéseinek hasonlóságából a versenyfeltételek hasonlóságára lehet következtetni. A legnagyobb szolgáltatók előfizetős szám alapján számított piaci részesedéseinek alakulását mutatja a 4. táblázat:

	Lakossági		Nem lakossági	
	2010	2011 H1	2010	2011 H1
Magyar Telekom				
Invitel				
UPC				
3 szolgáltató összesen				

4. táblázat: A volt koncessziós szolgáltatók piaci részesedései az előfizetős szám alapján

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

Az egy hozzáférésre jutó átlagos előfizetési díj a nem lakossági előfizetők esetében magasabb, mint a lakossági előfizetők esetében (2011-ben 1,7-szeres volt a különbség). A helyettesítés lehetőségét erősíti azonban, hogy jelentős átfedés van árban, termékjellemzőkben a lakossági és nem lakossági szolgáltatáscsomagok közt, továbbá az is, hogy a nem lakossági ügyfeleknek kínált sok szolgáltatásjellemző a lakossági csomagokban is elérhető. A két szegmens keresleti jellemzőinek – ebből adódóan a kereslet kiszolgálási lehetőségeinek – hasonlóságát jelzi, hogy mindkét szegmensben hasonló arányt képviselnek a csomagban igénybe vett helyhez kötött telefonszolgáltatások. 2011 első félévében a nem lakossági felhasználók körében 38%, a lakossági felhasználók esetében 30% volt a csomagban igénybe vett helyhez kötött telefonszolgáltatás aránya.²⁹

Az elvégzett vizsgálatok alapján – az Ajánlással összhangban – nem láttam indokoltnak elkülönült lakossági és üzleti alpiacok meghatározását.

I. 7. Szolgáltatási piac meghatározásának eredménye

Az I.4. pontban elvégzett helyettesítési vizsgálatok eredményeként az Ajánlás mellékletének 1. pontjában található “Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” szolgáltatási piachoz tartozóként a következő szolgáltatásokat azonosítottam:

- a nyilvános helyhez kötött telefonhálózat elérését biztosító keskenysávú hozzáférési szolgáltatások;
- hozzáférés menedzselt IP alapú nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatásokhoz;
- hozzáférés a „Home Zone” szolgáltatáshoz.

²⁹ NMHH piacelemzési adatbekérés

I.8. A piac földrajzi kiterjedésének meghatározása

Amennyiben a piacelemzés során felmerül, hogy az adott piacon országosan a versenyfeltételek nem tekinthetők homogénnek, akkor részletes elemzést kell lefolytatni azon földrajzi egységek azonosítására, amelyekben belül a verseny homogén. Ennek megfelelően a piac földrajzi kiterjedését a homogén versenyfeltételek vizsgálata alapján határoztam meg.

A homogén versenyfeltételeket strukturális és magatartási tényezők vizsgálatán keresztül értékeltem.

A strukturális tényezők között alapvetően a piaci struktúrával kapcsolatos olyan jellemzőket vizsgáltam, mint a szolgáltatók száma (piacon aktív szolgáltatók száma), illetve a piaci részesedések alakulása (piaci részesedések nagysága, kiemelt részesedések vizsgálata).

A magatartási tényezők értékelése a szolgáltatáskínálat és az árazás területi jellemzőinek vizsgálatát jelentette. Ennek során olyan kérdésekre kerestem a választ, hogy mely területeken van egységes szolgáltatáskínálat, azonos (és más területektől különböző) árak, mely területeken hirdetnek egységesen, alkalmaznak egységes marketing akciókat a szolgáltatók.

I.8.1. Előzetes elemzés és ehhez kapcsolódóan a megfelelő földrajzi alapegység kiválasztása

Az ERG Közös Álláspontjának³⁰ 2. fejezetében leírt előzetes elemzés keretében a könnyen hozzáférhető strukturális (pl. hálózati lefedettség) és magatartási (pl. árazás, termékjellemzők) tényezők alapján megvizsgáltam, hogy a versenyfeltételek kellően homogének-e országos kiterjedésű piac azonosításának igazolásához a piacmeghatározás, a piacelemzés és a kötelezettségek alkalmazása esetén, vagy szükséges ennél kisebb földrajzi alapegységek meghatározása. Az előzetes elemzés során egyben értékeltem a következő, földrajzi alapegységként relevánsnak tekinthető területeket.

Inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei

A három inkumbens szolgáltató volt koncessziós területei átfedések nélkül teljes egészében lefedik Magyarország területét az inkumbens szolgáltatók jelentős piaci részesedéssel és a teljes területre kiterjedő jelenléttel rendelkeznek, amelyek a versenyviszonyokat lényegesen meghatározzák. Az árazási gyakorlatban is vannak csak a volt koncessziós területekre kiterjedő jegyek.

Jelentős lefedettséggel rendelkező alternatív szolgáltató szolgáltatási területe

Az ERG Közös Álláspontja nevesíti ezt a földrajzi egységet lehetséges földrajzi piacként, azonban ezen területekre nem áll fenn, hogy átfedések nélkül teljes egészében lefedik Magyarország területét. Egyrészt az alternatív szolgáltatók hálózatai együttesen sem biztosítanak teljes országos lefedettséget, mert számos településen csak a volt koncessziós szolgáltató van jelen. Másrészt az alternatív szolgáltatók hálózatai történeti okok és üzletpolitikai döntések következtében egymással átfedésben vannak. Magyarországon a legnagyobb lefedettséggel rendelkező alternatív szolgáltatónak a másik két volt koncessziós szolgáltató területén is jelenlévő UPC tekinthető, amely telefon-hozzáféréssel 2011-ben (június) a magyarországi települések **Üzleti titok** volt jelen, főleg **Üzleti titok**. Mindezek mellett

³⁰ ERG Common Position on Geographic Aspects of Market Analysis (definition and remedies) – 2008. október

a piaci részesedése az országos piacon nem ér el olyan mértéket (Üzleti titok), hogy szolgáltatási területe földrajzi piac-képzővé váljon, ezért ennek az egységnek a részletes elemzése nem indokolt.

Primer körzetek

A primer körzetek a magyar PSTN és ezáltal a volt koncessziós szolgáltatók hálózatának tradicionális egységei, mely tulajdonságuknak köszönhetően átfedések nélkül teljes egészében lefedik Magyarország területét. A primer körzet egyértelmű műszaki-hálózati egység, de nem befektetési célpont. A szolgáltatók (akár volt koncessziós, akár alternatív) beruházásaikat nem fókuszálják teljes primer körzetekre és nem tekintik azokat önálló marketing célpontnak sem. A szolgáltatók termékeiket nem szabják primer körzetekre és a díjakat sem primer körzetenként állapítják meg. A leírtak alapján a primer körzet lehetséges földrajzi egységként az előfizetői hozzáférési piacon elvethető.

Települések

Ez a területi egység átfedések nélkül teljes egészében lefedi Magyarország területét. A településeket a szolgáltatók egyértelműen megkülönböztetik piacra lépési, azaz hálózat építési és fejlesztési szempontból. A nagyobb, sűrűbben lakott vagy több vállalati telephellyel rendelkező helységek a szolgáltatók befektetési, marketing célpontjaivá válnak, míg a kis lélekszámú, rossz jövedelmi helyzetű települések nem. Ugyanakkor árait a szolgáltatók jellemzően nem településenként különböztetik meg. Mindezek mellett ezt a kategóriát érdemesnek tartottam részletes vizsgálat elvégzésére.

Inkumbens szolgáltatók hálózatainak helyi központjai - MDF-ek területe

Hasonlóan a primer körzetek vizsgálata kapcsán leírtakhoz, ebben az esetben is igaz, hogy a helyi központok a magyar PSTN és ezáltal az inkumbens szolgáltatók hálózatának tradicionális egységei, mely tulajdonságuknak köszönhetően átfedések nélkül teljes egészében lefedik Magyarország területét. A hurokátengedést, illetve xDSL alapú közeli bitfolyam hozzáférést igénybe vevő szolgáltatók helyi központokba, MDF-helyszínekre települnek be, így a betelepülés helyének ellátási körzetében már nincs számukra új egyszeri betelepülési költség, azaz képesek bármely, az ellátási területbe tartozó előfizető számára szolgáltatást nyújtani, így versenytársként megjelenni. Ugyanakkor Magyarországon a hurokbérlet és a nemrég bevezetett közeli bitfolyam igénybevétele csekély, ezért verseny-nyomás kifejtésére ezen szolgáltatók nem képesek. A verseny elsődleges frontvonal a platformok között húzódik meg, ezért is szerepel kiemelt helyen a jelentős lefedettséggel rendelkező alternatív szolgáltató szolgáltatási területének vizsgálata a földrajzi alapegységek kiválasztásában. Ennek tükrében kijelenthető, hogy a sűrűbben lakott területeket lefedő helyi központokra alapozott tömeges piacra lépés a jövőben sem várható. A leírtak alapján ezen földrajzi egység részletes vizsgálatát nem tartottam indokoltnak.

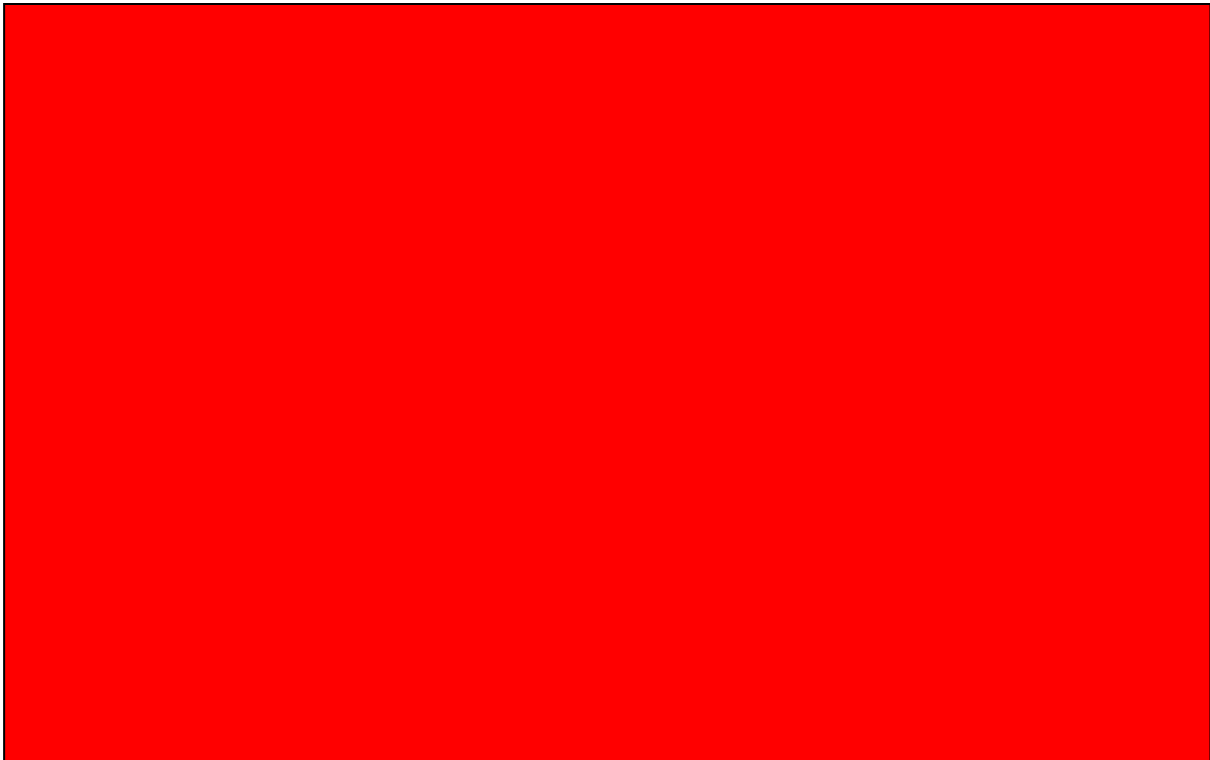
I.8.2. Részletes elemzés

Az előzetes értékelés eredményeként a részletes homogenitás vizsgálatot a következő földrajzi alapegységek esetén tartottam indokoltnak elvégezni.

- Inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei
- Az egyes települések (3174) vagy ezek homogén csoportjai

I.8.2.1. Strukturális tényezők vizsgálata

Elsőként a strukturális tényezők vizsgálatát végeztem el a kiválasztott földrajzi alapegységekre vonatkozóan.

8. ábra: Az egyes település-kategóriák elhelyezkedése a volt koncessziós szolgáltatók piaci részesedése alapján (azonos színű települések egyazon volt koncessziós területhez tartoznak)

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

Az ábra üzleti titkot tartalmaz.

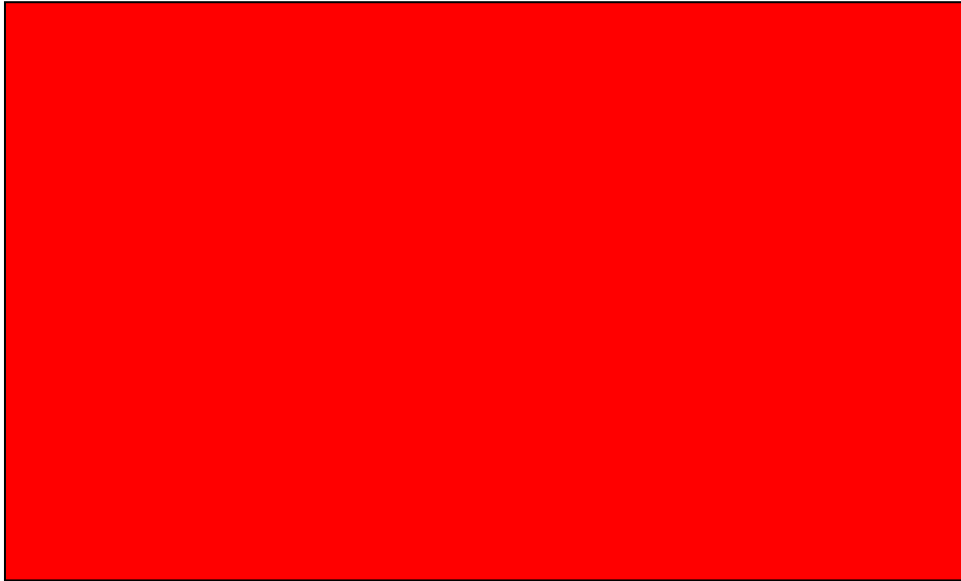
I.8.2.1.1. Inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei

A volt koncessziós területekre jellemző, hogy mindegyik földrajzi egységben belül a volt koncessziós szolgáltató rendelkezik meghatározó piaci részesedéssel, más szolgáltatók piaci részesedése nem jelentős. Ezeket a területeket a megfelelő volt koncessziós szolgáltatók hálózatai teljes mértékben lefedik.

I.8.2.1.1.1. A Magyar Telekom volt koncessziós területe

A Magyar Telekom kiskereskedelmi piaci részesedése (előfizetős számot tekintve) **Üzleti titok** egy abszolút értékben csökkenő piacon csökkenő tendenciát mutat.

A versenytársak számának alakulását vizsgálva megállapítható, hogy egyre több szolgáltató lép be a kiskereskedelmi piacra, számuk a 2010. év végi 69-ről 2011. júniusára 76-ra emelkedett. Az új belépők többsége olyan HFC hálózattal rendelkező szolgáltató, amely a hálózatának fejlesztése révén képessé vált telefon szolgáltatás nyújtására.

9. ábra: Piaci részesedések a Magyar Telekom földrajzi piacán

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

Az ábra üzleti titkot tartalmaz.

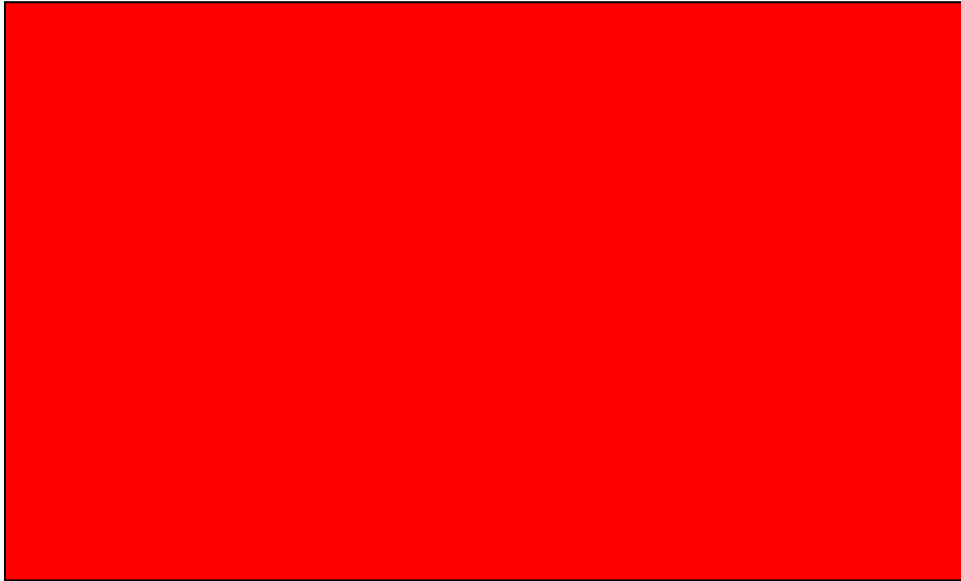
A Magyar Telekom kiskereskedelmi piaci részesedése – mely a kiskereskedelmi helyettesítési vizsgálatok eredményeként azonosított hozzáférési típusokat is magába foglalja – csökkenő, 2011. első félévének végén **Üzleti titok**%-on állt. A második és harmadik legnagyobb szolgáltató (**Üzleti titok**), **Üzleti titok**, illetve **Üzleti titok** részesedése csak **Üzleti titok**%, illetve **Üzleti titok**%, a követők pedig újabb nagyságrenddel kisebbek (együttesen **Üzleti titok**% alattiak).

Ennek megfelelően a vizsgált földrajzi egységet a Magyar Telekom magas kiskereskedelmi részesedése és a szétaprózódott konkurencia, mint strukturális tényezők jellemzik.

1.8.2.1.1.2. Az Invitel volt koncessziós területe

Az Invitel kiskereskedelmi piaci részesedése (előfizetős számot tekintve) **Üzleti titok** egy abszolút értékben csökkenő piacon csökkenő tendenciát mutat.

A versenytársak számának alakulását vizsgálva megállapítható, hogy egyre több szolgáltató lép be a kiskereskedelmi piacra, számuk a 2010. év végi 35-ről 2011. júniusára 37-ra emelkedett. Az új belépők vezeték nélküli infrastruktúrán, illetve DSL szabályozott nagykereskedelmi hozzáférés igénybevételén keresztül szolgáltatnak.

10. ábra: Piaci részesedések az Invitel földrajzi piacán

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

Az ábra üzleti titkot tartalmaz.

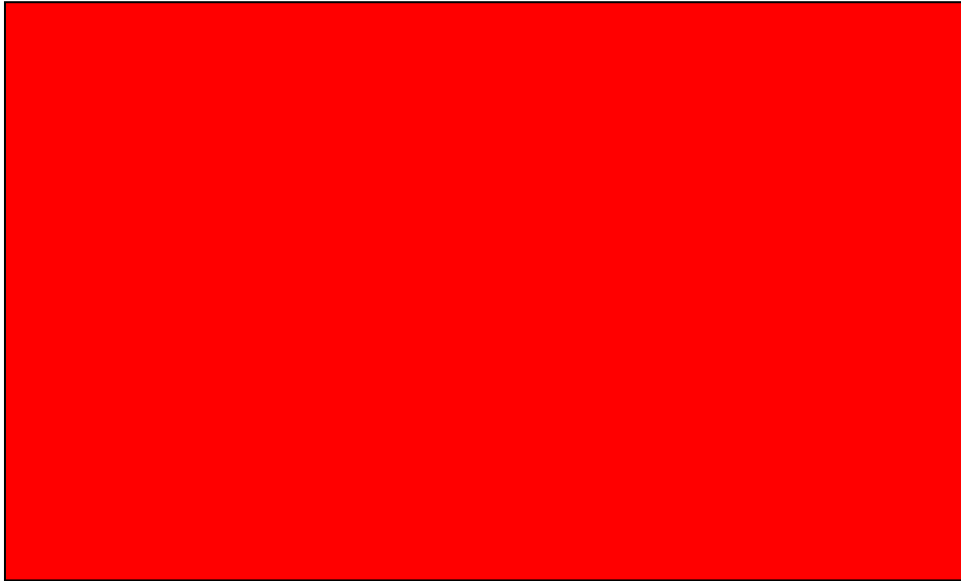
Az Invitel kiskereskedelmi piaci részesedése, mely a kiskereskedelmi helyettesítési vizsgálatok eredményeként azonosított hozzáférési típusokat is magába foglalja csökkenést mutat, 2011. első félévének végén **Üzleti titok**%-on állt. A legnagyobb szolgáltatók (**Üzleti titok**), **Üzleti titok**, **Üzleti titok** és **Üzleti titok** részesedése csak **Üzleti titok**%, **Üzleti titok** % illetve **Üzleti titok**%, a követők még ennél is kisebb részesedésekkel rendelkeznek (együttesen **Üzleti titok**% alattiak).

Ennek megfelelően az adott földrajzi egységet az Invitel magas kiskereskedelmi részesedése és a szétaprózódott konkurencia, mint strukturális tényezők jellemzik.

I.8.2.1.1.3. A UPC volt koncessziós területe (volt Monortel terület)

A UPC kiskereskedelmi piaci részesedése (előfizetőszámot tekintve) a volt Monortel területen egy abszolút értékben csökkenő piacon változatlan nagyon magas és stabil.

A versenytársak számának alakulását vizsgálva megállapítható, hogy 2010. év végéhez képest 2011. júniusára egy újabb szereplővel, 9-re emelkedett a szolgáltatást nyújtók köre. Az új belépő vezeték nélküli infrastruktúrán keresztül szolgáltat. A szolgáltatási terület viszonylag kis mérete és a jelentős piaci szereplők jelenléte miatt új, a piaci helyzetet érdemben befolyásolni képes szereplő belépése a vizsgálat időtávján nem várható.

11. ábra: Piaci részesedések a UPC földrajzi piacán

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

Az ábra üzleti titkot tartalmaz.

A UPC kiskereskedelmi piaci részesedése, mely kiskereskedelmi helyettesítési vizsgálatok eredményeként azonosított hozzáférési típusokat is magába foglalja, némi csökkenést mutat, de 2011. első félévének végén is **Üzleti titok**%-on állt. A második legnagyobb szolgáltató, a **Üzleti titok** részesedése mindössze **Üzleti titok**%.

Ennek megfelelően az adott földrajzi egységet a UPC igen magas kiskereskedelmi részesedése és a konkurencia hiánya, mint strukturális tényezők jellemzik.

I.8.2.1.2. Települések aggregált csoportjai

A település szintű vizsgálat során a településeket a jelen lévő szolgáltatók részesedése alapján soroltam két – a verseny szempontjából homogén – profilba a jelenlegi földrajzi piacokon, úgy mint:

- versengő (1. kategória),
- nem versengő (2. kategória) területek.

A versengő kategória alapvető ismérve, hogy az adott területen alternatív szolgáltató piaci részesedése meghaladja az 50%-ot.

	1. település-kategória	2. település-kategória
MT volt koncessziós területe	versengő települések a MT területén	nem versengő települések a MT területén
Invitel volt koncessziós területe	versengő települések az Invitel területén	nem versengő települések az Invitel területén
UPC volt koncessziós területe	versengő települések a UPC területén	nem versengő települések a UPC területén

5. táblázat: A települések besorolása versenyszempontok alapján

A fenti kategóriákkal egyértelműen és teljesen lefedhető Magyarország teljes területe és az összes település besorolható a fenti egységekbe.

Megyeszékhelyek és Budapest

A versengő települések azonosításakor Budapestet és a megyeszékhelyeket külön is elemeztem, tekintettel mind földrajzi, mind lakosságban mért kiemelkedő szerepükre. 2011 közepén Budapesten és a megyeszékhelyeken volt a telefon előfizetői hozzáférések közel fele (48,6%). Ez a településkör Magyarország legnépesebb városait fedi le, amelyek leginkább célpontjai lehetnek az új piacra lépőknek, ezért feltételezhető, hogy a verseny ezeken a településeken intenzívebb, mint másutt.

12. ábra: Kiemelten vizsgált települések

Település	2011.jún.		2010	
	Szolgáltatók száma	Részesedés	Szolgáltatók száma	Részesedés
Salgótarján	5		5	
Tatabánya	6		6	
Veszprém	7		7	
Békéscsaba	7		10	
Miskolc	11		7	
Székesfehérvár	10		9	
Debrecen	11		10	
Szolnok	7		7	
Eger	6		7	
Szeged	14		8	
Nyíregyháza	8		10	
Győr	12		10	
Pécs	10		14	
Szekszárd	5		4	
Kaposvár	9		9	
Zalaegerszeg	8		9	
Szombathely	7		7	
Kecskemét	14		13	
Budapest I.-XXIII.	38		37	

6. táblázat: A volt koncessziós szolgáltatók piaci részesedésének (hozzáférések száma) és a szolgáltatók számának alakulása a megyeszékhelyeken és Budapesten

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekerés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

A táblázat adataiból megállapítható, hogy a piacvezetők (Üzleti titok kivételével a volt koncessziós szolgáltatók) piaci részesedésének értéke a megyeszékhelyek többségében és Budapesten csökkent, egyedül Üzleti titok volt ezzel ellentétes változás. Üzleti titok a Üzleti titok rendelkezett a legnagyobb piaci részesedéssel, de ez sem érte el a Üzleti titok%-ot és 2011-re, hasonlóan a többi terület piacvezetőjéhez csökkent. Ez a verseny erősödésére utal a vizsgált településeken. **Ugyanakkor a versengő település-kategóriába egyetlen megyeszékhely sem került be.**

A szolgáltatók száma a megyeszékhelyen 5-14 között változik. 14 szolgáltató van jelen Kecskeméten és Szegeden. Budapesten – bár a szolgáltatók száma 38 – a volt koncessziós szolgáltató (Magyar Telekom) meg tudta tartani magas piaci részesedését.

Település	2011.jún.		2010	
	Szolgáltatók száma	Részesedés	Szolgáltatók száma	Részesedés
Budapest IV. kerület	14		13	
Budapest XIII. kerület	21		19	
Budapest XIV. kerület	18		17	
Budapest XXI. kerület	12		10	
Budapest XI. kerület	22		21	
Budapest XVIII. kerület	14		15	
Budapest VI. kerület	14		14	
Budapest VIII. kerület	12		12	
Budapest IX. kerület	14		15	
Budapest XV. kerület	12		13	
Budapest X. kerület	14		14	
Budapest XIX. kerület	11		11	
Budapest VII. kerület	14		14	
Budapest I. kerület	11		10	
Budapest V. kerület	15		15	
Budapest XX. kerület	13		12	
Budapest III. kerület	19		19	
Budapest II. kerület	12		11	
Budapest XVII. kerület	12		11	
Budapest XII. kerület	15		12	
Budapest XXII. kerület	10		10	
Budapest XXIII. kerület	7		6	
Budapest XVI. kerület	9		10	

7. táblázat: A volt koncessziós szolgáltató piaci részesedésének (hozzáférések száma) és a szolgáltatók számának alakulása a budapesti kerületekben

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekerés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

A fővárosban a versenytársak számának alakulását vizsgálva megállapítható, hogy 2010 év végéhez képest 2011. év közepére egy új szolgáltató lépett be a kiskereskedelmi piacra, így

a szolgáltatók száma 2011 júniusára 38-ra emelkedett. A verseny intenzitásában meglévő különbségekre utal, hogy a kerületek között eltérések fedezhetőek fel, mind a szolgáltatók száma, mind a piaci részesedések tekintetében. Ugyanakkor nem fedezhető fel egyértelmű tendencia az egyes kerületben szolgáltató vállalkozások száma és az alternatív szolgáltatók által elért piaci részesedések között. Érdemi versenyt **Üzleti titok** és **Üzleti titok** támasztanak, de együttes részesedésük is csak átlagosan **Üzleti titok**%. Meghatározó a szerepük az új építésű ingatlanok jellemző célkerületeiben (**Üzleti titok**) és a hagyományosan sűrűen lakott lakótelepi környezetben. A leírtak tehát a verseny erősödésére utalnak, ennek ellenére a piaci részesedések vizsgálata alapján, ahogyan a főváros egésze, úgy egyes kerületei sem kerültek be a versengő település-kategóriába.

A megyeszékhelyeken és Budapesten kívüli települések

Az egyes változatoknál a **versengő települések** száma az alábbiak szerint alakult:

	1. település-kategória településeinek száma (2011q2)	1. település-kategória településeinek száma (2010)
MT volt koncessziós területe	87	54
Invitel volt koncessziós területe	2	1
UPC volt koncessziós területe	0	0

8. táblázat: A versengő települések számának alakulása a volt koncessziós területeken

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

A táblázatból látható, hogy 2010. végén 55, 2011. közepén 89 olyan település volt Magyarországon, amely megfelelt az 1. település-kategória feltételeinek. Az ezeken a településeken található hozzáférések száma a piac teljes méretéhez viszonyítva jóval 1% alatt marad. Ennek oka, hogy az alternatív szolgáltatók kizárólag kis településeken tudtak 50% feletti részesedést elérni. Ezen települések többségében az hozzáférések száma 500 alatti és szinte kizárólag csak két szolgáltató van jelen (az alternatív és a volt koncessziós szolgáltató), ahol az alternatív szolgáltató jellemzően eredetileg nem telefon szolgáltatás nyújtására szolgáló hálózatot épített ki (pl. kábel TV hálózat), de a későbbiekben azt alkalmassá tette a szolgáltatás nyújtására.

Méretgazdaságossági okok miatt a saját infrastruktúra kiépítésére, hurokbérletre vagy közeli bitfolyamra alapozó szolgáltatóknak a kis települések nem jelentenek jó befektetési egységet, mert az egyszeri betelepülési költségek rontják a befektetés megtérülését. Piaci alapon továbbra sem várható, hogy a kevésbé sűrűn lakott településeken újabb szolgáltatók jelenjenek meg.

I.8.2.1.3. A strukturális vizsgálatok összegzése

Az elvégzett vizsgálatok alapján megállapítottam, hogy az inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei a strukturális kritériumok alapján elkülönült földrajzi egységeket alkotnak, miközben az aggregált településszintű strukturális vizsgálatok által lehatárolt területek nem jelentős számúak és halmazuk sem kellően stabil.

I.8.2.2. Magatartási tényezők vizsgálata

A strukturális vizsgálat csak a magatartási vizsgálat eredményével történt összevetést követően vezethet el a földrajzi piacok megalapozott meghatározásáig. A földrajzilag összetartozó területek igazolásához további szükséges érv a területenként eltérő, de adott területen belül tartósan egységes szolgáltatáskínálat és ár alkalmazása.

1.8.2.2.1. Inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei

Az új szolgáltatóknak piacra lépés esetén három különböző szolgáltatóval (volt koncessziós szolgáltatók) kell hálózati szerződéseket kötniük. Ezeken a területeken a nyújtott szolgáltatások műszaki jellemzői, szolgáltatási feltételei különbözőek, ezért országos szolgáltatás nyújtása, országosan azonos árral nem biztosított. Mindez növeli a piacra lépési költségeket (marketing, reklám), megkülönbözteti ezeket a piacokat egymástól.

Az inkumbens szolgáltatók saját volt koncessziós területeiken belül önálló, más inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területeitől eltérő szolgáltatási csomagokat és árakat alkalmaznak. Az inkumbens szolgáltatók tudatosan törekszenek is szolgáltatásaik és áraik megkülönböztetésére.

A tendencia mutatja a magyar piac azon sajátosságát, miszerint a különböző területeken tevékenykedő szolgáltatók hatnak egymásra, így díjaikkal igazodtak egymáshoz, de bizonyos mértékű, nem elhanyagolható – az inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területeihez igazodó – eltérés mára is megmaradt.

A szolgáltatók – az adatszolgáltatásban adott válaszaik szerint – szolgáltatási területeiken egységes árazást alkalmaznak. Az inkumbens szolgáltatók hálózatán szolgáltató Jogosultak is egységes díjaikkal igazodnak a jelen levő inkumbens díjaihoz.

Az elvégzett vizsgálatok alapján az inkumbens szolgáltatók földrajzi piacait az árak meghatározása szempontjából homogén területeknek találtam.

1.8.2.2.2. Településenkénti eltérő árazás

1.8.2.2.2.1. Tartósan fennálló területenkénti árazás

A versenyfeltételekre legnagyobb hatással bíró szolgáltatók (DIGI, Invitel, Magyar Telekom, UPC) általános szerződési feltételei (ÁSZF) alapján kimondható, hogy egyazon, vagy igen hasonló feltételekkel bíró szolgáltatások területenként elkülönülő árazása nem jellemző. A piacelemzési kérdőívekben az árazás földrajzi differenciálására vonatkozó kérdésre adott válaszokból is az derült ki, hogy a szolgáltatók nem alkalmaznak tartósan és stabilan területileg eltérő árazást. A kisebb szolgáltatók a hálózatuk által lefedett területen azonosan áraznak, akkor is, ha az több inkumbens szolgáltató volt koncessziós területére is kiterjed.

Az elmondottak alapján megállapítottam, hogy a szolgáltatók nem alkalmaznak a hálózatuk által lefedett területen tartósan eltérő árazást.

1.8.2.2.2.2. Nem feltétlenül tartósan, de észrevehetően fennálló területenkénti árazás

A rövidebb ideig tartó, akciókban megjelenő területi árazásbeli eltérések vizsgálatának forrásául a honlapokon megjelenő akciók, a hírlevelekben és szórólapokon közzétett feltételek szolgáltak. A honlapok vizsgálata során egyedül az Invitelnél merült föl a földrajzilag eltérő árazás megléte. Az Invitel adatainak mélyebb elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy az Invitel csupán a volt koncessziós területek között különbözteti meg az árait, ami konzisztens a korábbi megállapításokkal. A szórólapok és hírlevelek területenkénti vizsgálatára nem került sor, mert az árak nem tartós eltérítésének - a versenyfeltételekre

kifejtett - csekély hatása miatt a további elemzés várható eredménye a felhasznált erőforrásokkal nem lett volna arányos.

1.8.2.2.2.3. A magatartási vizsgálatok összegzése

Az inkumbens szolgáltatók árazása (és szolgáltatási kínálata) teljes mértékben a volt koncessziós területeikhez kötődik, a szolgáltatáskínálat és díjazás olyan mértékben különül el volt koncessziós területenként, hogy azok egységes földrajzi piacnak tekinthetők. Habár a versenytárs szolgáltatók inkább a saját hálózatuk által lefedett területhez és nem a volt koncessziós területekhez igazodó árazást alkalmaznak, a volt koncessziós területeken belüli kisebb egységek megállapítására vezető vizsgálat nem vezetett eredményre.

A településekhez, illetve település-kategóriákhoz igazodó szolgáltatáskínálatnak, árazásnak Magyarországon nincs nyoma sem a mai helyzetet illetően, sem a tendenciákat tekintve. Így a magatartási jellemzők a települések versengő és nem versengő csoportokra történő szétválasztásán alapuló önálló földrajzi piacok meghatározását nem támasztják alá.

Magatartási szempontból tehát az inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei tekinthetők a legkisebb homogén földrajzi egységnek, ennél kisebb elkülönült homogén területi egységek azonosítása nem indokolt.

1.8.2.3. Földrajzi vizsgálat összegzése, azonosított földrajzi piacok

A strukturális és magatartási vizsgálatok eredményeként az inkumbens szolgáltatók volt koncessziós területei határozhatóak meg olyan földrajzi piacként, ahol a versenyfeltételek külön-külön homogének és szignifikánsan különböznek a többi terület versenyfeltételeitől.

Ez a három földrajzi piac az ország teljes területét lefedi. A földrajzi piacok mindegyikéről megállapítható, hogy egyetlen szolgáltató számára a versenyfeltételek kedvezőbbek, mint minden más szolgáltató számára. Ez a kedvezőbb feltételek között levő szolgáltató, mindegyik esetben megegyezik az inkumbens szolgáltatóval.

A homogén versenyfeltételekkel rendelkező földrajzi területeket a 9. táblázat tartalmazza.

Földrajzi piacok	Számozási területek számai	Volt koncessziós szolgáltató
1. földrajzi piac	1, 22, 23, 26, 34, 35, 36, 37, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 56, 59, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 92, 93, 94, 96, 99	Magyar Telekom Távközlési Nyrt.
2. földrajzi piac	24, 25, 27, 28, 32, 33, 57, 62, 63, 66, 68, 88, 89, 95	Invitel Távközlési Szolgáltató Zrt.
3. földrajzi piac	29	UPC Magyarország Telekommunikációs Kft.

9. táblázat: Homogén versenyfeltételekkel rendelkező földrajzi területek

Az elvégzett vizsgálatok alapján a következő földrajzi piacokat azonosítottam:

1. számú földrajzi piac: Magyarország területének az ANFT 1. sz. mellékletének 2.1.3 pontja alapján meghatározott, 1, 22, 23, 26, 34, 35, 36, 37, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 52, 53, 54, 56, 59, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 92, 93, 94, 96, 99 hívószámú számozási területei;

2. számú földrajzi piac: Magyarország területének az ANFT 1. sz. mellékletének 2.1.3 pontja alapján meghatározott, 24, 25, 27, 28, 32, 33, 57, 62, 63, 66, 68, 88, 89, 95 hívószámú számozási területei;

3. számú földrajzi piac: Magyarország területének az ANFT 1. sz. mellékletének 2.1.3 pontja alapján meghatározott, 29. hívószámú számozási területe.

I. 9. A piac érintettségének vizsgálata

A piac meghatározása után megvizsgáltam, hogy a meghatározott piac szabályozási szempontból érintettnek tekinthető-e.

Az EU Bizottság a 2003/311/EC sz. Ajánlásának Mellékletében felsorolt piacok ex ante szabályozási szempontból való érintettségét a Bizottság három feltétel vizsgálatával állapította meg. Ezek a következők:

1. Magas és nem átmeneti belépési korlátok létezése a piacon
2. Hatékony versenyhez való közeledés
3. A versenyjog (ex post) alkalmazásának elégtelensége

Az Eht. 24. § (2) bekezdése alapján a Hatóság eljárása során – a jogszabályok keretei között – köteles figyelembe venni az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások közös keretszabályozásáról szóló 2002. március 7-i 2002/21/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 19. cikkének (1) bekezdése alapján kiadott bizottsági ajánlásokat.

Az Ajánlás mellékletében 1. számú, az ex-ante szabályozás szempontjából releváns piacként határozta meg a „*Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára*” elnevezésű piacot.

Az Ajánlás (17) cikke kimondja, hogy a mellékletben szereplő piacok meghatározása a fenti három kritérium alapján történt. Az Ajánláshoz fűzött Explanatory Note³¹ 2.2. pontja pedig tartalmazza, hogy a mellékletben szereplő piacok tekintetében a Bizottság azzal a feltételezéssel él a nemzeti hatóságok felé, hogy a hármas kritérium teszt ezen piacok tekintetében teljesül, ezért a nemzeti hatóságoknak nem szükséges újból megvizsgálnia a három kritérium fennállását.

Tekintettel az Ajánlás fentebb említett (17) cikkére és a kapcsolódó Explanatory Note említett 2.2. pontjában foglaltakra, a hármas kritérium teszt jelen eljárásban történő elvégzése nélkül is megállapíthattam, hogy a „Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” elnevezésű mindhárom magyarországi piac szabályozási szempontból érintett piacnak tekintendő.

I. 10. Piacmeghatározás eredményeként azonosított piacok

³¹ Commission Staff Working Document, Explanatory Note, Accompanying document of the Commission Recommendation on Relevant Product and Service Markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services

A szolgáltatási és földrajzi piacok vizsgálata után három elkülönült, érintett piacot határoztam meg, amelyek a következők:

1. Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára az 1. földrajzi piacon (továbbiakban: **1. számú érintett piac**, vagy **1. számú piac**);

2. Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára a 2. földrajzi piacon (továbbiakban: **2. számú érintett piac**, vagy **2. számú piac**);

3. Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára a 3. földrajzi piacon. (továbbiakban: **3. számú érintett piac**, vagy **3. számú piac**).

II. PIACELEMZÉS, JELENTŐS PIACI ERŐVEL RENDELKEZŐ SZOLGÁLTATÓK AZONOSÍTÁSA

II. 1. Általános szempontok

A piacmeghatározás során megállapítottam, hogy mind a három meghatározott piac szabályozási szempontból érintettnek tekintendő, ezért szükséges az érintett piacokra vonatkozóan a piacelemzés elvégzése és szükség esetén JPE szolgáltatók kijelölése.

A jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltató (a továbbiakban: **JPE szolgáltató**) – összhangban az Eht. 53. § (1) bekezdésében írtakkal – az a vállalkozás, amely valamely érintett piacon, amelyen a gazdasági verseny nem kellően hatékony, egyedül (a továbbiakban: **önálló erőfölény**) vagy más szolgáltatóval közösen (a továbbiakban: **közös erőfölény**) gazdasági erőfölényben van. A gazdasági erőfölény olyan gazdasági helyzet, amely lehetővé teszi, hogy a vállalkozás tevékenységét a versenytársaktól, a vevőktől és végső soron a fogyasztóktól nagymértékben függetlenül folytassa.

A piac elemzése során az Iránymutatás³² 78. pontjában, a piaci erő megítéléséhez szükséges következő szempontok figyelembevételével jártam el:

- piaci részesedés,
- a vállalkozás mérete,
- ellenőrző szerep a nehezen megkettőzhető infrastruktúra felett,
- technológiai előnyök vagy felsőbbrendűség,
- a kiegyenlítő vásárlóerő hiánya vagy alacsony szintje,
- könnyű vagy privilegizált hozzáférés a tőkepiacokhoz/pénzügyi forrásokhoz,
- áru/szolgáltatási diverzifikáció,
- méretgazdaságosság,
- választék-gazdaságosság,
- vertikális integráció,
- fejlett forgalmazói és értékesítési hálózat,
- a potenciális verseny hiánya,
- a terjeszkedés akadályai.

A felsorolt szempontok eltérő relevanciával bírnak a „Hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára” elnevezésű piac vizsgálata szempontjából, a teljesség igénye miatt azonban a kevésbé releváns kritériumok vizsgálatával is foglalkoztam, amelynek során indokoltam, hogy miért tekintem e szempontokat az adott érintett piac vonatkozásában kevésbé jelentősnek.

Az önálló erőfölény vizsgálatát követően került sor a közös erőfölény vizsgálatára.

A közös erőfölény vizsgálatát követően a piaci erő átvitelének lehetőségét is vizsgáltam.

II. 2. Önálló erőfölény értékelése

³² 2002/C 165/03: Commission Guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services

II.2.1. Piaci részesedés

A piaci részesedés vizsgálata során elsődleges fontosságúnak a hozzáférések számát tekintettem, de figyelembe vettem az árbevétel alapján számított piaci részesedéseket is.

Jelen esetben a piaci részesedést a földrajzi piacoknak megfelelő három érintett piacon egyenként elemeztem.

A következő táblázatok az inkumbens szolgáltatók piaci részesedéseinek alakulását mutatják a hozzáférések (beszédáramkörök) száma és a bevételek alapján.

Érintett piac	Inkumbens szolgáltató	2007	2008	2009*	2010	2011/I
1.	Magyar Telekom Nyrt.					
2.	Invitel Távközlési Zrt.					
3.	UPC Magyarország Kft.					

* A módszertani besorolás változása miatt becsült adatok

10. táblázat: Az inkumbens szolgáltatók piaci részesedéseinek alakulása a hozzáférések (beszédáramkörök) száma alapján a hozzáférési földrajzi piacokon 2007. és 2011. I. féléve között (százalék)

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

Érintett piac	Inkumbens szolgáltató	2007	2008	2009*	2010	2011/I
1.	Magyar Telekom Nyrt.					
2.	Invitel Távközlési Zrt.					
3.	UPC Magyarország Kft.					

* A módszertani besorolás változása miatt becsült adatok

11. táblázat: Az inkumbens szolgáltatók piaci részesedéseinek alakulása az árbevétel alapján a hozzáférési földrajzi piacokon 2007. és 2011. I. féléve között (százalék)

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

Az inkumbens szolgáltatók mind a hozzáférések száma, mind az árbevétel tekintetében több évre visszatekintve is kiemelkedően magas, csak kismértékben csökkenő piaci részesedéssel rendelkeznek az 1. és a 3. számú érintett piacon. A 2. számú érintett piacon 2008 után nagyobb volt az inkumbens szolgáltató piaci részarányának csökkenése, de az Invitel piaci részesedése még így is kiemelkedőnek mondható és a piacelemzés előtekintő időtávján várhatóan az is marad.

A versenytársak piaci részesedéseit vizsgálva megállapítottam, hogy ugyan az inkumbens szolgáltatók piaci részarány-csökkenése – elsősorban a hozzáférések számát illetően - mindhárom földrajzi piacon folyamatos, a versenytársaknak még mindig jelentős a lemaradásuk, amely helyzet a vizsgálat előtekintő időtávján belül is várhatóan fennmarad.

A piaci részesedések vizsgálata alapján megállapítottam, hogy a Magyar Telekom az 1. számú piacon, az Invitel a 2. számú piacon, a UPC pedig a 3. számú piacon kiemelkedően magas piaci részesedéssel rendelkezik, amely részesedések már önmagukban megalapozzák ezen szolgáltatók jelentős piaci erejűvé nyilvánítását³³.

³³ Az Iránymutatás 75. pontja alapján kivételes esetektől eltekintve a már eldöntött jogesetek alapján a nagyon nagy – 50%-ot meghaladó – piaci részesedés önmagában bizonyíték a domináns helyzet meglétére.

II.2.2. A vállalkozás mérete

A piaci erőfölény megítélésének fontos szempontja a vállalkozás méretének vizsgálata, mert a nagy méret kihasználása lehetőséget teremt a piaci verseny különböző területein (termelés, pénzügy, értékesítés, marketing, K+F stb.) az előnyszerzésre.

A vállalkozások méretének vizsgálata során – tekintetbe véve a teljes nyilvános helyhez kötött telefon szolgáltatási piac évi 237 Milliárd Ft körüli árbevételét – elegendőnek tartottam csupán a teljes helyhez kötött telefon piacon 100 millió Ft feletti nettó árbevételt elért cégeket figyelembe venni, mivel a többi vállalkozás az erőfölény meghatározását nem befolyásolja. Az alábbi táblázat bemutatja az érintett piacokon működő cégekre azok méretének és pénzügyi helyzetének néhány jellemző adatát, amelyek összes nettó árbevétele a 2010. évben 100 millió Ft-nál nagyobb volt.

Szolgáltató	Összes eszköz (millió Ft)	Tárgyi eszközök aránya (%)	Tőke- ellátottság (%)	Likviditási mutató (%)	Esedékességi mutató (%)	Adósság- fedezeti mutató (%)
DIGI Távközlési és Szolgáltató Kft.	40 196	76,2	64,8	57,6	100,0	350,5
GTS Hungary Távközlési Kft.	16 996	41,8	57,1	18,0	47,6	390,5
Invitel Távközlési Szolgáltató Zrt.	155 296	56,0	11,3	149,0	25,0	116,0
Magyar Telekom Távközlési Nyrt.	921 747	47,2	39,8	29,0	51,6	182,7
UPC Magyarország Telekommunikációs Kft.	167 382	31,5	-10,0	34,3	18,7	105,6

Szolgáltató	Összes bevétel (millió Ft)	Üzemi tev. eredménye (millió Ft)	Adózott eredmény (millió Ft)	Befektetett eszközök beszerzése (mFt)	Befektetett eszközök eladása (mFt)
DIGI Távközlési és Szolgáltató Kft.	26 614	-118	-401	145	0,895
GTS Hungary Távközlési Kft.	14 658	-241	-154	1 840	73
Invitel Távközlési Szolgáltató Zrt.	54 843	6 044	-4 212	7 378	21 482
Magyar Telekom Távközlési Nyrt.	478 195	52 474	64 929	67 748	680
UPC Magyarország Telekommunikációs Kft.	64 571	-19 488	-37 606	10 711	45

12. táblázat: Az érintett piacokon működő vállalkozások méretének és pénzügyi helyzetének fontosabb mutatói 2010-ben

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés, ill. cégbírósági nyilvántartás

A vállalkozások méretét tekintve (az „összes eszköz”, valamint az „összes bevétel” dimenzió tekintetében) megállapítható, hogy a 3 inkubens szolgáltató a piac többi szereplőjét meghaladó vállalkozásmérettel rendelkezik, ezen belül a Magyar Telekom mérete közel egy nagyságrenddel meghaladja a másik két inkubens szolgáltatóét is.

A vállalkozásméret hatását földrajzi piaconként vizsgálva megállapítható, hogy a Magyar Telekom és a másik két inkubens szolgáltató közötti méretbeli különbség – tekintettel a vizsgált piacok helyhez kötött jellegére, illetve földrajzi elkülönülésére – az adott földrajzi piacokon korlátozottan érvényesül. Mindazonáltal a Magyar Telekom, elsősorban a 2. sz. földrajzi piacon (az Invitel területén) méretben felveszi a versenyt a volt koncessziós szolgáltatóval.

A vállalkozás méret vizsgálata alapján megállapítottam, hogy az azonosított földrajzi piacokon kínálatukkal jelenlévő inkubens szolgáltatókon kívül – a Magyar Telekom

kivételével - nem található olyan szolgáltató, amely pénzügyi erejét, vállalkozásméretét tekintve összemérhető lenne az inkumbens szolgáltatókkal.

II.2.3. A nehezen megkettőzhető infrastruktúra feletti ellenőrzés

Az infrastruktúrával, mint belépési korláttal az elemzés már a piac meghatározása során is foglalkozik. Az új hozzáférési infrastruktúra kiépítése magas elsüllyedt költségekkel³⁴ jár, a potenciális piacra lépő csak akkor vállalja ezeket a költségeket, ha kilátása van arra, hogy mind a beruházás költségei, mind a szolgáltatás elkerülhető költségei megtérülnek az árbevételből. Ugyanakkor a meglévővel azonos, vagy azzal lényegében egyenrangú (azt helyettesítő) technológiájú infrastruktúrát gazdaságilag kockázatos vállalkozás duplikálni, márpedig egy potenciális belépő jelenleg ezzel szembesülne.

Az eddigi piaci fejlődés azt mutatta, hogy sem a helyhez kötött telefonhálózatok, sem a menedzselte VoIP elérés többségét biztosító kábel-TV hálózatok (azonos technológia) nem épültek ki (saját technológiájukon belül) párhuzamosan, és erre a jövőben sem látszik komoly esély. A két különböző technológia egymással párhuzamosan azonban kiépült³⁵, de kezdetben ez egymással nem versengő telefon és televízió- műsorelosztó hálózatot jelentett.

A szolgáltatástechnológiai sorrendet tekintve első volt a helyhez kötött telefonhálózat, és azt követték a telefonszolgáltatásra alkalmas kábelmodemes hálózatok. Átfedő szélessávú hálózatok így korlátozott mértékben ugyan, de kiépültek, alapvetően a kábelhálózatoknak köszönhetően. Amely településeken kábelmodemes szolgáltató található, ott jellemzően csak egy hálózat épül ki. Ugyanakkor a kábelmodemes szolgáltatók jelentős száma, a hálózatok szétaprózottsága a jelenlegi JPE szolgáltatókkal szembeni versenynyomás hatékonyságát csökkentő tényezők.

Az érintett piacok esetében a meglévő infrastruktúra duplikálása elsősorban gazdaságilag indokolatlan, különösen, mivel az alternatív megoldások (pl. közvetítőválasztás, bitfolyam hozzáférés, hurokátengedés) kisebb tőkeigényűek.

Megállapítottam, hogy az érintett hozzáférési piacokon technológiától függetlenül a piac részeként azonosított helyhez kötött telefonhálózatok, mind a telefonszolgáltatásra alkalmas kábelhálózatok nehezen megkettőzhető infrastruktúrájának számítanak, amelynek tulajdonlása, illetve ellenőrzése erősíti a szolgáltató piaci erejét. A vizsgálatok alapján kiderült, hogy az azonosított piacokon az adott területnek megfelelő inkumbens szolgáltatók rendelkeznek a legkiterjedtebb ellenőrzéssel a nehezen megkettőzhető infrastruktúra felett.

II.2.4. Technológiai előny, technológiai fölény

Technológiai előny abban az esetben érvényesül, ha valamely érintett piacon olyan új technológia van jelen, amely valamely szolgáltató számára lehetővé teszi valamely szolgáltatás(ok) olcsóbb, hatékonyabb és/vagy magasabb szintű nyújtását.

A vizsgált piacon a hagyományos keskenysávú telefon hozzáférések mellett a szélessávú hozzáféréseken nyújtott, IP alapú telefon hozzáférések vannak jelen. Keskenysávú hozzáférésekkel döntően az inkumbens szolgáltatók, IP alapú hozzáférésekkel pedig mind

³⁴ A piacra lépőnek be kell fektetnie a szolgáltatás infrastrukturális feltételeinek biztosítása érdekében, de ezek a piac elhagyásakor nem feltétlenül térülnek meg.

³⁵ A piacelemzési kérdőívek feldolgozása, és az esetenkénti részletes újbóli kérdésekre adott válaszok alapján a potenciális előfizetői végpontok 10-20%-a található párhuzamosan kiépült szélessávú szolgáltatásra alkalmas KTV-s hálózatokon.

az inkumbens, mind az alternatív szolgáltatók rendelkeznek. A két hozzáférési típus hasonló szolgáltatás jellemzőket biztosít, ezért a különböző hozzáférés-típusokat alkalmazó szolgáltatók összehasonlításában érdemi technológiai fölény vagy hátrány nem azonosítható. Mind a keskenysávú, mind az IP alapú telefon hozzáférés érett technológia, amely esetében az innováció szerepe a fogyasztókért folytatott versenyben nem meghatározó.

A leírtak alapján tehát elmondható, hogy a piaci erőt valamelyik platformnál egyoldalúan, számottevően növelő technológiai előny a mai és közeljövőben látható igények ismeretében nem nevezhető meg. Megállapítottam, hogy az érintett hozzáférési piacokon egyik szolgáltató sem rendelkezik a többi szolgáltatóhoz képest jelentős technológiai fölényvel, így a piaci erőfölény meghatározását ez a tényező nem befolyásolja érdemben.

II.2.5. Kiegyenlítő vásárlóerő hiánya, vagy alacsony szintje

Az Európai Bizottság „Útmutató a piacelemzéshez és a JPE felméréséhez” c. iránymutatása (Iránymutatás) nagy súlyt helyez a vevőoldali kiegyenlítő vásárlóerő szerepének vizsgálatára. A Bizottság iránymutatása szerint vevőoldali kiegyenlítő vásárlóerő alatt a nagy vevők azon képességét kell érteni, hogy ésszerű időn belül megfelelő alternatív megoldásra (hatékony megtorlás vagy más cég szolgáltatásainak igénybevétele) képesek átállni, ha szállító árat emel, vagy hátrányosan módosítja a szállítási feltételeket.

Általános érvénnyel megállapítható, hogy a kiegyenlítő vásárlóerő érvényesülésének feltétele a nagyfokú vevő-koncentráció, vagyis a nagy vevők magas részaránya a szolgáltatók teljes árbevételében.

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy ez a feltétel nem teljesül, mivel a „Nyilvános telefonhálózathoz helyhez kötött hozzáférés lakossági és nem lakossági felhasználók számára” magyarországi piacon nem áll fenn nagyfokú vevő-koncentráció. Az inkumbens szolgáltatók teljes árbevételéből a 10 legnagyobb vevő kumulált részaránya elhanyagolható nagyságrendet képvisel. Ezt mutatja a következő táblázat:

	10 legnagyobb vevő részesedése az árbevételből (2010)
Invitel	
Magyar Telekom	
UPC	

13. táblázat: A 10 legnagyobb vevőtől származó teljes árbevétel részesedése az inkumbens szolgáltatók teljes árbevételéből 2010-ben

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

Megállapítottam, hogy az érintett piacokon a kiegyenlítő vásárlóerő a vevőoldali koncentráció hiánya miatt nem korlátozza az inkumbens szolgáltatók piaci erejét.

II.2.6. Könnyű vagy privilegizált hozzáférés a tőkepiacokhoz, pénzügyi forrásokhoz

Tekintettel arra, hogy minden elektronikus hírközlési infrastruktúra kiépítése jelentős beruházást igényel és a beruházások megtérülési ideje közép-, illetve hosszú távú, ezért a tőkepiacokhoz/pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés meghatározó jelentőségű az elektronikus hírközlési vállalatok számára. A tőkepiacokhoz és pénzügyi forrásokhoz történő

hozzáférést nagymértékben meghatározza az adott szolgáltató piaci részesedése, vagyoni, pénzügyi helyzete és jövedelmezősége, tulajdonosi háttere, stratégiája, valamint az ügyvezetés stabilitása és reputációja. Amennyiben valamely vállalkozás a fenti szempontok alapján jobb megítélésnek örvend, könnyebben juthat pénzügyi forrásokhoz és ebből számottevő piaci előnye származhat.

Az adott érintett piacokon a potenciális belépők, illetve a piacokon már jelenlévő szolgáltatók saját helyi hálózatainak fejlesztési lehetőségei szempontjából releváns kérdés annak vizsgálata, hogy az egyes szereplők milyen feltételekkel képesek külső forrásokat bevonni fejlesztéseikbe.

Ezt vizsgálva megállapítottam, hogy pénzügyi szempontból jelentős kockázatot jelent egy más meglévő helyi hálózat mellett egy új, de alapvetően ugyanolyan szolgáltatások nyújtására képes hálózat kiépítése, így egy ilyen fejlesztés, mint projekt finanszírozása az iparági elvárt hozamszintnél valószínűleg csak rosszabb feltételekkel finanszírozható. Valószínű tehát, hogy az adott érintett földrajzi piacra újonnan belépő vállalkozás rosszabb feltételekkel képes finanszírozni a hálózat építését, mint a már hálózattal rendelkező inkumbens szolgáltató a saját fejlesztéseit.

A piacon tevékenykedő vállalatok általános vállalati forrásokból (vállalati kötvény-, esetleg részvénykibocsátás, vállalati hitelfelvétel stb.) is finanszírozhatják hálózatépítési fejlesztéseiket. Ennek feltételei alapvetően azon múlnak, hogy milyen a vállalat általános pénzügyi megítélése a forrást biztosító szereplők (hitelező bankok, iparági befektetési alapok) részéről. Ennek kapcsán megállapítottam, hogy a vizsgált piacokon az inkumbens szolgáltatók hitelfelvételi lehetőségei – kedvező vagyoni és pénzügyi helyzetük (lásd 12. táblázat) és a versenytársakhoz képest nagyobb méretük miatt – kedvezőbbek.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy az inkumbens szolgáltatók az érintett piacokon a tőkepiacokhoz/pénzügyi forrásokhoz való hozzáférés tekintetében egyrészt a már meglévő infrastruktúra miatti alacsonyabb vállalkozási kockázat, másrészt méretük, vagyoni, pénzügyi helyzetük miatt kedvezőbb helyzetben vannak, mint a piacra később belépő vállalkozások, ami az azonosított piacokon erősíti erőfölényes helyzetüket.

II.2.7. A szolgáltatások diverzifikációja

A szolgáltatási diverzifikáció azt a gyakorlatot takarja, amikor a szolgáltatók a piacon nyújtott szolgáltatásokat a versenytársaktól megkülönböztethető módon, pl. speciális csomagban, más szolgáltatásokkal együtt kínálják. Ez a gyakorlat könnyen vezethet versenykorlátozáshoz, amennyiben egyes szolgáltatások kizárólag csomagban vásárolhatók meg, illetve ha az egyik piacon nyújtott szolgáltatás igénybevételét a szolgáltatók más piacon nyújtott szolgáltatás(ok) igénybevételével kapcsolják össze. Az ilyen gyakorlat lehetőséget teremthet a csomagot képző szolgáltató számára a piaci előnszerzésre.

A helyhez kötött telefon szolgáltatás esetén a szolgáltatás jellege miatt a terméktulajdonságokon alapuló megkülönböztetésnek elhanyagolható a szerepe, a csomagolás ugyanakkor egyre nagyobb szerepet kap a piaci versenyben. A komplex, több szolgáltatást tartalmazó csomagok terjedésével ugyanis egyre inkább jellemzővé válik, hogy a helyhez kötött telefon hozzáférés mellett ugyanazon a hozzáférési hálózaton a szolgáltatók más szolgáltatást (internet, televízió) is kínálnak, illetve más szolgáltatás mellé kínálják a helyhez kötött telefon hozzáférést. Az együttes igénybevétel a legtöbb esetben kedvezőbb árakat is jelent. Ez a több szolgáltatást is nyújtani képes szolgáltatók esetén piaci előny

forrása lehet. A helyhez kötött telefon hozzáférés piaca esetén megállapítható, hogy a piaci szereplők döntő többsége képes komplex szolgáltatáscsomagok kialakítására, különleges versenyelőny csak a Magyar Telekom esetében fedezhető fel, amely saját hálózaton nyújtott mobiltelefon és mobilinternet szolgáltatást is képes kínálni a komplex csomagjaiban.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy az érintett hozzáférési piacokon a szolgáltatások diverzifikációjára a szereplők döntő többsége képes, a piaci erőfölény meghatározását ez a tényező csak a Magyar Telekom esetében (amely egyedülként képes saját hálózaton nyújtott mobiltelefon és mobilinternet szolgáltatások csomagolására is) befolyásolja.

II.2.8. Méretgazdaságosság

A méretgazdaságosság forrása a volumennövekedés révén elérhető fajlagos költségcsökkenés.

A méretgazdaságosság elemzése és megítélése a piaci részesedéssel, a vállalatmérettel, valamint az alkalmazott technológiával, az infrastruktúrával kapcsolatos adatok alapján valósítható meg. A méretgazdaságossági hatás azt takarja, hogy egy adott szolgáltatás kibocsátásának növekedésével a termelés átlagköltsége (egységnyi outputra jutó input) csökken (Ez az összefüggés a fix költségekre vezethető vissza. Minél nagyobb kezdeti beruházást igényel egy szolgáltatás, annál jelentősebb méretgazdaságossági hatások jelentkezhetnek).

Az érintett piacokon a méretgazdaságosság azáltal érvényesül, hogy a magas fix költséget jelentő hálózatot intenzívebben használják ki a nagyobb mennyiségű szolgáltatás nyújtása esetén, melyből piaci előny származhat.

A 12. táblázatból megállapítható, hogy az érintett piacokon döntő piaci részesedésű szolgáltatók tárgyi eszközállománya, éves beruházása, illetve a nyújtott szolgáltatások volumene (hozzáférések száma) jelentős különbségeket mutat, tehát eltérő méretgazdaságossági hatások léteznek, de mindegyik inkumbens szolgáltató saját érintett földrajzi piacán így is fölénnyben van a többi szolgáltatóhoz képest.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy a piaci részesedések, a piacra lépés ideje, a korábban kiépült hozzáférési hálózat jelentős méretgazdaságossági előnyt nyújtanak az inkumbens szolgáltatóknak a korábbi koncessziós területeiken, ami az erőfölényes helyzetüket erősíti.

II.2.9. Választékgazdaságosság

A választékgazdaságosság hatása abból ered, hogy az egységnyi kibocsátásra eső költségek csökkennek annak következtében, ha ugyanazon vállalkozás egy termékét vagy szolgáltatását még egy vagy több más termékkel, szolgáltatással együtt, közös termelési folyamatban állítja elő.

A költségmegtakarítás abból származik, hogy e termékek és szolgáltatások esetében azonos eljárásokat, folyamatokat alkalmaznak. Hálózati infrastruktúrát igénylő szolgáltatások esetén jelentős választékgazdaságossági hatást biztosíthat a szolgáltató számára az, hogy több szolgáltatását is alapvetően ugyanazt, vagy nagymértékben közös infrastruktúrát igénybe véve nyújtja. Az a piaci szereplő, amely képes ennek realizálására nyilvánvalóan számottevő előnyre tehet szert azon versenytársaival szemben, amelyek viszont képtelenek erre.

A szolgáltatások diverzifikációjának vizsgálata során kiderült, hogy a helyhez kötött telefon hozzáférés piaca esetén a piaci szereplők döntő többsége képes komplex, több szolgáltatást tartalmazó csomagok kialakítására, a választékgazdaságosságból származó megtakarítás tehát a legtöbb piaci szereplő esetében lehetséges. A szolgáltatások diverzifikációjának vizsgálata során, a Magyar Telekom esetében azonosított versenyelőny (ti. a saját hálózaton nyújtott a mobiltelefon és mobilinternet szolgáltatás) a választékgazdaságosságot kevésbé befolyásolja, mivel a mobil szolgáltatásokat a vállalkozás elkülönült infrastruktúrán nyújtja, így a szolgáltatás előállítási folyamat nagyobb része elkülönült. A leírtak alapján tehát a választékgazdaságosság piaci versenyre, piaci erőre gyakorolt hatása csekély, a hatékonysági előnyök elsősorban a méretgazdaságosságból fakadnak.

Megállapítottam, hogy az érintett hozzáférési piacokon egyik szolgáltató sem rendelkezik a többi szolgáltatóhoz képest jelentős választékgazdaságossági előnnyel, így a piaci erőfölény meghatározását ez a tényező nem befolyásolja érdemben.

II.2.10. Vertikálisan integrált vállalkozás, vállalkozáscsoport

A vertikális integráció megvalósulása esetén egy vállalkozás (esetleg több azonos érdekkörbe tartozó vállalkozás) az értéklánc különböző szintjein elhelyezkedő piacokon egyaránt jelen van. Az ilyen szolgáltató a szolgáltatás nyújtási folyamat különböző szintjeinek egy vállalkozáson belüli integrálása miatt képes a jobb árak elérésére (pl. eltérő belső és külső árak meghatározásával) és ebből fakadóan a piaci előnyszerzésre.

A vizsgált piac kiskereskedelmi piac, ahol a piac elnevezésében szereplő szolgáltatás nem épül be más szolgáltatásba. A vertikális integrációból származó előnyszerzés elsősorban a kapcsolódó nagykereskedelmi piacokon (pl. nagykereskedelmi hozzáférés a helyhez kötött hálózat fizikai infrastruktúrájához) jelentkezik, a figyelembevétel ezen piacok vizsgálata során indokolt.

A fentiek alapján megállapítottam, hogy a vertikális integráció, mint jelentős piaci erőt befolyásoló szempont a vizsgált kiskereskedelmi piacok szempontjából kevésbé releváns, így ez a szempont a jelentős piaci erejű szolgáltatók azonosítását nem befolyásolja.

II.2.11. Fejlett forgalmazói és értékesítési hálózat

Mindhárom inkumbens szolgáltató ügyfélszolgálatára rendelkezik ingyen vagy helyi tarifával hívható számokkal, mely utóbbiak az ország egész területéről elérhetők, ezen kívül mindegyik cég rendelkezik személyes ügyfélszolgálati pontokkal és személyes értékesítési csapatokkal is, melyek képesek megkeresni az ügyfeleket bárhol az országban.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy a magasan fejlett elosztó és értékesítő hálózat mindhárom inkumbens szolgáltató pozícióját erősítő tényező.

II.2.12. Potenciális verseny hiánya, terjeszkedés akadályai

A potenciális verseny hatása akkor érvényesül, ha egy lehetséges áremelkedés hatására hosszabb távon beléphetnek a piacra helyettesítő szolgáltatást előállító vállalkozások. A potenciális verseny tehát tulajdonképpen a kínálati helyettesítés hosszabb távon történő megvalósulásának tekinthető, azzal együtt, hogy a kínálati helyettesítés, vagyis az adott piacon jelen nem levő, de arra – hálózatuk, felkészültségük folytán – rövid távon könnyen belépni képes szolgáltatók megjelenése az adott piacon nem igényel jelentős költségeket a piacra lépő szolgáltatók részéről, szemben a potenciális versennyel.

Egy ilyen hosszabb távú helyettesítésnek már a lehetősége is visszatárhathja a piacon lévő szolgáltatókat attól, hogy árakat jelentős mértékben megnöveljék (vagy jelentősen a kompetitív szint felett tartsák). Ha egy az adott érintett piacon erőfölényes helyzetben lévő szolgáltató piaca hosszabb távon az új belépők által „támadható” piac, az a szolgáltató tevékenységét, a piaci erőfölénnyel való esetleges visszaélését már az adott piaci viszonyok között is korlátozhatja.

A potenciális verseny elemzése első lépésben a belépési korlátok vizsgálatát igényli.

A piacon a verseny hatékonyabb irányba fejlődhet, ha a piacra lépés és a piac növekedési korlátai alacsonyak, illetve fennáll a potenciális versenyhelyzet. Ezen kritériumok relevanciáját már a jogi és strukturális korlátok elemzése során vizsgáltam és megállapítottam, hogy bár jogi-adminisztratív korlátok nincsenek, de a strukturális korlátok olyan jelentősek, hogy valószínűtlenné teszik, hogy a helyhez kötött hozzáférési szolgáltatás áraiban bekövetkező kismértékű (5-10%-os), tartós áremelkedés hatására új, a piacon fellelhető technológiától eltérő technológiával szolgáltatást nyújtó vállalkozás rövid távon (1 éven belül) belépne a piacra és megkezdene a szolgáltatás nyújtását (ld. még I.4.2. pont). A kínálati helyettesítés vizsgálata során tett megállapítások a vizsgálat előrettekintő időtávján is érvényesek, tehát az azonosított strukturális korlátok – jelentős kezdeti beruházási költségek, méretgazdaságossági hátrányok, magas kockázat – hosszabb távon is fennállnak, és nem valószínű új, a piacon fellelhető technológiától eltérő technológiával szolgáltatást nyújtó vállalkozás megjelenése.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy a potenciális verseny és a terjeszkedés akadályai nem korlátozzák az erőfölényes helyzet kialakulásának lehetőségét az érintett piacokon.

II.3. Jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók azonosítása az érintett piacokon

A piaci részesedés és a többi kritérium együttes vizsgálata alapján jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóként azonosítottam az alábbi szolgáltatókat:

1. számú érintett piacon: **Magyar Telekom Távközlési Nyrt.**
2. számú érintett piacon: **Invitel Távközlési Zrt.**
3. számú érintett piacon: **UPC Magyarország Telekommunikációs Kft.**

II.4. Közös erőfölény vizsgálata:

Megvizsgáltam annak lehetőségét, hogy két, vagy több - versenyjogi értelemben - független vállalkozás azonos érintett piacon történő, azonos időn belüli tevékenysége, magatartása megvalósítja-e a közös erőfölény tényállását.

A Bizottság Iránymutatását is figyelembe véve, közös erőfölény akkor alakul ki, ha két, vagy több vállalkozás versenytársaikkal és vevőikkel, végső soron a fogyasztókkal szemben lényegében ugyanolyan helyzetben van, mint amilyenben egyetlen erőfölényben lévő vállalkozás lenne. Ehhez természetesen szükséges a közös érdekelttség, tehát az érintett vállalkozásoknak érdekében áll a többi, érintett piacon levő szolgáltatóval szemben közösen erőfölényes helyzet kialakítása (pl. többiek kiszorítása). Ebből természetesen az is

következik, hogy az érintett két, vagy több vállalkozás között nincs hatékony verseny az érintett piacon (pl. a piac felosztása).

Meghatároztam a közös erőfölény esetén szóba jöhető szolgáltatókat és elemeztem motivációikat és helyzetüket, valamint a piacaik struktúráját.

	1. számú piac	2. számú piac	3. számú piac
Azonosított piacokon a jelenlegi JPE-k	Magyar Telekom	Invitel	UPC
Legnagyobb versenytársaik részesedése			

14. táblázat: JPE szolgáltatók és versenytársaik

Forrás: NMHH piacelemzési adatbekérés

A táblázat üzleti titkot tartalmaz.

A Magyar Telekom, az Invitel, illetve a UPC saját korábbi koncessziós területén olyan erőfölénnyel bír, ami teljességgel szükségtelenné teszi annak más szolgáltatóval való megosztását.

A Magyar Telekom és az Invitel esetében egymás volt koncessziós területeire való belépés esetében kizárható a közös erőfölény kialakulása. Habár jelen vannak egymás volt koncessziós területein, az Invitel sokkal alacsonyabb (2,3%-os) részesedéssel rendelkezik a Magyar Telekom volt koncessziós területén, mint a Magyar Telekom (10,3%) az Invitel volt koncessziós területén. Egyértelműen megállapítható, hogy nem függnek kölcsönösen egymástól, ezért viszonylatukban nincs ösztönzés a közös erőfölény kialakítására.

A piac struktúrája alapján a közös erőfölény a szolgáltatók szerkezeti vagy egyéb kapcsolódása nélkül is megállapítható, ha a vizsgált szolgáltatók olyan piacon működnek, melyek szerkezete elősegíti a magatartások összehangolását³⁶. Az Iránymutatás 97. pontja alapján a összehangolt magatartás kiváltására alkalmas piacok a következő jellemzőkkel írhatóak le:

- érett piac,
- stagnáló vagy mérsékelt növekedés a keresleti oldalon,
- a kereslet csekély rugalmassága,
- homogén termék,
- hasonló költségszerkezetek,
- hasonló piaci részesedések,
- műszaki újítások hiánya, érett technológia,
- nincsenek felesleges kapacitások,
- jelentős piacra lépési korlátok,
- a kiegyenlítő vásárlóerő hiánya,
- a potenciális verseny hiánya,
- különféle informális vagy egyéb kapcsolatok az érintett szolgáltatók között,
- megtorló mechanizmusok,
- árverseny hiánya vagy korlátozott lehetősége.

³⁶ Ld. még Iránymutatás 97. pont, illetve „Az Európai Parlament és a Tanács 2002/21/EK irányelve (2002. március 7.) az elektronikus hírközlő hálózatok és elektronikus hírközlési szolgáltatások közös keretszabályozásáról („Keretirányelv”)” (26) bevezető rendelkezése

Az érintett piacokat megvizsgáltam a fenti jellemzők alapján és a következő megállapításokra jutottam:

- A helyhez kötött telefon hozzáférés piaca csökkenő, alacsony rugalmasságú kereslettel jellemezhető, a kínált szolgáltatás homogénnek tekinthető, az alkalmazott technológiák érettnak tekinthetők.
- A piac jelentős piacra lépési korlátokkal jellemezhető, amelyek hosszabb távon is érvényesülnek (potenciális verseny hiánya).
- A kiegyenlítő vásárlóerő csekély.
- A szereplők költségszerkezete jelentős eltérést mutat a technológiai különbségek és a méretgazdaságossági különbségek miatt.
- A piaci részesedésekben jelentős eltérések vannak az azonosított piacokon, a piacvezető részesedése kiemelkedő.
- A szereplők összejátszására utaló magatartásra utaló hatások nem azonosíthatók.

A kritériumok vizsgálata alapján megállapítottam, hogy bár a piac néhány jellemzője tekintetében teljesülnek az Iránymutatás 97. pontjában leírtak, a piaci részesedésekben tapasztalható jelentős eltérések, valamint az eltérő költségszerkezetek miatt nincs meg a megfelelő ösztönözöttség a piaci szereplők számára magatartásuk összehangolására. :A leírtak alapján nem állapítottam meg közös erőfőlényt, ennek megfelelően nem azonosítottam közös erőfőlényben lévő szolgáltatókat az érintett piacokon.

II.5. A piaci erő átvitelének vizsgálata

Az Eht. 62. § (4) bekezdése előírja annak vizsgálatát, hogy az érintett piac és a hozzá kapcsolódó (azzal szoros kapcsolatban lévő) piac viszonylatában a jelentős piaci erő szempontjából vizsgált szolgáltató gazdasági erejét átviheti egyik piacról a másikra.

Tárgyi piac a következő piacokkal lehet szoros kapcsolatban:

- Vertikális kapcsolat: az Ajánlás szerinti 2. és 3. számú piaccal lehetséges, mivel a hívásindításhoz és a hívásvégződtetéshez szükség van hozzáférésre, valamint a 4. és 5. piac esetén is, hiszen a fizikai infrastruktúra és a szélessávú hozzáféréseken biztosított helyhez kötött telefon szolgáltatások is a piac részét képezik. Mindhárom inkumbens szolgáltató jelen van mind az öt piacon, ezért képes erejét az egyikről a másikra átvinni.
- Horizontális kapcsolat: a helyhez kötött telefon kiskereskedelmi forgalmi piacaival lehetséges, hiszen a hozzáférési és a belföldi forgalmi szolgáltatásokat sok esetben együttesen értékesítik. A piaci erő – bár korlátozottan – a nemzetközi hívások forgalmi piacára is átvihető. Ez mindhárom inkumbens szolgáltató esetében érvényes.

Tekintettel arra, hogy az Ajánlás szerinti 2. és 3. számú piacon ugyanazokat a vállalkozásokat azonosítottam jelentős piaci erejüként, mint amelyek a tárgyi érintett piacokon döntő részesedéssel rendelkeznek, a piaci erő átvitelének vizsgálata megerősíti ezen vállalkozások jelentős piaci erejüvé minősítését az érintett piacokon.

III. KÖTELEZETTSÉGEK MEGÁLLAPÍTÁSA

Az Eht. 62. § (1) bekezdés b) pontja előírja, hogy az Elnöknek az érintett piacokon azonosított, jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatókra a piacelemzés által feltárt versenyt korlátozó akadályok által indokolt, azokkal arányos, legalább egy kötelezettséget meg kell állapítania, vagy a korábban jogszabályban, vagy a Hatóság határozatában megállapított legalább egy kötelezettséget fenn kell tartania, vagy módosítania.

III.1. Általános célok

A kötelezettségek meghatározása során messzemenőig szem előtt tartottam az Eht. 2. §-ban lefektetett általános célokat. A kötelezettségek kirovása során törekedtem arra, hogy a kirótt kötelezettségek biztosítsák az elektronikus hírközlési piac zavartalan, eredményes működését és fejlődését, az elektronikus hírközlési tevékenységet végzők és a felhasználók érdekeinek védelmét, továbbá a tisztességes, hatékony verseny kialakulásának és fenntartásának elősegítését.

III.2. Alkalmazott elvek

A kötelezettségek meghatározása során az általános célokon kívül az Eht. 62. § (1) és a 63. § (1) bekezdéseiben foglaltaknak is megfelelően a következő elveket vettem figyelembe:

- A kötelezettségeknek a hozzáférés nyilvános helyhez kötött telefonhálózathoz lakossági és nem lakossági felhasználók számára piacon uralkodó versenyhiány következményeinek orvoslására kell irányulniuk.
- A kirótt kötelezettségeknek a feltárt versenyt korlátozó akadályok által indokoltaknak és azokkal arányosaknak kell lenniük.
- A kirótt kötelezettségek nem okozhatnak aránytalan terheket a szolgáltatók számára.
- A kötelezettségeknek a lehető legteljesebb mértékben alkalmazkodniuk kell a meghatározott piacok sajátosságaihoz.

III.3. Az Elnök által kiróható kötelezettségek

Az Eht. 109. § (1) bekezdése szerint, amennyiben a Hatóság a piacelemzés alapján megállapítja, hogy egy általa meghatározott kiskereskedelmi szolgáltatási piacon a verseny nem kellően hatékony, és a 102-108. § szerinti nagykereskedelmi kötelezettségek előírásával e törvény céljai nem lennének megvalósíthatók, az adott kiskereskedelmi szolgáltatási piacon jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatóra a felhasználók, előfizetők érdekeinek védelme és a hatékony verseny elősegítése érdekében határozatában megtilthatja:

- a) az indokolatlanul magas díjak alkalmazását,
- b) a piacra lépést vagy a versenyt akadályozó, nem a versenytársakéhoz viszonyított nagyobb hatékonyságon alapuló, indokolatlanul alacsony árak alkalmazását,
- c) az egyes felhasználók, előfizetők indokolatlan megkülönböztetését, vagy
- d) az indokolatlan árukapcsolás alkalmazását.

Az Eht. 109. § (2) bekezdés alapján a Hatóság a Kötelezett Szolgáltató számára előírhatja a díjakkal kapcsolatos kötelezettségek teljesítésének ellenőrzéséhez szükséges költségszámítási kimutatás vezetését.

A felsorolt lehetőségeken kívül az Eht 111. § lehetővé teszi az Elnök számára, hogy valamely helyhez kötött nyilvános elektronikus hírközlő hálózathoz történő előfizetői hozzáféréssel és használattal kapcsolatos, érintett piacként meghatározott piacon jelentős piaci erejű szolgáltatóra közvetítőválasztással kapcsolatos kötelezettséget írjon elő.

III.4. Az alkalmazott kötelezettségek kiválasztása

Az Eht. alapján, amennyiben az Elnök a piacelemzés során egy vállalkozást jelentős piaci erejüként azonosít, akkor a rendelkezésre álló „kötelezettségek közül a piacelemzés során feltárt versenyt korlátozó akadályok által indokolt, azokkal arányos, legalább egy kötelezettséget ír elő³⁷”. Ez a gyakorlatban a következő feladatok elvégzését teszi szükségessé:

- A versenyprobléma azonosítása,
- Arányos és indokolt kötelezettségek értékelése,
- Arányos és indokolt kötelezettségek meghatározása.

III.4.1. A versenyprobléma azonosítása

III.4.1.1. Versenyprobléma: gazdasági erőfölény az érintett piacokon

A piacmeghatározás alapján azonosított piacokon történt piacelemzés során megállapítottam, hogy mind a három érintett piacon található egy szolgáltató, amely az adott piacon jelentős piaci erejű helyzetben van, amely lehetővé teszi számára, hogy tevékenységét a versenytársaktól, a vevőktől és végső soron a fogyasztóktól nagymértékben függetlenül folytassa, azaz hogy versenytorzító magatartást tanúsítson.

III.4.1.2. Az erőfölényből fakadó lehetséges piactorzító magatartások, piaci torzulások

III.4.1.2.1. Túlzó árazás

Közgazdasági szempontból a díjak akkor tekinthetőek indokolatlanul magasnak, ha lehetővé teszik a díjakat alkalmazó vállalkozás számára, hogy a versenyző piacon elérhető nyereségszintnél magasabb nyereségszintet érjen el. A jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók esetében érvényesül az ösztönzés az indokolatlanul magas díjak alkalmazására, mivel nyereségüket – az áremelést korlátozó hatékony verseny hiányában – így tudják maximalizálni. Indokolatlanul magas díjak alkalmazása esetén a szolgáltatás igénybevétele, valamint a fogyasztói többlet (jólét) elmarad a versenyző piacon érvényesülő kompetitív árak mellett kialakuló szinthez képest. Ezért az indokolatlanul magas díjak alkalmazásának lehetősége felveti a szabályozói beavatkozás szükségességét.

A piacelemzés eredményeképpen tett megállapításnak megfelelően a jelentős piaci erejüként azonosított szolgáltatók olyan gazdasági helyzetben vannak, amely lehetővé teszi számukra, hogy tevékenységüket a versenytársaktól, a vevőktől, és végső soron a fogyasztóktól nagymértékben függetlenül folytassák. A piaci erőfölény tehát lehetőséget

³⁷ Eht. 62. § (1) bekezdés b) pont

teremt arra, hogy a jelentős piaci erejű szolgáltatók az előfizetési díjakat a kompetitív szint felett állapítsák meg, mivel az erőfölényből következően nem érvényesül velük szemben olyan versenynyomás, amely számukra a díjak kompetitív szint fölött tartását gazdaságtalanná tenné.

A fentiek alapján az érintett piacokon a jelentős piaci erejű szolgáltatók részéről fennáll az indokolatlanul magas díjak alkalmazásának lehetősége.

Az indokolatlanul magas díjak alkalmazásával kapcsolatos versenyprobléma a kiskereskedelmi kötelezettségek közül az Eht. 109. § (1) bekezdés a) pontja szerinti „indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma” kötelezettség előírásával orvosolható.

III.4.1.2.2. Előfizetők váltási költségeit indokolatlanul növelő szerződéses feltételek

A jelentős piaci erejű szolgáltató az előfizető felé alkalmazott szerződéses feltételeken keresztül képes lehet arra, hogy az előfizetők váltási költségeit megnövelje, így nehezítve a szolgáltatóváltást.

Az indokolatlan szerződéses feltételek egyrészt növelik a versenytársak ügyfélszerzéssel kapcsolatos költségeit, másrészt hozzájárulhatnak a jelentős piaci erejű szolgáltató ügyfélmegtartási költségeinek csökkenéséhez, ami ahhoz vezet, hogy a versenytársak és a jelentős piaci erejű szolgáltatók ügyfelekkel kapcsolatos költségei elszakadnak egymástól, a piaci verseny feltételei egyenlőtlené válnak, ami a versenytárs szolgáltatók kiskereskedelmi piaci értékesítésének csökkenéséhez, végső soron a piacról való kiszorulásukhoz vezethet, illetve megakadályozhatja új szereplők piacra lépését (akár saját infrastruktúrával, akár más szolgáltató hálózatát használva).

A váltási költségek növelése indokolatlan, ha mögötte nem a valós és releváns költségek emelkedéséből levezethető gazdasági kényszer, hanem a verseny kiküszöbölésére irányuló versenykorlátozó magatartás áll. Az indokolatlan feltételek kikötésének leggyakoribb esetei a következők lehetnek:

- a) a határozott idejű szerződés határozott idő eltelte előtti megszüntetésének aránytalan és/vagy indokolatlan feltételhez kötése,
- b) zárt felhasználói csoportok kedvezményes díjai,
- c) a számhordozáshoz kapcsolódó magas díjak,
- d) szolgáltatóváltás adminisztratív úton történő megnehezítése.

Határozott idejű szerződés határozott idő eltelte előtti megszüntetésének aránytalan és/vagy indokolatlan feltételhez kötése

Indokolatlan szerződéses feltételnek tekinthető, ha a hozzáférést nyújtó szolgáltató a határozott idejű és a legtöbbször valamilyen kedvezményt tartalmazó szerződéssel igénybe vett hozzáférési szolgáltatások esetében a szerződés határozott idő eltelte előtti megszüntetését indokolatlan és/vagy aránytalan feltételekhez köti és ezáltal megakadályozza, vagy gazdaságilag ésszerűtlenné teszi az előfizető számára a szerződés idő előtti felmondását. A lehetséges piactorzító magatartásforma megvalósulásához a kikötött feltételnek indokolatlannak és/vagy aránytalannak kell lennie. Határozott idejű szerződés kötése esetén a szolgáltatók jellemzően lényegesen kedvezőbb áron nyújtják a szolgáltatást, mint határozatlan idejű szerződés esetén, ezért ez a szerződéses konstrukció vonzó és előnyös lehet a fogyasztók számára. A szerződés előfizető részéről történő idő előtti felmondásához kapcsolódóan az előfizetőt terhelő díj kikötése indokolt lehet, ha annak

mértéke megfelel a szolgáltató által biztosított kedvezményeknek. Ha azonban a fizetendő díj meghaladja a kedvezményeket, akkor ez indokolatlan feltételnek tekinthető, mivel célja valószínűsíthetően nem a nyújtott kedvezmények visszatérítése, hanem az adott szerződésből való kilépés megakadályozása.

A határozott idejű szerződés idő előtti felmondásához kapcsolt indokolatlan feltételekkel a szolgáltató elérheti, hogy a hozzáférést igénybe vevő előfizetők a határozott idejű előfizetési jogviszonyt még abban az esetben se legyenek képesek gazdaságilag ésszerűen megszüntetni, ha egy másik szolgáltatótól lényegesen kedvezőbb feltételekkel vehetnék igénybe a hozzáférési szolgáltatást.

A határozott idejű szerződések felmondásának indokolatlan feltételekhez kötése egyrészt a fogyasztói érdekek közvetlen sérülésével jár, másrészt a szolgáltatóváltás akadályozásával alkalmas a piacon folyó verseny korlátozására, új szolgáltatók piacra történő belépésének megakadályozására.

A versenyprobléma felmerülésének lehetőségét vizsgálva az előző piacelemzési határozat (DH-8664-18/2010) megállapította, hogy a piactorzító magatartásforma előfordulhat a piacon. Az Eht. ezt követő módosítása következtében azonban a fent leírt magatartás tilalmát már törvény rögzíti. Az Eht. 134. § (15) bekezdése szerint "*Amennyiben az előfizető a határozott időtartamú előfizetői szerződésben kötelezettséget vállalt arra, hogy szolgáltatást vagy a hozzá kapcsolódó terméket igénybe veszi, és a szerződést az ebből eredő kedvezmények figyelembevételével kötötte meg, és a szerződést felmondja a határozott időtartam lejárta előtt, a szolgáltató kizárólag az előfizető által igénybe vett kedvezményeket követelheti, a felmondáshoz egyéb hátrányos jogkövetkezményt nem fűzhet.*" Ez alól a törvényi rendelkezés alól az Eht. 127. § (3) pontjában foglalt felhatalmazás alapján, az Elnök által alkotott rendelet adhat felmentést. elektronikus hírközlési előfizetői szerződések részletes szabályairól szóló 6/2011. (X. 6.) NMHH rendelet (a továbbiakban: **Eszr.**) 4. § (2) bekezdése csak az üzleti előfizetők esetében enged eltérést a 134. § (15) pontjától, de az eltérés ebben az esetben is csak a felek egyező akaratával lehetséges.

Zárt felhasználói csoportok kedvezményes díjai

Zárt felhasználói csoportok kedvezményes díjai az előfizetők váltási költségeit oly módon növelik, hogy a szolgáltató személyében bekövetkező változás esetén a kapott kedvezmény elvész az előfizető számára. Ez a kedvezmény adott előfizető esetben hívási profiljára tekintettel olyan mértékű is lehet, hogy megakadályozza a - hasonló zárt felhasználói csoport kialakítására nem képes - másik szolgáltató átlagos előfizető szempontjából kedvezőbb ajánlatára történő váltást. A hálózati hatás, azaz az előfizetői kör kiterjedtsége az ügyfelek ilyen módon való röghöz kötésének lehetőségét tovább erősíti. A zárt felhasználói csoportok képzése a mobil kiskereskedelmi piacokon jellemzőbb. Ennek oka, hogy a zárt felhasználó csoportok tipikus célcsoportját alkotó családi közösségek jellemzően egy háztartásban laknak és egy helyhez kötött telefon hozzáféréssel rendelkeznek, ami nem képezi reális alapját egy zárt csoport kialakításának. Az üzleti előfizetők esetén a telephelyek közötti kapcsolatot jellemzően bérelt vonali összeköttetéssel, illetve flottás mobil előfizetés segítségével oldják meg, míg a telephelyen belüli felhasználói csoport kiszolgálása saját központ igénybevételével, azaz a nyilvános telefonhálózat igénybevétele nélkül is költséghatékonyan megoldható. A hazai piac sajátosságainak tükrében a zárt felhasználói csoportok kialakítása és ennek megfelelően a versenyt korlátozó módon történő megkülönböztetése nem jellemző, így ezen pontban részletezett potenciális versenyprobléma kezelése jelen határozat keretében nem indokolt.

Számhordozáshoz kapcsolódó túlzott díjak megállapítása

A jelentős piaci erejű szolgáltató a számhordozáshoz kapcsolódó magas díjakkal szintén képes lehet az előfizető váltási költségeit megnövelni, ezáltal nehezíteni vagy megakadályozni a szolgáltató váltást. A túlzottan magas számhordozási díjak megállapítása, mint lehetséges piactorzító magatartásforma a hazai piacon nem fordulhat elő, mivel az Eht. 150. § (6) bekezdése alapján a számot átadó szolgáltató a számhordozás díját úgy köteles meghatározni, hogy az nem haladhatja meg a számhordozás teljesítésével összefüggésben felmerült indokolt költségeket.

A fenti jogszabályi rendelkezéseket figyelembe véve megállapítható, hogy a jelen pontban részletezett potenciális versenyprobléma kezelése Magyarországon jogszabályi szinten biztosított.

Szolgáltatóváltás adminisztratív úton történő megnehezítése

A váltáshoz kapcsolódó eljárások adminisztratív feltételeinek alakításán keresztül a jelentős piaci erejű szolgáltató megnehezítheti, szélsőséges esetben megakadályozhatja az előfizetői szerződés megszüntetését, az előfizető szolgáltató váltását. A hazai piacon az előfizetői szerződések módosításával, megszüntetésével kapcsolatos eljárások jogszabályi szinten (Eht., Eszr.) szabályozottak. A jogszabályi előírások mellett a szabályozó hatóság piacfelügyeleti tevékenysége keretében rendszeresen ellenőrzi a szolgáltatók szolgáltatásnyújtással kapcsolatos szerződéses feltételeit. A kiskereskedelmi szerződéses feltételek szigorú törvényi szabályozása mellett a szolgáltatóváltáshoz kapcsolódó nagykereskedelmi folyamatok, eljárások is szabályozottak a jelentős piaci erejű szolgáltatók Hatóság által jóváhagyott referenciaajánlataiban.

A jogszabályi szinten meghatározott szabályok és a hatósági ellenőrzés lehetősége, valamint a nagykereskedelmi szerződéses feltételek és eljárások hatóság által jóváhagyott szabályai önmagukban azonban nem biztosítják teljes körűen a szolgáltató váltás adminisztratív úton történő megnehezítése, mint piactorzító magatartásforma kezelését. A jogszabályok ugyanis a közvetítőválasztás előfizetők számára való biztosításának kötelezettségét közvetlenül nem írják elő a jelentős piaci erejű szolgáltatók számára. Ennek hiányában az előfizetői szolgáltatások nyújtásának feltételeivel, a szolgáltatóváltással kapcsolatos részletes jogszabályi követelmények és a közvetítőválasztás nagykereskedelmi feltételeivel kapcsolatos szabályok önmagukban nem képesek megakadályozni, hogy a jelentős piaci erővel rendelkező szolgáltatók elzárkózzanak attól, hogy előfizetőik más közvetítő szolgáltatók által nyújtott forgalmi szolgáltatásokhoz hozzáférjenek.

A közvetítőválasztástól való elzárkózáson keresztül tehát a jelentős piaci erejű szolgáltatók képesek lehetnek arra, hogy az előfizetőt/felhasználót megakadályozzák abban, hogy más szolgáltatók által kínált szolgáltatásokhoz hozzáférjen.

A leírtak alapján megállapítottam, hogy a jelentős piaci erejű szolgáltatókra a fogyasztók, illetve a versenytársak oldaláról nem nehezedik olyan nyomás, amely megakadályozná őket az előfizetői váltási költségeit indokolatlanul növelő szerződéses feltételek alkalmazásában, a hazai törvényi, rendeleti szintű szabályozás azonban nagyrészt biztosítja az ezzel kapcsolatos fogyasztói érdekek megfelelő érvényesülését. Az előfizetői szerződésekkel kapcsolatos kiterjedt szabályozás azonban önmagában nem elegendő arra, hogy a jelentős piaci erejű szolgáltatókat megakadályozza abban, hogy az előfizetői szolgáltatásváltását a közvetítőválasztástól való elzárkózáson keresztül megakadályozzák.

III.4.1.2.3. Megállapítások

Az érintett piacokat megvizsgálva megállapítottam, hogy a III.4.1.2.1. és a III.4.1.2.2. pontban ismertetett lehetséges versenytorzító magatartások, azaz az indokolatlanul magas díjak alkalmazása, valamint a szolgáltatóváltás adminisztratív úton történő megnehezítése a közvetítőválasztás tekintetében szabályozás híján felléphetnek az érintett piacokon. Ebből adódóan szükség van szabályozói intézkedések meghozatalára, illetve fenntartására, amelyek elősegítik a lehetséges versenyt torzító hatások csökkentését, elősegítve ezzel a verseny kialakulását és a fogyasztói érdekek jobb érvényesülését.

III.4.2. Arányos és indokolt kötelezettségek értékelése

Minden, az Elnök által kirótt kötelezettségnek az Eht.-ban lefektetett általános célokat kell szolgálnia. Ezen felül a kötelezettségeknek a piacelemzés alapján feltárt lehetséges versenyt korlátozó akadályok által indokoltaknak, azokkal arányosaknak kell lenniük³⁸. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a kötelezettségek:

- Indokoltak, tehát megfelelnek a probléma természetének.
- Arányosak, tehát megfelelnek a probléma súlyának.

Az Eht. 109. § (1) bekezdése szerint kiskereskedelmi kötelezettségek abban az esetben írhatóak elő egy kiskereskedelmi szolgáltatási piacon, ha: [...] "a Hatóság a piacelemzés alapján megállapítja, hogy egy általa meghatározott kiskereskedelmi szolgáltatási piacon a verseny nem kellően hatékony, és a 102-108. § szerinti nagykereskedelmi kötelezettségek előírásával e törvény céljai nem lennének megvalósíthatók [...]"

A jelen határozat tárgyát képező kiskereskedelmi piachoz közvetlenül a 4/2007, valamint az 5/2007 számú nagykereskedelmi piacok kapcsolódnak, így az ezeken a piacokon előírt, a bitfolyam hozzáférésre, valamint a helyhez kötött hálózatok (fizikai) infrastruktúrájához való hozzáférésre (elsősorban a helyi hurok átengedésre) vonatkozó nagykereskedelmi kötelezettségek befolyásolhatják a tárgyi kiskereskedelmi piacon folyó versenyt. Ezen kötelezettségek keretében nyújtott bitfolyam hozzáférés illetve fizikai infrastruktúra hozzáférési szolgáltatások felhasználásával ugyanis a jelentős piaci erejű szolgáltatók versenytársai olyan kiskereskedelmi kínálattal jelenhetnek meg a piacon, amely – megfelelő piaci részesedés elérése esetén – korlátozhatja a jelentős piaci erejű szolgáltatókat az indokolatlanul magas díjak alkalmazásában. Megállapítottam, hogy a kiskereskedelmi helyhez kötött hang szolgáltatások nyújtását lehetővé tevő, a szabályozás által előírt nagykereskedelmi termékek (hurokátengedés, bitfolyam hozzáférés) igénybevétele nem olyan mértékű, amely érdemben korlátozná a jelentős piaci erejű szolgáltatók kiskereskedelmi piaci erőfölényét a piacelemzés előrettekintő időtávján belül.

A jelen határozat tárgyát képező kiskereskedelmi piachoz kapcsolódik a 2/2007. számú nagykereskedelmi piac is, az itt kirótt jelen piachoz is kapcsolódó nagykereskedelmi kötelezettségek szintén befolyásolhatják a kiskereskedelmi piaci versenyt. Jelen határozat III.4.1.2.2. pontjában a szolgáltatóváltás adminisztratív úton történő megnehezítésének vizsgálata során lehetséges piactorzító magatartásformaként azonosítottam a közvetítőválasztás biztosításától való elzárkózást. A 2/2007. számú nagykereskedelmi piacra vonatkozó határozat tartalmaz a közvetítőválasztás nyújtására vonatkozó kötelezettséget, ez azonban csak a kiskereskedelmi szolgáltatásnyújtáshoz szükséges nagykereskedelmi szolgáltatásokat határozza meg és önmagában nem akadályozza meg, hogy a jelentős piaci

³⁸ Eht.63. §. (1)

erejű szolgáltató saját előfizetője számára kizárja a közvetítőválasztást, tehát más szolgáltató szolgáltatásaihoz való hozzáférést. Megállapítható tehát, hogy önmagában a közvetítőválasztás biztosításának nagykereskedelmi kötelezettségként való meghatározása nem elegendő a lehetséges piactorzító magatartásforma orvoslására, a közvetítőválasztás tényleges megvalósulásához kiskereskedelmi piaci beavatkozás indokolt.

A leírtak alapján megállapítható, hogy a nagykereskedelmi piacok szabályozása nem bizonyult elegendőnek ahhoz, hogy a kiskereskedelmi piacon hatékony verseny alakuljon ki. E tekintetben a jelen piacelemzés előrettekintő időtávja alatt sem várható jelentős változás, figyelembe véve a szabályozott nagykereskedelmi szolgáltatások igénybevételének alacsony szintjét és tendenciáját. Megjegyzendő, hogy még abban az esetben is, ha egy jelentősebb szolgáltató jelenne meg a kiskereskedelmi piacon a nagykereskedelmi szolgáltatásokra épülő üzleti modellel, ez a kiskereskedelmi piaci erőviszonyokat csak fokozatosan, időben késleltetve lenne képes érdemben megváltoztatni, ezért a jelen határozat nagykereskedelmi szabályozás hatására vonatkozó megállapításait a jelen piacelemzés előrettekintő időtávján belül várhatóan egy ilyen fejlemény sem érvénytelenítené.

Megállapítható tehát, hogy a jelen kiskereskedelmi piachoz kapcsolódó nagykereskedelmi piacokon előírt kötelezettségek nem elégségesek ahhoz, hogy a piacelemzés előrettekintő időtávján belül a jelen kiskereskedelmi piacon a hatékony versenyt és az Eht.-ban rögzített célok teljesülését biztosítsák, ezért indokolt az Eht. 109. § és 111. § alapján kiskereskedelmi kötelezettség(ek) előírása.

A kötelezettségek meghatározása során részletesen vizsgáltam, hogy az adott szabályozási eszköz milyen formában alkalmas leginkább a feltárt versenyprobléma következményeinek – ti. a leírt versenytorzító magatartások lehetőségének – orvoslására. A kötelezettségek meghatározása során vizsgáltam a jelen piacon korábban kirótt kötelezettségek fenntartásának szükségességét.

III.4.2.1. Indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma

Az Eht. 109. § (1) bekezdés a) pontja alapján a felhasználók, előfizetők érdekeinek védelme és a hatékony verseny elősegítése érdekében az Elnök határozatában megtilthatja az indokolatlanul magas díjak alkalmazását. Az indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma a gyakorlatban többféle szabályozási lehetőséget takarhat. A kiskereskedelmi árak szabályozása megvalósulhat ársapka szabályozáson keresztül, amikor a szabályozó az árak abszolút mértékére, vagy emelkedésére vonatkozóan felső plafont állapít meg. Erősebb szabályozói beavatkozást jelent, amikor a szabályozó a jelentős piaci erejű szolgáltató által bevezetni kívánt kiskereskedelmi díjcsomag alkalmazását előzetes szabályozói jóváhagyáshoz köti. (A két módszer kombináltan is alkalmazható.) Ennél is szigorúbb szabályozást jelent, amikor a szabályozói közvetlenül megállapítja a jelentős piaci erejű szolgáltató által alkalmazható díjakat. Az egyes szabályozói fokozatok természetesen eltérő mértékben korlátozzák a jelentős piaci erejű szolgáltató kiskereskedelmi díjképzési szabadságát.

A III.4.1.2.1 pontban megállapítottam, hogy az érintett piacokon a jelentős piaci erejű szolgáltatók részéről fennáll az indokolatlanul magas díjak alkalmazásának lehetősége, a III.4.2. pontban pedig megállapítottam, hogy a kapcsolódó nagykereskedelmi piacokon kirótt kötelezettségek önmagukban nem elegendők a lehetséges piactorzító magatartásforma kezelésére, ezért indokolt az Eht. 109. § (1) bekezdés a) pontjában foglalt „indokolatlanul magas díjak alkalmazásának tilalma” kötelezettség kirovása a rendelkező részben foglalt tartalommal.

A kötelezettség alapján a jelentős piaci erejű szolgáltatók a hozzáféréssel kapcsolatos díjaikat nem emelhetik a fogyasztói árindex mértékét meghaladóan. A kialakított szabályozás tehát a korábbiakban felsorolt szabályozói eszközök közül a legenyhébb „ársapka” szabályozást valósítja meg oly módon, hogy az a díjak emelkedésének korlátozásán keresztül befolyásolja a díjak abszolút szintjét.

Az árak növekedését korlátozó szabályozást a következők indokolják:

- A helyhez kötött hang szolgáltatás nyújtásához szükséges technológia régóta kialakult, érettnek tekinthető, a technológiában nem várható olyan lényeges változás, amely a helyhez kötött hang szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos költségek szintjét jelentősen és hirtelen megnövelné.
- A szabályozás ebben az esetben kevésbé korlátozza a jelentős piaci erejű szolgáltatók kiskereskedelmi árképzési szabadságát, a csomagszintű versenyt.

A kötelezettséget hasonló tartalommal a megelőző piacelemzési eljáráshoz kapcsolódóan kiadott DH-8664-18/2010. számú határozat is tartalmazza, annak fenntartása a leírtak alapján a rendelkező részben és az I. Függelékben foglaltaknak megfelelően továbbra is indokolt.

A kötelezettség teljesítése a szolgáltatók számára a tervezett és a ténylegesen végrehajtott díjemelkedések és azok hatásainak folyamatos figyelemmel kísérését, valamint a KSH által havi gyakorisággal előre jelzett fogyasztói árindexszel való összevetését jelenti. Ilyen jellegű tevékenységet a szolgáltatók normál üzleti folyamataikban is végeznek, továbbá az ezzel kapcsolatos szabályozói elvárások – a hosszabb ideje fennálló szabályozás hatásaként – már beépültek a szolgáltatók döntéshozatali folyamataiba, ezért a rendelkező részben meghatározott kötelezettség nem jelent jelentős terhet egyik szolgáltató esetében sem. További szabályozói terhet jelent a hatósági ellenőrzéshez szükséges adatok összegyűjtése és benyújtása, ez azonban szintén nem tekinthető aránytalan tehernek, a szolgáltatóknak ugyanis részletes kimutatásai vannak az általuk alkalmazott díjcsomagokról és az egyes díjcsomagokat igénybe vevő előfizetők számáról.

A kötelezettség ellenőrzéséhez kapcsolódó módszertan a korábbi határozathoz képest tartalmilag nem módosult, a megfogalmazás azonban néhány esetben pontosításra került. Az I. Függelék második bekezdésében és a „2. A törtidőszaki díjcsomagok kezelése” című pontjában szereplő fogalmak használatát egységesítettem annak érdekében, hogy az egyedi árindexek kiszámításához szükséges - egyébként hiányzó - input adatokat meghatározásával kapcsolatos kalkuláció módja egyértelművé váljon. A megfogalmazásból a pontosítás után egyértelműen kiderül, hogy a tört időszak mennyiségi adatainak kipótlása a feltételezett helyettesítő mennyiségek számításával díjelemek (egyedi szolgáltatások) szintjén történik.

III.4.2.2. A fogyasztók indokolatlan megkülönböztetésének tilalma

Eht. 109. § (1) bekezdés c) pontja alapján a felhasználók, előfizetők érdekeinek védelme és a hatékony verseny elősegítése érdekében az Elnök határozatában megtilthatja egyes felhasználók, előfizetők indokolatlan megkülönböztetését. A felhasználók, előfizetők indokolatlan megkülönböztetésének tilalma alkalmas lehet a III.4.1.2.2. pontban vizsgált potenciális versenytorzító magatartásforma – ti. az indokolatlan előfizetői szerződéses feltételek kikötése – kezelésére.

A III.4.1.2.2. pontban megállapítottam, hogy bár a jelentős piaci erejű szolgáltatókra a versenytársak, a fogyasztók oldaláról nem nehezedik olyan nyomás, amely megakadályozná

őket az előfizetők váltási költségeit indokolatlanul növelő szerződéses feltételek alkalmazásában, az előfizetői és hálózati szerződésekre vonatkozó, jogszabályi szinten meghatározott előírások és a hatósági ellenőrzés lehetősége, valamint a nagykereskedelmi szerződéses feltételek és eljárások hatóság által jóváhagyott szabályai önmagukban biztosítják a szolgáltatóváltás adminisztratív úton történő megnehezítése, mint piactorzító magatartásforma kezelését.

A kötelezettséget a megelőző piacelemzési eljáráshoz kapcsolódóan kiadott DH-8664-18/2010. számú határozat tartalmazta oly módon, hogy a jelentős piaci erejű szolgáltató számára megtiltotta, hogy a határozott idejű szerződéseknek az előfizető által a határozott idő lejárta előtt kezdeményezett megszüntetését, vagy más díjcsomagra váltását olyan egyoldalúan kikötött jogi feltételhez, vagy olyan gazdasági feltételhez kösse, amely nem arányos a jelentős piaci erejű szolgáltatónak a szerződés teljesítésére fordított költségével, vagy az általa a teljesítés során nyújtott kezdeménnyel nem indokolható és azzal nem arányos.

A III.4.1.2.2. pontban megállapítottam, hogy az Eht. idő közben bekövetkezett módosítása nyomán a fent leírt magatartás tilalmát már törvény rögzíti (Eht. 134. § (15) bekezdés), a potenciális versenyprobléma kezelése Magyarországon tehát jogszabályi szinten biztosított, a jelen határozat keretében történő külön szabályozás ezért nem indokolt.

A Keretirányelv 16. cikkének 3. pontjára, valamint az Eht. 63. § (5) bekezdésére figyelemmel megvizsgáltam, hogy indokolt-e a kötelezettség kivezetése során megfelelő felkészülési időt biztosító átmeneti időszak meghatározása. Megállapítottam, hogy a párhuzamos és már korábban hatályba lépett törvényi szabályozás miatt nincs szükség arra, hogy a kötelezettség átmeneti ideig hatályban tartsam.

A leírtak alapján jelen határozat rendelkező részében az „egyes felhasználók, előfizetők indokolatlan megkülönböztetésének tilalma” kötelezettség alkalmazását a Határozat közlésének napjával megszüntettem.

III.4.2.3. Közvetítőválasztás

Az Eht. a 111. § alapján lehetőséget teremt az Elnök számára, hogy a felhasználók, előfizetők érdekeinek védelme és a hatékony verseny elősegítése érdekében határozatában előírja a közvetítőválasztás és közvetítő-előválasztás kötelezettségét a jelentős piaci erejű szolgáltatók számára.

A közvetítőválasztás és közvetítő-előválasztás kötelezettségének előírása lehetőséget nyújt az előfizetőnek/felhasználónak, hogy alkalmilag, eseti jelleggel (közvetítőválasztás), vagy állandó jelleggel (közvetítő előválasztás) olyan szolgáltató szolgáltatásaihoz is hozzáférjen és ezáltal forgalmi szolgáltatásait is igénybe vehesse, amely nem rendelkezik az előfizetőhöz kiépített hozzáférési hálózattal.

A III.4.1.2.2. pontban a szolgáltatóváltás adminisztratív úton történő megnehezítésével kapcsolatos vizsgálatok során megállapítottam, hogy a jelentős piaci erejű szolgáltatók a közvetítőválasztástól való elzárkózáson keresztül képesek lehetnek arra, hogy az előfizetőt/felhasználót megakadályozzák abban, hogy hozzáférjen más szolgáltatók által kínált szolgáltatásokhoz a helyhez kötött telefonszolgáltatások kiskereskedelmi piacain, a III.4.2. pontban pedig megállapítottam, hogy a kapcsolódó nagykereskedelmi piacon kirótt kötelezettségek önmagukban nem elegendőek a lehetséges piactorzító magatartásforma

kezelésére, ezért indokolt az Eht. 111. §-ban foglalt „közvetítőválasztás” kötelezettség kirovása a rendelkező részben foglalt tartalommal.

A kötelezettség teljesítése nem okoz túlzott megterhelést a Kötelezett Szolgáltatók számára, mivel az a DH-8664-18/2010.számú határozatban is szerepelt, valamint az más piacokon azonosított erőfölényes helyzetükből fakadóan is terheli őket.

III.5. Jogutódlás esetén alkalmazandó szabályok

Az Eht. 26. §-a kifejezetten – és a Ket.-től eltérően szabályozza a jogutódlást, azonban jelen határozat és eljárás sajátosságai okán indokoltnak láttam jelen határozat rendelkező részében részletesen és pontosan rögzíteni a Határozatban előírt, illetve módosított kötelezettségek kapcsán, a jogutódlás esetén a Kötelezett Szolgáltató(k), illetve jogutódja(ik) által alkalmazandó szabályokat.

A rendelkező rész II. pontjában foglalt szabályok előírására az alábbi ok miatt volt szükség:

- Az Eht. 26. § (2) bekezdése szerint a jogerős határozattal kötelezett ügyfél helyébe - amennyiben a kötelezettség célja és jogalapja a jogutóddal szemben is fennmarad - a Kötelezett Szolgáltató jogutódja lép, de az Eht. 62-65. §-a szerinti eljárás olyan speciális, általában kötelezettségek kiszabásával is együtt járó hatósági eljárás, amelyben a kötelezettségek jogutódlásáról célszerű speciálisan is rendelkezni.

A Határozat rendelkező része – figyelemmel az eljárás és Határozat általánostól eltérő, speciális jogi jellegére – külön szabályt tartalmaz egyetemes (általános) és az egyedi (ügyleti) jogutódlás esetére.

- Egyedi (ügyleti) jogutódlás esetén – figyelemmel az Eht. 26. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezésre – az ügyleti jogutódo(ka)t terheli a jogelőd jelentős piaci erejű szolgáltatót terhelő valamennyi kötelezettség, az azt kirovó határozatban meghatározott tartalommal. Az ügyleti jogutódlás esetén tehát a jogutód valamennyi – jelen határozatban kiszabott, Kötelezett Szolgáltatót terhelő – kötelezettséget a Határozatban foglaltak szerinti tartalommal köteles továbbra is jogfolytonosan teljesíteni.
- Egyetemes (általános) jogutódlás eseteit a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (a továbbiakban: Gt.) határozza meg. Tekintettel arra, hogy a felek magánjogi viszonyaiba történő beavatkozásra – így a Gt. szerinti jogutódlási formák (társasági formaváltás, egyesülés, szétválás) eseteinek külön vizsgálatára – hatáskörrel nem rendelkezem, ezért csak az Eht. 26. § (2) bekezdése által is szabályozott általános jogutódlás esetére általánosságban és csak a Határozattal érintett kötelezettségekre vonatkozóan rendeztem a jogutódlás kérdését. Az Eht.-ban szabályozott, az Elnök által kiszabható kötelezettségek egyrészt önmagukban is változatos képet mutatnak aszerint, hogy azok miképpen terhelik a Kötelezett Szolgáltatókat, másrészt az Eht. hatálybalépését követően már az Elnök határozza meg a jelentős piaci erejű szolgáltatókat terhelő kötelezettségek pontos tartalmát, ezért az általános jogutódlás esetére előírt rendelkezés szerint a jelentős piaci erejű szolgáltatót jelen határozat alapján terhelő kötelezettség annak Határozatban meghatározott céljához, jellegéhez és tartalmához igazodva fogja terhelni a jogutódlással létrejött szolgáltató(ka)t. Ebből következően mindig a jogutódlás konkrét esetében állapítható meg az, hogy a jogutódot miképpen terhelik a korábbi

kötelezettségek, figyelembe véve azt, hogy az Eht. értelmében a Kötelezett Szolgáltató jogutódját csak akkor nem terhelik a jogelőddel szemben jogerős határozatban megállapított kötelezettségek, ha a kötelezettség célja és jogalapja a jogutóddal szemben már nem áll fenn.

A jogutódlásra vonatkozó rendelkezések egyebekben az Eht. 26. §-án és a Ket. 16. §-án alapulnak.